

ЛІТАРАТУРА

26 студзеня 2007 г.
№4 (4395)

і МАСТАЦТВА

Шляхамі музыкі

Багатая на таленты Міншчына мае ў сваёй фестывальнай скарбонцы больш як два дзесяткі імпрэз: гэта размаітыя святы народнай творчасці, тэатральнага мастацтва, музыкі. І ёсць сярод іх унікальная з’ява: беларускія музычныя фестывалі, якія арганізуюе і праводзіць заслужаны калектыў Нацыянальны канцэртны аркестр Беларусі пад кіраўніцтвам прафесара Міхала Фінберга.

Усё пачалося ў 1993-м, калі на гасціннай маладзечанскай зямлі ў суквецці родных мелодый і самабытнага нашага слова паўстаў Першы нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі. Праз два гады ў адным з нашых найпрыгожых старажытных гарадоў, які вобразна, трапіна і слушна завецца некаранаванай сталіцай Беларусі, сабраўся вытанчаныя “Музы Нясвіжа”. А на пачатку трэцяга тысячагоддзя нарадзіўся першы фестываль новай эпохі — “Заслаўе-2001”.

Летась позняй восенню на Коласавай Стаўбцоўшчыне дэбютавала святая беларускай песні “Міншчына спявае з аркестрам”, замыкаючы гадавы фестывальны круг...

За навагоднімі святамі час прамінуў незаўважна. І фестывальнае кола, у якім налічваецца ўжо 64 праекты адроджэння і прапаганды беларускай музыкі, ажыццёўленыя Нацыянальным канцэртным аркестрам, пачало раскручвацца з новай сілай. Так, роўна трыццаць гадоў таму легендарнай Рагнеды і сына яе Ізяслава прымаў традыцыйны, сёмы па ліку, Беларускі музычны фестываль.

На працягу двух дзён “Заслаўе-2007” збіралі ў цёплых утульных залах музыкаў, мастакоў ды аматараў іх творчасці. Вялікая праграма ўключала некалькі разнажанравых канцэртаў, гутарку мастацкага кіраўніка фэсту, члена Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, народнага артыста краіны Міхала Фінберга з месцічамі, сустрэ-

чу арганізатараў імпрэзы з журналістамі, вернісаж маладзечанскіх мастакоў і ўрачыстыя цырымоніі.

Музыка старадаўніх сядзіб, які заўсёды, стварала непаўторную аўру заслаўскага фестываля. Але акцэнт у канцэртнай праграме быў зроблены на творчасці таленавітага сына зямлі беларускай — Напалеона Орды, бо, як ужо ведаюць нашы чытачы, 200-годдзю з дня нараджэння гэтага адметнага музыканта і мастака прысвячалася сёлетняе музычнае свята.

Праграму “Шляхамі Напалеона Орды” суправаджаў папулярны асветніцкі каментарый заўсёднай вядучай такіх фестывальных канцэртаў — даследчыца старадаўняй беларускай музыкі, доктара мастацтвазнаўства Вольгі Дадзімавай. Слухаючы яе аповед, публіка нібы прычынілася да захапляльнага гістарычнага падарожжа па старонках жывяці і творчасці нашага выдатнага земляка, ураджэнца Берасцейшчыны, шляхі якога пралягалі праз Вільню, а потым — і праз усю Еўропу, да слыннага сваім творчым асяроддзем Парыжа, адкуль мкнулі назад, да Бацькаўшчыны, да роднага Палесся. Інтэнсіўнае творчае жыццё, паспяховае кар’ера ў Парыжы, еўрапейскае прызнанне — усё гэта не змагло заглушыць пачуццё настальгіі сапраўднага патрыёта Напалеона Орды, які лёгка развітаўся з галавакружным свецкім жыццём і вярнуўся на Беларусь, у родную вёску Варацэвічы.

Уражанні ўдзельнікаў гэтай уяўнай вандроўкі па шляхах Напалеона Орды былі сапраўды вобразныя і ўзрушальныя, бо разгорвалася яна ў кампаніі надзвычай вытанчаныя, рамантычнай і эмацыянальнай спадарожніцы — Яе Вялікасці Музыкі. Вальсы, паланезы, нацюрны... Старонкі фартэп’яна і спадчыны галоўнага героя фестывальнага апаведа, аранжыраваныя, пераствораныя для розных інструментальных складаў, натхнёна гучалі ў выкананні адмысловых камерных калектываў Нацыянальнага канцэртнага аркестра. Публіка, якая ўжо добра ведае яго ансамблі: трубачоў (“Інтэрада”, мастацкі кіраўнік Мікалай Волкаў), салістаў на драўляных духавых інструментах (Барыс Нічкоў, Генрых Гедыльтар), кларнетыстаў (Генадзь Забара), Камерны аркестр (Валерый Сарока), вельмі цёпла прыняла і дэбютантаў — новы ансамбль флейтыстаў, створаны пад кіраўніцтвам прафесара Барыса Нічкова.

На фестывалі была даволі разнастайна прадстаўлена палітра еўрапейскага музычнага рамантызму — тое лукавое асяроддзе, у якім развіваўся кампазітарскі талент Напалеона Орды. А менавіта — творы Ферэнца Ліста, Фрэдэрыка Шапэна, Фелікса Мендэльсона-Бартольдзі, Роберта Шумана, Гектора Берліёза, узоры рускай музычнай класікі XIX

стагоддзя. З праграмай “Мелодыі роднага краю” завіталі ў Заслаўе Аркестр народных інструментаў Магілёўскай абласной філармоніі, які ўзначальвае заслужаны дзеяч мастацтваў краіны прафесар Леанід Іваню, Дзяржаўны камерны хор Беларусі пад кіраўніцтвам Наталі Міхайлавай. І яшчэ адзін сёлетні дэбютант — Струнны квартэт Нацыянальнага канцэртнага аркестра.

У зімовым фестывальным суквецці яркай фарбай зіхацела выступленне Біг-бэнда аркестра: адбыўся выдатны джазавы канцэрт, які падрыхтаваў і правёў маэстра Міхал Фінберг.

Вядома, гэта далёка не ўсе згадкі пра музычны фэст “Заслаўе-2007”. Але мы абавязкова адбудзем яго падзеі больш падрабязна, калі будзем распавядаць пра творчыя справы Нацыянальнага канцэртнага аркестра Беларусі, якому сёлета спаўняецца 20 гадоў.

С. БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: хлебам-соллю сустраля Заслаўе мастацкага кіраўніка Нацыянальнага канцэртнага аркестра Беларусі народнага артыста краіны прафесара Міхала Фінберга; Камерны аркестр пад кіраўніцтвам заслужанага артыста Беларусі Валерыя Сарока.

Фота К. Дробава

ПОЯС ВІТАЎТА

Знакаміты срэбны «Пояс Вітаўта» вярнуўся ў дзяржаўнае валоданне згодна з рашэннем Вярхоўнага суда Рэспублікі Беларусь. Раней на працягу 11 год яго ўласнікам была прыватная фірма. Аб гэтым падчас прэс-канферэнцыі паведаміў начальнік упраўлення ўстановаў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Васіль Чэрнік.

Знакамітая рэліквія была знойдзена ў пачатку 90-х каля вёскі Літва Маладзечанскага раёна Мінскай вобласці. Камплект з 11 срэбных пазалочаных паясных блях, спражкі і наканечніка, які з'яўляецца культурнай каштоўнасцю першай катэгорыі, знаходзіцца на захоўванні ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі, дзе праз некаторы час і будзе выстаўлены для ўсеагульнага прагляду наведвальнікаў. Трэба дакладна ўстанавіць адкуль ён з'явіўся на Беларусь, ці сапраўды пояс можа лічыцца падарункам хана Хаджы Гірэя славутому князю Вітаўту, супаставіць з іншымі рэліквіямі XV стагоддзя, якія выстаўляюцца на вядучых аукцыёнах Еўропы і г.д.

Як значыць спадар Чэрнік, адшукаўшы пояс, беларускія эксперты сумесна з супрацоўнікамі Эрмітажа ацанілі яго ў 80 тыс. долараў ЗША. Сёння кошт рарытэта ацэньваецца ўжо амаль у 100 тыс. долараў.

Уладзімір ШУТАВЕЕЎ

ПА-ЗЯМЛЯЦКУ

Случчына ганарыцца сваімі пісьменнікамі-землякамі. А калі надаюцца ў іх юбілей, то абавязкова супрацоўнікі бібліятэк ладзяць сустрэчы і прысвечаныя ім вечарыны.

Вось і нядаўна ў Слуцкай гарадской бібліятэцы-філіяле № 1 адбылася сустрэча з вядомым і паважаным земляком Алесем Марціновічам, лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, а таксама літаратурных прэмій М. Багдановіча і У. Калесніка, прэміі Беларускага Саюза журналістаў «Залатое пяро», з нагоды яго 60-гадовага юбілею.

На мерапрыемства А. Марціновіч прыехаў дырэктарам выдавецтва «Мастацкая літаратура» У. Мачульскім, галоўным рэдактарам гэтага выдавецтва, празаікам В. Праўдзіным, намеснікам галоўнага рэдактара выдавецтва, паэтам В. Шніпам.

На сустрэчы прысутнічалі работнікі ўстаноў культуры і адукацыі, школьнікі, аматары літаратуры, мясцовыя паэты, супрацоўнікі раённага друку і радыё.

Спачатку ўзяў слова юбіляр. Ён расказаў пра свае першыя крокі ў літаратуры, адказаў на шматлікія пытанні прысутных, адзначыў, што ўсе яго працы ўжо 60 гадоў — гэта ўлюбёнасць у родны край і яго людзей.

У. Мачульскі пазнаёміў прысутных з кнігамі Алеся Марціновіча, якія выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» ў апошні час.

В. Праўдзін падзяліўся сваімі поглядамі на творчасць Алеся Марціновіча.

Сустрэча атрымалася адкрытай і цікавай, былі абмеркаваны праблемы сучаснай беларускай літаратуры, айнамага кнігавыдання.

Г. САСІНОВІЧ

«НАВАСЕЛЛЕ»

У МАЛАДЗЕЧНЕ

Чарговая прэм'ера ў Мінскім абласным драматычным тэатры прайшла на «ўра», бо яе рэжысёрам-пастаноўшчыкам выступіла непаўторная Марыя Захарэвіч, народная артыстка Рэспублікі Беларусь.

«Наваселле» — гэта п'еса, пастаўленая на драматычным тэатры Івана Мележа «У новым доме». У галоўных ролях былі занятыя Аляксандр Пашкевіч, Эмілія Ларыёнава, Алена Рахмангулава, Сяргей Карзэй, Барыс Донін, Ірына Карчэўская.

У гэтым спектаклі нават выконваліся раманы, якія напісаў і адаптаваў сам Аляксандр Пашкевіч. Увогуле, гэта дзейства задумвалася як майстар-клас самой Марыі Захарэвіч. Сам спектакль — эксперыментальны, але ён настолькі спадабаўся публіцы, што ўжо ўключаны ў рэпертуар на бягучы год.

Ганна ЦАР

ЗАЯВА САЮЗА ПІСЬМЕНнікаў БЕЛАРУСІ

З пачуццём глыбокага здзіўлення і абурэння літаратурная грамадскасць Беларусі даведлася пра рашэнне эстонскіх улад аб зносе помніка савецкаму воіну-вызваліцелю. У нашай краіне, якая страціла ў вайну кожнага трэцяга свайго грамадзяніна, а кожная сям'я — каго-небудзь са сваіх блізкіх, такое рашэнне ўяўляецца надзвычай кашчунным.

У цяперашняй Эстоніі, на жаль, ёсць людзі, у тым ліку і ва ўладных структурах, якія лічаць савецкіх воінаў акупантамі, а нямецка-фашысцкіх захопнікаў — «вызваліцелямі» ад «камуністычнага іга». Пры гэтым імкнуча не ўспамінаць тыя жахі, што прынеслі з сабою фашысты, шыбеніцы на цэнтральных плошчах гарадоў, канцэнтрацыйныя лагеры і гэта.

Савецкі воін-вызваліцель, нягледзячы на ўсе перакосы сталінскай ідэалогіі той пары, прынес народам Еўропы, у тым ліку і эстонскаму, вызваленне ад карычневай чумы, магчыма свабодна жыць і ствараць. Сягонняшня суверэнная, незалежная Эстонія абавязана на дасягненні былой вялікай краіны, у якой

эстонскі народ адчуваў сябе роўным сярод роўных.

У любой цывілізаванай краіне знос помнікаў разглядаецца як кашчунства, бо помнікі — найлепшае сведчанне сваёй эпохі. Зносіць жа помнік савецкаму воіну-вызваліцелю, які ўстаноўлены на месцы пахаваных воінаў — дзіцею многіх народаў — сятгоння, пры жывых сведках зверстваў фашысцкіх акупантаў, калі ўрачыстым маршам па цэнтральных плошчах прыбалтыйскіх гарадоў праходзяць фашыстоўскія недабіткі — кашчунства двойное. Фактычна гэта — індальгенцыя фашызму, канчатковая і афіцыйная знявага эстонскімі ўладамі паняццяў гуманізму і справядлівасці.

Мы звяртаемся да ўсіх сумленных людзей у Эстоніі, у першую чаргу — да дзеячаў культуры, пісьменнікаў, музыкантаў, мастакоў, актёраў: аб'яднайцеся, не дайце, каб здзейснілася тое, што на доўгі дзесяцігоддзі стане нацыянальнай ганьбай для эстонскага народа.

САЮЗ ПІСЬМЕНнікаў БЕЛАРУСІ

Пра царкву — сучаснай мовай

Падведзены вынікі конкурсу сярод друкаваных СМІ на лепшае асвятленне тэматыкі гісторыі і сучаснасці беларускага праваслаўя.

Дыплом І ступені адзначана загадчы аддзела газеты «Звязда» Вольга Мядзведзева. Дыплом ІІ ступені ўзнагароджана рэдакцыя газеты «Віцьбічы», а дыплومی ІІІ ступені дасталіся рэдакцыі газеты «Вместе» і адказнаму сакратару «Івацэвіцкага весніка» Валерыю Гапееву. Усе дыпламанты атрымалі грашовыя прэміі. Падзякай Мітрапаліта Філарэта адзначана і праца карэспандэнта «ЛіМа» Сяргея Дубовіка. На суд журы былі прадстаўлены работы 54 друкаваных СМІ, пераважна большасць — з рэдакцый раённых выданняў. Урачыстая цырымонія ўручэння адбылася ў Свята-Духавым кафедральным саборы...

Конкурс праводзіўся ўпершыню ў межах рэалізацыі Праграмы ўзаемадзейнення Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь і Беларускай Праваслаўнай Царквы.

Тры гадзі таму мы заключылі пагадненне аб узаемным супрацоўніцтве з Экзархатам Беларускай Праваслаўнай Царквы. Такія ж пагадненні заключыў і шэраг іншых міністэрстваў. Павінен падкрэсліць,

што гэта быў беспрэцэдэнтны акт у гісторыі. Некаторыя сумняваліся ў неабходнасці такіх пагадненняў, але дзякуючы аўтарытэту ў грамадстве Уладзіміра Філарэта яны былі заключаны. Сумесна з Экзархатам мы ажыццявілі выданне Бібліі, Закона Божа, Святога Евангелія, падручнікаў для нядзельных школ. Вынікі супрацоўніцтва бачныя і падчас правядзення Дзён беларускага пісьменства, — заўважыў міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Уладзімір Русакевіч.

У сваю чаргу Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі, Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі Філарэт значыць: «Асвятляючы тэму працы і клопатаў аб хлебе надзённым, вы, журналісты, не забываецеся і пра Біблейскую ісціну, што не адзіным хлебам жыве чалавек, але і словам, якое зыходзіць з вуснаў... Сёння вельмі важна гаварыць пра царкву сучаснай мовай.»

Ул. інф.

На здымку: міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Уладзімір Русакевіч, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі, Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі Філарэт, адказны за сувязі са СМІ архімандрыйт Алексій (Шынкевіч).

Таленты вартыя ўвагі

Падзей у культурна-асветніцкай жыцці Партызанскага раёна сталіцы стала падвядзенне вынікаў работы за мінулы год.

«За развіццё творчых здольнасцяў», «За рэалізацыю раённай праграмы па рабоце з насельніцтвам па месцы жыхарства», «За дасягненні ў развіцці музычнага мастацтва», «За захаванне гісторыка-культурнай спадчыны», «Прызнанне», «Прэм'ера года», «Праект года» — такія назвы намінацый, якімі ўганаравалі стараных і руплівых работнікаў культуры і адукацыі, а таксама самадзейных артыстаў Партызанскага раёна беларускай сталіцы. Падзея такога кшталту адбываецца ці не ў самым прамысловым раёне горада не ўпершыню. Заключанаць вытворчымі паказчыкамі, развіццём эканомікі ніколі не перашкаджае ўладам звярнуць увагу на развіццё культуры, вучэбныя і выхаваўчыя навацы ў галіне адукацыі. Лепшымі па розных намінацый былі названы дырэктар Мінскага ПТВ № 55 будаўнікоў Тамара Шчарбачэня, дырэктар Мінскага ПТВ № 148 будаўнікоў Анатоль Еўтухоўскі, намеснік дырэктара гэтай жа навучальнай установы па выхаваўчай рабоце Галіна Сямёнава, намеснік дырэктара філіяла Рэспубліканскага інстытута прафесійнай адукацыі Зінаіда Казлоўская, выкладчык па класе баяна дзіцячай музычнай школы № 3 Інеса Касцюкевіч, рэжысёр масавых мерапрыемстваў Дзмітрый Сянін, прарэктар па вучэбнай рабоце вышэйшага дзяржаўнага каледжа сувязі Мікалай Вышыньскі...

Культурна-асветніцкая, якое праходзіла ва ўтульнай зале Рэспубліканскага палаца культуры імя М. Шарко грамадскага аб'яднання «Беларускае таварыства глухих», стала абвешчэнне галоўнай намінацыі — «Лідэр года». Ім стаў творчы

калектыў дзіцячай музычнай школы № 3. Дырэктар школы — Міхаіл Абражэвіч, намеснік дырэктара па вучэбна-выхаваўчай рабоце — Ніна Федарэнка. Падарункі пераможцам галоўнай намінацыі ўручылі кіраўнікі адміністрацыі Партызанскага раёна Леанід Голуб і першы намеснік начальніка галоўнага ідэалагічнага ўпраўлення, начальнік упраўлення па каардынацыі ідэалагічнай работы Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандр Слабадчук. А адзнака лідэрам года выстаўлена наступная: «За значны ўклад у развіццё беларускага музычнага мастацтва, высокую прафесійную падрыхтоўку юных выканаўцаў, вялікую канцэртную дзейнасць, высокую дасягненні ў раённых, гарадскіх і рэспубліканскіх конкурсах».

Павіншаваць рупліўцаў на ніве культуры і адукацыі Партызанскага раёна прыйшлі намеснік міністра адукацыі Таццяна Кавалёва, дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Анатоль Красуцкі, старшыня Савета спецыяльнага Фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі Наталія Аўдзеева, намеснік начальніка галоўнага ідэалагічнага ўпраўлення Адміністрацыі Прэзідэнта Ірына Дрыга, дырэктар Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі Пётр Хацько, многія іншыя вядомыя асобы.

Адміністрацыя Партызанскага раёна самім фактам ушанавання людзей, якія не шкадуюць свайго часу для духоўнай працы, сваімі самымі рознымі праектамі спрыяе развіццю асобы, паказвае яркі прыклад разумення ролі культуры і асветніцтва ў нашым грамадстве.

Кастусь ЛАДУЦЬКА
На здымку: уручэнне ўзнагароды за перамогу ў намінацыі «Лідэр года».
Фота К. Дробава

Каб падзяліцца набалелым

Штогод газета «Звязда» праводзіць конкурс на лепшае апавяданне, у якім удзельнічаюць як прафесійныя літаратары, так і пачаткоўцы. У 2006 годзе ў рэдакцыю газеты паступіла 40 апавяданняў, 13 з іх былі надрукаваныя. Перапіску з аўтарамі і рэцэнзаванне твораў вядзе вядомы празаік Віктар Казько.

Нядаўна былі падведзены вынікі гэтага літаратурнага конкурсу за мінулы год. Першую прэмію атрымала Таіса Сямёнава з г.п. Астравец Гродзенскай вобласці за апавяданне «Давясёлкі»; другую — пісьменнік Васіль Ткачоў за апавяданне «Раб чмыля»; трэцюю прэмію раздзялілі Ала Бароўская за Пухавіцкага раёна Мінскай вобласці (апавяданне «Хімічны аловак дзяцінства») і Андрэй Сідарэйка з в. Караванічы Рэчыцкага раёна Гомельскай вобласці (твор «Вальс чырвоных гронак рабіны»).

Паводле слоў Віктара Казько, найбольш цікавае не ўменне ўдзельнікаў конкурсу па-мастацку пісаць, а тое, што яны дзеляцца перажытым, раскрываюць душу, выгаворваюцца. Такім чынам адбываецца абмен і літаратурным, і жыццёвым вопытам.

Н. Я.

ПАЛАЖЭННЕ

аб творчым конкурсе «Сэрца — адкрытае дзесям» на лепшыя артыкулы па асвятленні працы выкладчыкаў беларускай мовы і літаратуры ў часопісах «Польмя», «Малодосць» і газеце «Літаратура і мастацтва»

Мэта конкурсу. Улічваючы вялікую ролю настаўнікаў у справе павышэння цікавасці да роднай мовы, — актывізаваць асвятленне працы выкладчыкаў беларускай мовы і літаратуры ў літаратурна-мастацкіх часопісах «Польмя», «Малодосць» і газеце «Літаратура і мастацтва».

Заснавальнікам конкурсу з'яўляецца Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва».

Да ўдзелу ў конкурсе прымаюцца матэрыялы, апублікаваныя ў часопісах «Польмя», «Малодосць» і газеце «Літа-

ратура і мастацтва» за перыяд з 1 сакавіка 2007 года па 10 снежня 2007 года.

Тэрмін і ўмовы прадстаўлення матэрыялаў. Матэрыялы на конкурс прымаюцца да 15 лістапада 2007 года; аўтарамі публікацыі могуць быць журналісты, пісьменнікі, студэнты, школьнікі — кожны жадаючы.

Для аўтараў (пераможцаў конкурсу) устаўляюцца наступныя грашовыя прэміі:

- першая прэмія — 35 базавых велічынь;
- другая прэмія — 20 базавых велічынь;
- трэцяя прэмія — 10 базавых велічынь;

шэсць заахвочвальных прэмій — бібліятэчкі кніг беларускіх пісьменнікаў з аўтографамі.

Фінансаванне конкурсу ажыццяўляецца Рэдакцыйна-выдавецкай установай «Літаратура і Мастацтва».

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова стварае журы для падвядзення вынікаў конкурсу.

Вынікі конкурсу будуць падведзены да 31 снежня 2007 года і апублікаваны ў першых нумарах газеты «Літаратура і мастацтва» ў 2008 годзе.

Конкурсныя артыкулы накіроўваюцца па адрасе: 220034, г. Мінск, вул. Захарова, 19, РВУ «Літаратура і Мастацтва» з пазнакай «конкурс».

Матэрыялы, дасланыя на конкурс і змешчаныя на старонках выданняў, будуць надрукаваны асобнай кнігай.

Як вярнуць «Маладосць» у вёску...

На факультэце журналістыкі БДУ пад патранажам Міністэрства інфармацыі адбылося пасяджэнне “круглага стала” на тэму “Асвятленне на старонках рэгіянальнага друку пытанняў культуры, мастацтва, народнай творчасці: традыцыі, новыя формы, мадэлі” сярод групы карэспандэнтаў рэдакцый рэгіянальных СМІ, якія асвятляюць пытанні культуры і сацыяльна-эканамічнага жыцця, на курсах павышэння кваліфікацыі кіруючых работнікаў. Для ўдзелу ў пасяджэнні былі запрошаны супрацоўнікі РВУ “Літаратура і мастацтва”.

Чынны ўдзел у пасяджэнні прыняў дэкан факультэта Сяргей Валянцінавіч Дубовіч і дырэктар курсаў павышэння кваліфікацыі кіруючых работнікаў і спецыялістаў кнігавыдання і сродкаў масавай інфармацыі пры факультэце журналістыкі БДУ Вольга Дзмітрыеўна Бардзіян. Вяла рэй рэдактар аддзела культуры рэдакцыі газеты “Звязда” Таццяна Падалаяк.

Перад зацікаўленай аўдыторыяй выступілі: дырэктар РВУ “Літаратура і мастацтва”, член Прэзідыума СП Беларусі, старшыня секцыі літаратурна-мастацкай крытыкі Аляксандр Мікалаевіч Карлюкевіч, сакратар СП Беларусі, галоўны рэдактар часопіса “Маладосць”, паэтка Раіса Баравікова, яе намеснік, паэт

Алесь Бадак і рэдактар аддзела тыднёвіка “ЛіМ”, крытык Леанід Галубовіч.

Гаворка вялася пра тое, як паказаць свой нацыянальны літаратурна-мастацкі “тавар” патэнцыяльнаму чытачу з глыбінкі, каб пашырыць і ўзмацніць літаратурны сувязі з рэгіёнамі, прыцягнуць увагу мясцовых талентаў да літаратурных выданняў, і тым самым дапамагчы іх творчаму росту. Вядома, найперш прапагандаваліся перыядычныя выданні РВУ “Літаратура і мастацтва”, пра агульную перспектыву і падпісную палітыку якіх распавёў дырэктар установы Алесь Карлюкевіч. Р. Баравікова і А. Бадак спыніліся ў сваіх выступленнях па

проблеме працы з творчай моладдзю рэспублікі, агульным стане сучаснай беларускай літаратуры. Л. Галубовіч патлумачыў сваё бачанне крытыкі ў літаратурным працэсе і агучыў задачы аддзела газеты “ЛіМ” на гэты год, а заадно прапанаваў канкрэтны праект супрацоўніцтва тыднёвіка з раённымі літаратурнымі аб’яднаннямі.

Неўзабаве гаворка захапіла абодва бакі і ўдзячныя слухачы паказалі, што журналісты з перыферыі займаюць актыўную пазіцыю ў пытанні нацыянальнай культуры і літаратуры. Адным словам, дамовіліся супрацоўнічаць.

Час пакажа...

ЛЕГАЛ

Лютаўскі кніжны кірмаш

З 7 па 11 лютага ў Нацыянальным выставачным цэнтры «БелЭКСІА» адбудзецца XIV Мінскі міжнародны кніжны кірмаш «Кнігі Беларусі» — 2007, дзе плануецца шырока прадставіць лепшыя фаліянтныя краіны. Пра гэта карэспандэнту «ЛіМа» наведанні ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Кірмаш хоць і завецца Мінскім, але статус яго ў Беларусі найвышэйшы. Рэзананс ад такога своеадметнага форуму кнігавыдаўцоў, кнігараспаўсюджвальнікаў і кнігадрукароў, хто спрычынены да вытворчасці сучаснай кнігі, выходзіць далёка за межы нашай Айчыны. Але бяспрэчная яго адметнасць усё ж у тым, што прадстаўляюцца найперш навінкі беларускіх выдавецтваў, лепшыя з 11 тысяч найменняў, што выйшлі ў свет у 2006 годзе. Кірмаш — як бы ўрачыстая штогадовая справаздача перад чытачом ды калегамі па «цэху». І, на дзіва, заўсёды знаходзіцца чым парадваць наведвальнікаў. На гэты раз сярод іншага плануецца прэзентацыя кніг, створаных на электронных носбітах. Вучні змогуць «пагартаць» CD-падручнікі па інфарматыцы ды географіі — іх выпусціла выдавецтва «Народная асвета», пачытаць CD-версію «Новай зямлі» Я. Коласа (выдавецтва «Мастацкая літаратура»), іншы.

Ганаровым госцем выставы будзе Украіна. (Практыка вылучэння ганаровага гасця на Міжнародным мінскім кірмашы ўведзена з мінулага года, першым разам «гасцявала» Расія). Будучы таксама стэнды з літаратураю балтыйскіх краін, у прыватнасці, Літвы.

У варунках выставы плануецца аб’явіць дні студэнта, школьніка, бібліятэкара. Такая тэматычная скіраванасць асобных дзён неабходная для больш грунтоўнай ды ўдмулівай працы з асобнымі групамі чытачоў — патэнцыяльнай аўдыторыяй выставы, а таксама з тымі, хто набліжае кнігу да спажывацтва.

Насычаныя праграмы наведвання кірмашу ўключаюць не толькі шматлікія прэзентацыі навінак. Чакаюцца таксама дыскусіі за «круглым сталом», адна з якіх — па пытанні набывання бібліятэкамі сацыяльна значнай літаратуры. Цікавыя сустрэчы з чытачамі прапануюць кнігавыдаўцы з Кіева.

Падвыдзены вынікі кнігадрукарскай працы на рэспубліканскім конкурсе «Мастацтва кнігі», якое звычайна было прымеркавана да выставы-кірмашу, адбудзецца крыху паэзіі, шанаванне на дзяржаўным узроўні яго пераможцаў, як і летась, плануецца на Свяце беларускага пісьменства. На кірмашы чакаецца яшчэ адна падзея — выстава-конкурс «Мастак і кніга», дзе шырока будуць прадстаўлены працы кніжных ілюстратараў — мастакоў.

Ярына РЫТАМІНСКАЯ

Хрысціянскія спевы

Рыхтуецца да перавыдання манаграфія Ларысы Густавай «Музыкальна-певчэская культура Православнай Церквы Беларусі».

Першая ў гісторыі кніга пра беларускае царкоўнае спеўнае майстэрства, якое з-за мілагучнасці і асаблівай духоўнай насычанасці лічылі анёлападобным, пераконвае: гэты элемент культуры даўно і трывала ўвайшоў у царкоўнае жыццё.

Шырока прадстаўлены ў нашай краіне і народныя спенапенні, звязаны з царкоўнымі святамі. У іх людзі праслаўляюць Хрыста, Прасвятую Багародзіцу, святых. Някідкія простыя вершы вылучае глыбокая ўнутраная сувязь са старажытнымі фальклорнымі традыцыямі. Нават выданыя зборнікі набожных народных песнапенняў, якія называюцца «богалоснікам».

Менавіта з хрысціянскіх песняў — царкоўных і народных — людзі больш даведваюцца пра беларускую праваслаўную традыцыю.

Ларыса Густава прааналізавала стан і развіццё спеўнага мастацтва царкоўнікаў у пэрыяд з эпохай, паказала вехі яго развіцця ад вытокаў да сучаснасці.

Ірына ТУЛУПАВА

Старонкі спадчыны

18 студзеня у ДOME прэсы адбылася прэзентацыя кнігі Наталлі Голубевай “Радзімчы” (выдавецтва “Мастацкая літаратура”). Наталля Голубева — намеснік начальніка Упраўлення сацыяльна-культурнай сферы апарата Савета Міністраў Беларусі, кандыдат гістарычных навук, член Саюза пісьменнікаў Беларусі, член Саюза журналістаў.

Прэзентаваны асобнік — гэта першая частка дылогі “Земля непокорённая”. Аўтарка з песпехам сумяшчае ў сваіх кнігах гістарычныя даследаванні і захапляльны сюжэт. Наталля Голубева адна з тых, хто даследуе культурную спадчыну Беларусі і намагаецца данесці веды да шырокага кола чытачоў. Разам з гэтай кнігай пісьменніца выдае і аднайменны буклет, у якім змешчаны фотаздымкі, прысвечаныя гісторыі радзімічаў, што некалі насялялі басейн ракі Сож. Мэтай гэтага праекта ставілася паказаць спадчыну: духоўную і прыгожую, вартую захавання і вывучэння.

Між іншым, у выдавецтве “Харвест” пабачыла свет кніга “Судбы изменчивые свет” кнігі, дзе змешчаны апавяданні пра розныя гістарычныя перыяды. На першы план выходзяць людзі з іх пачуццямі і турботамі, зменлівым лёсам.

Але Наталля Голубева звяртаецца не толькі да прозы. У мінулым годзе выйшаў у свет (у Рызе) яе паэтычны зборнік “Балтыйская тетрадь”. Некалькі вершаў з яго былі прачытаны на прэзентацыі.

Цяпер Наталлю Голубеву запрашаюць у ЗША на факультэт славянскіх культур у Хьюстане прачытаць першую лекцыю аб Беларусі.

Таццяна КАРДАШЫНА
Фота аўтара

Сем цудаў Беларусі

Нядаўна ў Літаратурна-мемарыяльным доме-музеі Якуба Коласа адбылася сустрэча пісьменніка Анатоля Бутэвіча з чытачамі.

На прэзентацыі кнігі Анатоля Іванавіча прысутнічаў сын Якуба Коласа — Міхась Міцкевіч, а таксама школьнікі, многія з

якіх наведваліся ў літаратурны музей упершыню.

Сп. Бутэвіч распавёў аб уласных пошуках у галіне гістарыч-

ных ведаў, крыніцах свайго натхнення, прыгадаў цікавыя факты з гісторыі старажытнага Мінска і іншае.

Як прызнаўся сам Анатоль Іванавіч, яму пашанцавала на мастака-фарміцеля Паўла Татарнікава. Менавіта творчы тандэм майстра фарбаў і майстра слова дапамагае атрымаць на выхадзе цудоўны прадукт — яркую і запамінальную кнігу.

Падчас прэзентацыі пісьменнік прапанаваў кнігі з серыі “Сем цудаў Беларусі”, у якіх змешчаны яго эсэ. І, вядома ж, усе жадаючыя змаглі атрымаць аўтограф аўтара.

У творчых планах Анатоля Бутэвіча — кніга, прысвечаная паганскім багам. Ці здолее пісьменнік адкрыць невядомыя старонкі беларускай гісторыі? Пачытаем — даведземся...

Уладзімір ШУГАВЕЕЎ
Фота аўтара

Расце «дрэўца спатканняў»

Прафесійнай бібліятэкара Алена Шкелда “захварэла” яшчэ ў дзяцінстве і ў далейшым прысвяціла ёй амаль што ўсё жыццё. Некаторы час працавала ў Бастунах на Гродзеншчыне. А сёння загадае сапраўдным культурным “азісам” у невялікай вёсачцы над Ашмянамі — Кальчунскай сельскай бібліятэкай.

Апынуўшыся тут, найперш звярнула ўвагу на незвычайныя фармуляры. На адных грыбок намаляваны, на другіх — рыбка. Некаторыя пазначаны журботнай хмарай. Высветлілася, гэта своеасаблівая форма індывідуальнай работы:

— Баравік сведчыць пра апантанасць “ціхім паляваннем”, — патлумачыла Алена Адольфаўна. — З’явілася штосьці новае для заўзятых грыбнікоў, і я ўжо ведаю, каму гэта прапанаваць. А вось, напрыклад, для “сонейкаў” — адораных дзяцей — падбіраем літаратуру з улікам іх талентаў і здольнасцяў. Хмаркі — сімвал дзетка з “цяжкіх” сем’яў. Да такіх чытачоў ставімся з асаблівай увагай. Звычайна яны не вельмі любяць кнігі, часта застаюцца сам-насам са сваімі праблемамі. А каб хлопчыкі і дзяўчынкі не блукалі па вуліцах без справы, запрашаем іх паўдзельнічаць у нашых ранішніках, выступіць з песьнячкай або вершыкам.

Бібліятэка ў Кальчунах — яшчэ і свайго кшталту клуб. Святло ў яго вокнах не гасне да дзевяці гадзін вечара. Даволі напружаны графік — ініцыятыва самай загадчыцы. Дзякуючы яе намаганням, маленькія знойдуць тут маляўнічыя кніжкі, цацкі і настольныя гульні. А падлеткам і моладзі падабаецца збірацца ў асобным пакоі пад сімвалічным “дрэўцам спатканняў”. Назвалі яго так з-за звычайна прызначаць пад ім сустрэчы. Між тым, магло стацца, што дрэўцу не было б дзе “расці”, а маладым людзям — слухаць музыку і чытаць любімыя кнігі. Некалі на гэтае памяшканне прэтэндаваў ФАП і давялося нямала пазмагацца за дадатковую “жылплошчу” для бібліятэкі.

Адметна, што індывідуальны падыход да кожнага чытача не абмяжоўваецца малонкамі на фармулярах. Алена Адольфаўна стараецца праглядаць усе выпісаныя выданні — 13 газет і 17 часопісаў. А потым расказвае наведвальнікам аб “разыначках” свежай перыёдыкі.

Клапоціцца загалдык бібліятэкай і аб падрастаючых пакаленнях.

Дзесяцігадовы юбілей сустрэў краязнаўчы клуб “Спадчына”. Добрую традыцыю — наведваць ветеранаў — займел яго сябры, шасцікласнікі мясцовай школы і супрацоўнікі Кальчунскага СДК. На жаль, сёння іх чакаюць толькі ў адным доме ў вёсцы Пашні. Інавалід вайны Іван Міхалькевіч сустракае дарагіх гасцей з раласнымі слязімамі на вачах. А песні і музыка збіраюць у яго хаце ўсіх аднасяльчан.

— Неяк “Спадчына” віншавала з васьмідзесяцігадовым юбілеем нашу кальчунскую маці-геранію Марыю Маркевіч. Мы спявалі ёй

песні, прынеслі з сабой розных прысмакаў. Цяжка перадаць словамі, як усцешыла Марыю Францаўну гэце маленькае свята. Бо яна ж нават не спадзявалася на ўвагу, думала, на яе проста забыліся...

Апошнія некалькі год на бібліятэчных фармулярах з’явіліся чырвоныя сэрцы. А ўсярэдзіне, побач з запісамі аб выдзеленых і здзеленых кнігах — лісточкі, спісаныя дзіцячым почыркам. Дзяўчаты з групы “Міласэрнасць” нарыхтоўваюць зёлкі для пахлытых людзей, дапамагаюць ім па гаспадарцы, прыбіраюць, калі трэба, на падворку. А пасля пераносяць свае ўражанні, вопыт, роздумы на паперу.

Святлана САЎКО

На здымку: Алена Шкелда і яе “дрэўца спатканняў”

Фота аўтара

«Кіно павінна быць для ўсіх»

Калісьці славуці англіійскі кінарэжысёр Альфрэд Хічкок трапіна сказаў: “Кіно складаецца з экрана і мноства крэслаў, якія трэба запоўніць.” Пра тое, як запайняліся крэслы мінскіх кіназатраў у мінулым годзе і чаго чакаць глядачам ад кінапракатчыкаў сёлета, расказвае дырэктар УП “Кінавідэапракат” Мінгарвыканкама Васіль КОКТЫШ.

Вьнікі-2006

— Васіль Пятровіч, што вы можаце назваць галоўнай падзеяй-2006 у сталічным кінапракаце і як увогугле ацэньваеце работу “Кінавідэапраката”?

— Мінулы год быў больш пазітыўным чым 2005-ы. На шчасце, станоўчая дынаміка для нас сталася штогадовай добрай традыцыяй.

Падзеяй-2006 магу назваць павелічэнне колькасці наведвальнікаў сталічных кіназатраў да 3 млн. 600 тыс. чалавек, што на 300 тыс. болей за мінулагодні паказчык.

Таксама павялічылася колькасць прэм’ерных паказаў з 232 да 299. З’явіліся новыя кінапраекты — “Канаманія”, “Інтэрфільм-Усход”, “Абсалютнае кіно” і інш. Дарэчы, апошні стартаваў летам і быў задуманы з мэтай апраўдання сваёй назвы. Фільмы гэтай праграмы павінны прадстаўляць выключны сцэнарый, ігру актёраў, рэжысуру і г.д. Першым быў абраны “Сняданак на Плутона”...

Як дасягненне трэба ўзгадаць, што падчас мінулагодня “Лістапада” ў межах пазаконкурснай праграмы мінчане і госці сталіцы ўбачылі фільм “Востраў” на 4 дні раней да ўсеагульнай прэм’еры. Думаю, што такое кіно пра славянскую духоўнасць і яе адраджэнне маглі зняць толькі ў Расіі, а не ў Галівудзе! Ведаю, што яго ўхвалілі прадстаўнікі Беларускай праваслаўнай царквы і яго актыўна паказваюць у нядзельных школах...

Дасягненнем таксама лічу сістэматызацыю фестывальных паказаў для дзяцей у дні школьных вакацый. Калі раней мы ладзілі “Сакавічок” увесну і “Крынічку” ў кіназатры “Электрон” увосень, то зараз спіс пашыраны. Мы дадалі паказы з агульнай назвай “Вясёлае лета”, “Пойдзем у кіно, дзятва!” і “Калядная казка”. Такім чынам, у кожны з вакацыйных перыядаў дзеці атрымалі магчымасць праглядзець самыя лепшыя і новыя кіна- і мультфільмы...

— Раней, якраз у перыяд вакацый у кіно дзеці не спяшаліся...

— Зараз школьнікаў не трэба заганяць у кіназатры строём — яны самі зацікаўлены ў яго наведванні. Напрыклад, “Сакавічок” у мінулым годзе сабраў каля 50 тыс. глядачоў, “Пойдзем у кіно, дзятва” — каля 48 тыс.

Спецыяльна для школьнікаў мы рыхтуем маляўнічую рэкламнаю прадукцыю. Напрыклад, раздавалі ў кіназатрах расклады заняткаў з фотаздымкамі з люстрацыямі з любімых фільмаў.

Аднак, кіно актыўна наведваюць і сем’ямі. Пры сённяшнім дэфіцыце сусемнага сямейнага адпачынку кіно можа адыграць значную сацыяльную ролю...

— Напэўна, і ў гэтым годзе не застанемся без прэм’ер?

— Так, на пачатку года мы стартавалі гучнымі фільмамі “Валкадаў”, “Спякота”, “Павуцінне Шарлоты”, “Ноч у музеі”. Прэм’ер дастаткова, але не хапае мультіплексаў (ці мнагазальных кіназатраў), у якіх створаны ўсе ўмовы. З-за недахопу залаў нават фільмы з высокім мастацкім узроўнем не знаходзяцца месца на экранах і паказваюцца са значным спазненнем.

— У працэсе — будоўля першага ў рэспубліцы мультіплексу на ме-

сцы былога кіназатра “Беларусь”. Што зроблена на сёння?

— Пакуль мы ідзем па графіку. Тэрмін будаўніцтва — 18 месяцаў з дня пачатку. Такім чынам, плануецца, што новы цэнтр прыме першых наведвальнікаў у 2-м квартале 2008 года.

— Атрымліваецца, што і кіна-тэхналагічны прагрэс, і глядач, якому неабходна добрая рэкламная прадукцыя, уносяць свае карэктывы ў работу “Кінавідэапраката”?

— Так, але рэпертуару гэта не датычыцца. Экспертная група вылучае самыя лепшыя і доўгачаканыя фільмы. Мы набываем копіі яшчэ тады, калі кіно толькі на стадыі вытворчасці, і невядома, ці ўспрыме глядач гэты фільм. І разам з глядачом радуемся, альбо засмучаемся, калі фільм не атрымаўся такім, якім яго чакалі.

— Кажуць, што ў хуткім часе ў кіназатрах будуць толькі лічбавыя тэхналогіі, кінастужка знікне...

яго на DVD. Ці трэба забараняць супярэчлівыя фільмы?

— Я лічу, што мы паступілі мудра, калі па сваёй волі знялі з пракату гэты фільм. Забараняць яго не было за што! Але “Кінавідэапракат” прадэманстраваў прыклад цяжкіх і даглядаў ксяндза, які распачаў галадоўку. Нават у краінах з самымі артадаксальнымі каталіцкімі традыцыямі “Код Да Вінчы” змаглі паглядзець усе жадаючыя, прааналізаваць яго змест.

“Кінавідэапракат” панёс вялікія фінансавыя страты.

Думаю, тым, хто паглядзеў

Тры самыя касавыя фільмы ад сталічнага кінапраката:

1. Дзённы дазор
2. Піраты Карыбскага мора-2
3. Парфумер

— Трэба разумець, што лічбавае кіно сёння — гэта высакая якасны DVD-праектар плюс вялікая зала. Гэта зручна: з дапамогай Інтэрнета можна тэрмінова перадаваць копіі фільмаў. Але ўвесь свет не спяшаецца адмаўляцца ад кінастужкі...

— Мы вельмі аспярожна ставімся і да павышэння кошту білетаў, бо лічым — кіно павінна быць даступным для ўсіх! Павялічваем кошт, як правіла, у больш камфортных кіназатрах. Гэта натуральны працэс...

Дарэчы, мы захавалі дзіцячыя квіткі. Перанеслі льготныя паказы з выхадных на будні дні. Да таго ж мы ўвялі ранішнія сеансы са скідкай 25 працэнтаў.

Апошнім часам праблемай стала набыць білеты на вачэрні сеанс. На жаль, фіксуем мноства выпадкаў перапродажу па цане ў 2 разы большай за намінальную. Таму мы будзем павялічваць колькасць сеансаў на гучныя прэм’еры.

— Падзяліцеся планами на гэты год...

— Наша першасная задача — наладжваць прэм’еры фільмаў дзень у дзень з сусветнымі. Планаем працягнуць рэканструкцыю кіназатра “Мір”. Перад Новым годам мы замянілі там кінапраектарнае абсталяванне. Таксама будзем павышаць камфортнасць памяшкання: адрамантуем фэе і адну з зал. Патрабуець удасканалення “Перамога”, “Кастрычнік” і інш. У распрацоўцы — план рэканструкцыі кіназатра “Масква”.

Пра мараль і ўзровень густай

— Галоўны кінаскандал мінулага года — зняццё з пракату фільма “Код Да Вінчы”, на які неадназначна адраагавалі прадстаўнікі царквы. Фільм знялі з пракату, але ўсе, хто хацеў, свабодна паглядзелі

Дарэчы, з Топ-50 фільмаў, якія прайшлі ў кіназалах Масквы, мы не набылі толькі 2 прэм’еры. А гэта высокі паказчык разнастайнага і якаснага рэпертуару.

Па статыстыцы толькі 5 працэнтаў ад усёй кінавытворчасці з’яўляецца якасным прадуктам. Так, у ЗША здымаецца каля 700 фільмаў штогод, у індыйскім Балівудзе — каля 300. А мы ў мінулым годзе паказалі толькі 42 фільмы амерыканскай вытворчасці.

Кіно па-беларуску

— Нядаўна быў створаны Дэпартамент па кінематаграфіі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Як лічыце, ці змогуць яго супрацоўнікі разам з “Беларусьфільмам” наладзіць выпуск якаснай айчынай кінапрадукцыі?

— Патрэба ў такім дэпартаменце выспела даўно. Раней было Дзяржкіно, якое з цягам часу, на жаль, скарацілі. Краіне патрэбна экспертная група, якая будзе курыраваць кінасферу і спрыяць перадачы вопыту вядучых кінавытворцаў беларусам.

Кінастудыя — складаная гаспадарка, ёй патрэбны моцны адміністратар...

— Дык можа праблема ў недахопе творцаў?

— Не трэба запліошваць вочы на айчыныя кадры. У мінулым годзе ў ДOME кіно мы правялі праграму “Арт-хаус па-беларуску”, прадэманстравалі работы студэнтаў Акадэміі мастацтваў. І глядачы і крытыкі ацанілі іх высокі ўзровень, які не саступае работам берлінскага фестывалю “Інтэрфільм-Усход”.

Сёння агульнасусветная практыка — кінакааперацыя. Нядаўні прыклад — казахскі фільм “Качэўнік”, дзе здымачная каманда была надзвычай шматнацыянальнай.

— Зараз “Беларусьфільму” пастаўлена задача здымаць па 6 фільмаў штогод. Як лічыце, гэта рэальна?

— Мы павінны ганарыцца тым, што ў беларусаў ёсць свая нацыянальная кінастудыя. А калі ёсць база і творчыя прапановы, чаму б іх не рэалізаваць? Іншая справа, што не могуць усе з 6-ці фільмаў быць шэдэўральнымі. Часта нават з самага добрага сцэнар’я атрымліваецца правальнае кіно. Узгадаю толькі “Вяртанне Супермена” (бюджэт — каля 200 млн. долараў ЗША), які з трэскам праваліўся ў сусветным пракаце...

Аналізуючы сусветны вопыт, хачу прывесці ў якасці прыкладу фільмы дацкага рэжысёра Ларса фон Трыера, які здымае папулярнае, але таннае кіно. Ці расійскі фільм “Піцер-FM”, у якім маладыя актёры паказваюць лёгкую гісторыю сучаснага кахання. Айчынным кінавытворцам трэба арыентавацца на густы патэнцыяльных пакупнікоў, без выхаду за межы краіны наша кіно сябе не акупіць!

— Набываючы кіно, вы давяраеце ўласнаму густу ці запытам мэтавай аўдыторыі?

— Калі б я давяраў толькі ўласным адчуванням, то ў нас не было б столькі наведвальнікаў. У кожнага глядача свой густ, і ён задаволіцца толькі тады, калі будзе з чаго выбіраць. У мінскіх кіназатрах ёсць фільмы сацыяльнай накіраванасці, для сямейнага прагляду, для дзяцей і юнацтва, сярэдняга і высокага відовішчнага патэнцыялу. Будзем спрабаваць забяспечваць самыя розныя густы, бо мы з павагай ставімся да глядачоў!

Гутарыў Сяргей ДУБОВІК

Фота аўтара

Вечарына пад такой назвай прайшла ў арткафе “На Ірынінскай” пры гарадскім цэнтры культуры Гомеля.

Дэбют

Запрасілі на яе школьнікаў і студэнтаў, якія займаюцца творчасцю. Вядучыя — паэты Лідзія Возісава і Дзмітрый Нілаў цёпла і добразначліва прадстаўлялі тых, хто ўпершыню чытаў свае творы са сцэны. Студэнткі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта транспарту Крысціна Працко і Надзея Лашанёва, дзяўчаты з Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны Марына Маркевіч і Валерыя Хорава чыталі свае вершы пра каханне, сяброў, мары. Паэт Алесь Бараноўскі на вечарыне атрымаў часопіс “Гоман”, дзе ўпершыню надрукаваў свае вершы. Яго выступленне сустрэлі сяброўскімі, цёплымі апладысмантамі.

Сувернір на памяць атрымала васьмікласніца лінгвістычнай гімназіі Карына Цімафеева, якая праз тры дні адзначала 14-годдзе. Дзяўчынка піша на рускай мове, добра адчувае рытм і рыфму, вобразнасць. Прысутным спадабалася, як яна трымаецца на сцэне, яе ўпэўненасць і добрая дыкцыя.

Кацярына Дупанова, вучаніца выпускнога класа СШ № 71, ужо некалькі год збірае матэрыял і піша рэфераты пра творчасць паэтаў-землякоў, выступае на школьных канферэнцыях. Яна прачытала свой верш пра родную мову.

Алег Грэхкаедаў — з Рагачова. Ён вучыцца ў Гомельскім машынабудаўнічым каледжы. У яго вершах філасофскі роздум і станоўчыя адносіны да выпрабаванняў.

Цікавая была і другая частка вечарыны. Паэт, кампазітар і выканаўца Юрый Якаўлеў прадставіў некалькі сваіх твораў. Моцны, прыгожы голас, змястоўны тэкст песень і добрая музыка! На тварах юных творцаў — захапленне і ўдзячнасць.

Некалькі класічных твораў выканаў на гітары Аляксандр Якубаў. Цікавы чалавек, паэт, вандруйнік — так яго заўсёды ўспрымаюць на творчых святах.

Добразначліва, з павагай сустрэлі прысутныя паэтаў Ірыну Дзюхараву і Віктара Туміловіча.

У канцы вечара маладыя творцы правялі галасаванне і стварылі сваё літаратурна-творчае аб’яднанне, якому далі назву “Крылаты панядзелак”. Вырашылі, што кожны трэці панядзелак месяца тут, у арткафе, будзе збірацца студэнты, школьнікі, тая моладзь, якую цікавіць творчасць. Дзмітрыя Нілава, нядаўняга выпускніка БелДУТ, выбралі старшынёй, Алесь Бараноўскага і Крысціну Працко — намеснікамі.

Пасля вечарыны ўсе доўга гаварылі пра свае планы і мары, сярод якіх, безумоўна, жаданне друкаваць свае творы, сустрэцца і атрымліваць парады старэйшых пісьменнікаў, вучыцца ў іх. І яшчэ была думка: добра было б звязацца з іншымі маладымі творцамі, паэтамі, музыкантамі, мастакамі...

Рэжысёр цэнтры культуры Святлана Міхалькова сказала: “Нарэшце здзейснілася мая мара — зрабіць нешта цікавае для моладзі...”

Дык хай ляціць Пегас на агеньчык “Крылатага панядзелка”. Можа, часцей там будуць дэбюты.

Вера БАРХАТАВА

“2007: Год Слова Купалы і Коласа” — такая штотыднёвая рубрыка з’явілася са студзеня ў “Краязнаўчай газеце”. Цяпер яе асобная паласа прысвячаецца спадчыне нашых класікаў дый усім знаным майстрам Слова. Стваральнікі выдання абяцаюць парадаваць падпісчыкаў невядомымі дагэтуль унікальнымі матэрыяламі з гісторыі, эксклюзіўнымі фотаздымкамі. Галоўны рэдактар газеты і адзін з яе заснавальнікаў Уладзімір ГІЛЕП падкрэслівае: велізарны аб’ём гістарычнай інфармацыі, актыўнымі карыстальнікамі якой з’яўляюцца зараз вучоныя, настаўнікі, бібліятэкары, студэнты, школьнікі і краянаўцы-аматары, неабходна выкарыстоўваць напюўніцу.

З цікаўнасцю да гісторыі краю

Шматпланавая накіраванасць краянаўства і краянаўчага руху на Беларусі запатрабавала ў свой час стварэння ў краіне асобнага падпіснога гісторыка-краязнаўчага выдання — “Краязнаўчай газеты”. Яе заснавальнікамі выступілі Беларускі фонд культуры, УП “Светач” і У. Гілеп. Наклад газеты, на жаль, невялікі — усюго 1500 экзэмпляраў (хаця з часу заснавання павялічыўся амаль у сем разоў!) Наш суразмоўца зазначае: гэта мізэрная частка ад неабходнага.

— «Краязнаўчая газета» існуе амаль 4 гады. Пачалі мы яе выпускаць у 2003-м. І трэба, пэўна, напачатку сказаць, што “краязнаўства” (значыць, і наша “Краязнаўчая газета”) і “памяць” — паняцці вельмі блізкія. Людзям нашым неабходна памятаць гісторыю, продкаў, шанаваць іх магільні і іншыя помнікі гісторыі і культуры. Я сам доўгі час займаўся праблемамі вяртання помнікаў культуры з небыцця, для мяне гэтая тэма блізкая, я добра знаёма. Хаця думка аб краянаўчым выданні выношваў амаль пяць гадоў: спачатку працуючы над праграмаю Беларускага фонду культуры “Славутыя імёны Бацькаўшчыны”, затым карпеючы над вяртаннем на Радзіму каштоўнасцяў, якія ёсць у іншых краінах, над тэмай «Бібліятэка — асяродак нацыянальнай культуры».

— **Зыходзячы з гэтага, якія рубрыкі ў газеце вы задумвалі як першачарговыя і што з’явілася пазней?**

— Рубрыкі газеты — гэта яе канцэпцыя. Вы ж звярнулі ўвагу — асноўная рубрыка гэтага года — “2007: Год Слова Купалы і Коласа”. Заўважце: — “Слова”, слова беларускай літаратуры, культуры. Безумоўна, трэба было вызначыцца: на якую аўдыторыю мы разлічваем. Мы вырашылі скіраваць сваю працу найперш на маладзёжнае асяроддзе — самую ўспрымальную і адначасова “цяжкую” аўдыторыю, якая сфарміравала ўжо свае погляды, але без нацыянальнага асяродку. І цяпер большасць карэспандэнтаў “Краязнаўчай газеты” — з’яўляюцца моладзь. Можна, допісы юнакоў і дзяўчат у нечым прымігунныя (пра гэта мы ведаем), але добра, што ў сучасных абставінах людзі ўвогуле звяртаюцца да сваёй гісторыі, мовы і культуры. Апроч усёго, яны пішуць пра тое, што вучаюцца: ці пра свой радавод, сваю вёску, мястэчка, ці нават пра горад, у якім жывуць. Самае галоўнае, моладзь, здаецца, знайшла сваю газету, дзе яна можа апублікаваць свае погляды і тут яе прымаюць.

— **Разумею, што вы, гаворачы пра карэспандэнтаў, мелі на ўвазе не прафесіяналаў-журналістаў. Мушу спытацца, выкарыстоўваючы аднакарэннае слова — пра “карэспандэнцыю”, і тывя лісты, што прыходзяць у рэдакцыю: пра што пішуць?**

— Карэспандэнцыі хапае для таго, каб без клопоту рыхтаваць кожны нумар. Але мы выбіраем лепшае і канцэптуальна адпавядаючае нашай газеце. Вядома што на паласе з навінамі павінна быць інфармацыя з месца. А ў краіне нашай вельмі многа краянаўчых друкаваных лістоў, яны выдаюцца ў Гродна, у Брэсце, у Лідзе, у Бялынічах,

Ракаве, іншых гарадах. І трэба зрабіць так, каб яны звязваліся з намі, з “Краязнаўчай газетай”. Сёння з упэўненасцю скажу: цягам трох год мы многага дасягнулі!

Між іншым, у газеце працуе ўжо чалавек, які пачаў некалі нам пісаць як студэнт. Некалькі нашых карэспандэнтаў — гэта былыя вучні, якія, скончыўшы школу паспяхова вытрымалі ўступныя экзамены і цяпер вучацца на журфаку і гістфаку Белдзяржуніверсітэта, у іншых ВНУ. Краязнаўцы нашы сталюць, і гэта таксама добра! Як і раней, пераважна іх большасць — гэта людзі апантаньы, якім ніхто за пошукавую працу не плаціць. У іхні жывці ўсё знітавана: прафесійны абавязак, цікаўнасць да гісторыі, мецэнатства, калі хочаце. Альбо — альтруізм. Таму пра іх трэба хаць б ведаць. У нас ёсць рубрыка: “Новыя краянаўчыя выданні”. Часцей за ўсё гэта выданні ў 299 экзэмпляраў, якія выдаюцца за кошт саміх краянаўцаў. На вялікі жаль, нашыя бібліятэкі не маюць у сваіх фондах гэтых найкаштоўнейшых лістоў і кніжак, якія змяшчаюць унікальны матэрыял з рэгіёнаў Беларусі.

За час існавання газеты мы адчулі, што стан спраў у краянаўстве паляпшаецца, колькасць людзей, што цікавяцца гісторыяй краю, павялічваецца і больш грунтоўнымі дыялогімі становіцца даследаванні. А ўсё разам узятая паляпшае агульнае становішча з нацыянальным патрыятычным выхаваннем.

— **Адна з рубрык вашай газеты расказвае пра краянаўцаў краіны — называе іх імёны, змяшчае біяграфіі. Значыць, сама “навука” трымаецца ўсё яшчэ на пэўнай аснове? Ці можна ў такім выпадку разглядаць краянаўства як галіну?**

— Як галіну — не. Які дапаможную дысцыпліну па вучэнні гісторыі, прыроды, культуры, літаратуры — факт. У нас, сапраўды, ёсць багаты матэрыял па краянаўстве, сабраны яшчэ В. Скалабанам, архівістам, кандыдатам гістарычных навук. Калі пачалі друкаваць некаторыя старонкі, знайшліся і іншыя людзі, якія напісалі ў газету, быццам працягваючы тэму. І нам прыйшла думка выдаць зборнік “Сучасныя краянаўчыя Беларусі”. Калі мы аб’яднаемся з дзяржавай у гэтым накірунку, то праект абавязкова рэалізуем. Прыклад можна ўбачыць у суседняй Расіі — у блізкай нам Смаленскай вобласці.

Зборнік апроч усёго павінен змяшчаць у сабе гістарычную част-

ку — бо краянаўства існавала і ў 20-я, 30-я гады, і нават значна раней, яно таксама мае сваю гісторыю. Асабліва ж часта людзі згадваюць свой радавод. Я, напрыклад, ім зацікавіўся 10 год назад. Мой род просненкі, сялянска-хрысціянскі, распачаўся ў Капыльскім раёне. Праз гістарычны архіў я знайшоў дакументы 1730 года. Усё багацце маіх продкаў складалі 3 каровы, 2 кані, 5 свіней, не памятаю, праўда, колькі зямлі — яны лічыліся простымі сялянамі. Каб вы бачылі, з якою цікавасцю мае дзед і ўнучкі глядзелі на гэты радавод! Прытым, я даследаваў гісторыю ўсёй вёскі, згадаў прозвішчы, якія існавалі ў той час. Многія імёны раней ужываліся як мянушкі, а дайшлі да нас як звычайныя прозвішчы.

Вялікае пытанне, якое павінна быць паднятае на дзяржаўным узроўні: што рабіць з тымі вёскамі, якія рана ці позна знікнуць? Проста забыцца пра іх? Скажаць: няхай знікаюць? Альбо захаваць памяць пра іх? Гістарычныя назвы вёсак, урочышчаў — гэта агромністы пласт культуры народа, малых рэгіёнаў. Праз “Краязнаўчую газету” паднята пытанне да мясцовых органаў улады аб неабходнасці мемарыялізацыі такіх месцаў, захаванні памяці не толькі пра само месца, але і аб тых людзях, што там жылі.

— **Калі пачыналі газету, вы, пэўна ж, разлічвалі на актыўную аўдыторыю, у асноўным, на моладзь. Ці змяніліся прыярытэты, склад вашых чытачоў? У якім асяроддзі запатрабавана цяпер ваша газета?**

— Пра тое, хто з’яўляецца нашым падпісчыкам, мы штоквартальна атрымліваем інфармацыю з Белпошты. На газету зараз падпісваюцца практычна ўсе бібліятэкі, музеі. І гэта правільна! Паводле статыстыкі, 48 працэнтаў краянаўчай інфармацыі іхнія чытачы атрымліваюць з газет. Значыць, мы разам робім справу, патрэбную нашай дзяржаве, якая яшчэ выбірае сваю лінію патрыятычнага выхавання.

Магу пашкадаваць на тое, што школы краіны яшчэ слаба адгукнуліся на неаднаразовы наш заклік аб супрацоўніцтве. Менавіта школа праз свае краянаўчыя гурткі, музеі, пакоі вядзе патрыятычную краянаўчую тэму. А наша газета пастаянна друкуе метадычныя матэрыялы па краянаўстве, інфармацыю пра ход і вынікі пазашкольнай праграмы “Наш край”, якую ахоплена ўся Беларусь.

Ірына ТУЛУПАВА
Фота Кастуся ДРОБАВА

МЕРКАВАННЕ

Такі «родны» білінгвізм...

Чалавек нараджаецца на свет, не ведаючы ніякай мовы, авалодвае ёю паступова, спачатку з вуснай бацькоў, а пасля праз вывучэнне ў школе. Той, хто змалку пазбаўлены магчымасці зведаць смак роднае мовы на вуснах, трапляе ў чужую моўную стыхію, пачынае ўспрымаць яе, як сваю.

Гэтак здзіця, страціўшы родную маці, любіць і паважае мачаху. Спасціжэнне мовы ад асобных гукаў да словаў і сказаў адбываецца паступова, дае свабоду, разняволенасць у выказванні сваіх пачуццяў і думак. Аднак, калі чалавеку дадзена мова ў якасці навыкаў, ён скаваны абмежаванасцю сваіх ведаў, не адчувае першароднасці мовазнавец І. Сразнеўскі, дзе няма свабоды мыслення, там няма і дзейнасці розуму.

Сёння неабходна, каб беларуская мова стала галоўнай асноваю для адукацыі кожнага грамадзяніна і адукаванасці ў рэспубліцы наогул, каб у дзяржаве ўсё трымалася менавіта на гэтай мове і ўсё залежала ад яе. На жаль, на працягу шматлікіх дзесяцігоддзяў большасць беларускіх дзяцей вучыцца на рускай мове, а беларускую вучаюць як замежную. Чалавек, адлучаны ад роднай мовы, наўрад ці возьме ў рукі кніжку, напісаную па-беларуску, гэтая мова яму заўсёды будзе здавацца правінцыйнаю, нязвычайнаю і нават смешнаю. А тыя юнакі і дзяўчаты, якім пашанцавала скончыць беларускую школу, вымушаны ў вышэйшых, сярэдніх і спецыяльных навуковых установах пераходзіць на рускую мову навучання.

Беларускай мове, як і ўсялякай іншай, характэрны дыялекты розных рэгіёнаў рэспублікі, ёсць у нас і літаратурная мова, уласцівая толькі нашаму народу, якая належыць нам усім. Літаратурная мова ўзбагачаецца дыялектамі, сілкуецца імі, як жыццядайнымі крыніцамі. Гэта натуральная з’ява для ўсіх краін свету. Носбітамі дыялектаў звычайна з’яўляецца насельніцтва з найменшымі прыбыткамі, невысокім узроўнем адукацыі, якія выконваюць работу нізкай кваліфікацыі, чые стасункі абмяжоўваюцца сям’ёй і бліжнім асяроддзем. Большасць насельніцтва карыстаецца ўласна створанай трасянкай, ужываючы рускую мову на беларускі лад.

Узаемадзеянне дзвюх моў у адным і тым жа грамадстве называецца білінгвізмам, пры гэтым адрозніваюць раўнапраўную і нераўнапраўную моўную сітуацыю. Нераўнапраўная — такая, калі адна мова з’яўляецца дзяржаўнай, афіцыйнай, у той час як іншая мова зводзіцца да становішча гутарковай, неафіцыйнай. На жаль, беларуская мова паступова выклічаецца з грамадска значных сродкаў камунікацыі. Руская мова выкарыстоўваецца ва ўсіх сферах камунікацыі, а беларуская мова часткова існуе

на тэлебачанні і радыё толькі для захавання тутэйшага каарыту, а яшчэ ў высковым побыце ды ў асяроддзі нацыянальна свядомай інтэлігенцыі. Дарэчы, і слова свядомы цяпер пераважна ўжываецца толькі ў адмоўным і здэклівым сэнсе.

Вынікі апошняга перапісу насельніцтва паказалі: роднай мовай лічаць беларускую 76 працэнтаў грамадзян рэспублікі, 37 працэнтаў жыхароў карыстаюцца гэтай моваю ў будзённым жыцці. Верагодна, даўно пара замацаваць у законе працэнтныя адносіны беларускіх і рускіх школ, а таксама навучальных устаноў у адпаведнасці з дадзенымі перапісу. А пакуль сітуацыя такая, што толькі трохі болей за 20 працэнтаў вучняў (пра што, дарэчы, паведамыла нядаўна газета “ЛіМ”) вучацца па-беларуску, гэта пераважна вясковыя дзеці, якім, калі і ўдасца паступіць у ВНУ, дык адразу даведзецца забываць беларускую мову і далучацца да рускай мовы і культуры.

Шмат хто з былых вяскоўцаў, што перасяліліся ў гарады, стараюцца забыць свой дыялект і старанна засвойваюць рускую мову, якая з’яўляецца сімвалам прэстыжнасці становішча ў грамадстве. Гэты працэс суправаджаецца з’яваю моўнага і культурнага счужэння, пагарды да сябе і свайго нацыянальнага. Навідавоку дынаміка выпяцнення беларускай мовы з розных сфер ужывання і моўная асіміляцыя беларусаў. *Хачу падкрэсліць, што існаванне і выжыванне мовы залежыць не ад таго, якая колькасць насельніцтва ёю карыстаецца, а ад пайнаты яе функцыі.*

У сітуацыі двухмоўя дзве моўныя стыхіі спаборнічаюць паміж сабою, у выніку адбываецца выцясненне адной з ужытку. Ужо цяпер шмат хто з бацькоў разумее непатрэбнасць у Рэспубліцы Беларусь беларускай мовы, таму і стараюцца з маленства размаўляць з дзецьмі толькі па-руску, купляць ім толькі рускамоўныя выданні.

Моўную палітыку плануе і здзяйсняе дзяржава. Таму, пэўна, будучы распрацаваны праграмы і праекты, скіраваныя на падтрымку нацыянальнай мовы, а гэта значыць, літаратуры, мастацтва, культуры ўвогуле.

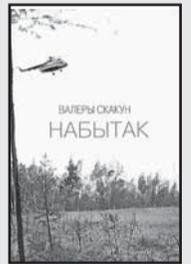
Зінаіда ДУДЗЮК

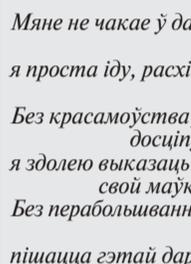
КНИЖНАЯ ПАЛІЦА

У выдавецтве “Мастацкая літаратура” выйшаў у свет зборнік вершаў Змітрака **МАРОЗАВА** “*Вяртанне да цішыні*”. У кнігу ўключаны творы напісаныя пятам апошняга часу. Большасць з іх прысвечана мацярынскай любові і жаночай закаханасці, а таксама настальгіі па бацькаўшчыне. Праблемы асобнага чалавека і грамадства, вернасць айчынным святыням з’яўляюцца лейтмотывам новага зборніка З. Марозава.

У выдавецтве “Беллітфонд” пачыла свет кніжка вершаў “*Набытак*” Валеры **СКАКУНА**. *Дарога мая не праведная, не лжывая. Ямы чалавек, я жыўу — і гэтым грашу.*

Мяне не чакае ў дарозе ні цуда, ні дзіва: я проста іду, расхінушы наўшыркі душу. *Без красамойства, досціпу і парадксаў я здолею выказаць свой маўклівы пратэст... Без перабольшвання значнасці слова, без фокусаў пішацца гэтай дарогай належны кантэкст.*

Так можа напісаць толькі паэт, сутнасць творчасці якога — “у перадоленні супярэчнасцяў”. І, дзякаваць Богу, аўтар разумее, што “трэба ісці далей, каб праз сутнасць творчага пошуку вырашыць наступную супярэчнасць — спасцігнуць яшчэ адну сваю ісціну. Новую для сябе”. Кніжка вартая прачытання.

У Баранавічах пры творчым аб’яднанні “Святліца” пачаў свет зборнік вершаў Юрыя **МАЗЮШКІ** “*Все то, что есть*”... Аўтару за 60 гадоў. Ён фармацэўт. З вершамі ў друку выступаў рэдка.

І вось — уласная кніжка. Прафесійная творчая работа з намытымі лёсам залацінкамі сапраўднай паэзіі. *Есть истоки и есть начала, И финалы, в конце концов... Пройден путь. И тебя встречает Твоя собственное лицо.* Па мастацкай палітры яго творчай бачна, што Юрый Усеваладавіч беларус з трывалымі каранямі. Вельмі цікава было б пачытаць яго на роднай мове.

Выйшла арыгінальная, адмыслова выдадзеная і праілюстраваная кніжка вершаў Віктара **СЯМАШКІ** “*Марыя С.*” Як падаецца ў анаталыі, “у кнізе цалкам і без кутор прадстаўлена ўсё, што напісаў Віктар Сямашка цягам года (жнівень 2005г. — жнівень 2006г.). Нічога прыдуманнага: падзеі асабістага характару і шчыльна знітаваныя з галоўнымі момантамі ў жыцці краіны і свету”. Пра тое, што кніжка вартая ўвагі і прачытання сведчыць яе рэдактура. Паэтычнае крэда аўтара: “*напісаць што-кольвек значнае, важнае, грабнізнае // не — дзеясловам і займеннікам!*”, пры гэтым /нічога лішняга /ніякіх мух”. На наш погляд, пакуле нічога значнага і грандыёзнага не напісалася, але што-кольвек сваё ўжо ёсць.

З чаго пачынаецца паэт? З унутранага ўзрушэння, вобразнага ўспрымання свету, адчування красы... Паэт, калі выгаворвае тое, што ў яго на душы, амаль спявае, шэпча малітву... Уласна кажучы, такім мне і бачыцца Кастусь Цыбульскі, аўтар некалькіх паэтычных кніг.

«Я чакаю і зноў малюся»

Заўсёдным яго спадарожнікам па жыцці была паэтычная творчасць. Свае вершы ён друкаваў у студэнцкіх гадах, калі вучыўся на філфаку БДУ (калектыўны зборнік “Вёсны”), аднак першую ўласную кнігу “Ноч маладзкіка” выдаў толькі ў 1994 годзе. Затым пачыла свет яшчэ адна — “Вечер эпохі” (1995). Здавалася, б зноў зацягнулася паўза, бо толькі праз дзесяць гадоў выйшла кніга К. Цыбульскага “Малітва і песня” (2006). Праўда, гэта не значыць, што ў яго быў нейкі творчы “празстой”. Ён пісаў вершы і песні, якія ўрэшце змог сабраць пад адной вокладкай і вынесці на суд чытачоў.

Здаецца, К. Цыбульскі даў такую назву сваёму новаму зборніку нездарма. Калі абагульняць, то можна сказаць, што яго паэзія — гэта споведзь і малітва душы. А душа ў паэта песенная і ўзніслая.

Шмат гадоў ён супрацоўнічае з беларускімі кампазітарамі, на яго словы напісалі песні В. Іваноў, Э. Зарыцкі, М. Сапура і інш. Зрэшты, малітва — гэта тое, без чаго няма ні чалавека, ні паэта. “Бо сама паэзія, лірыка нарадзіліся з гімна, малітвы, малітоўнага імпульсу. Малітва — гэта высокая духоўная творчасць. Узыходжанне” (Ю. Лабінцаў). Узыходжаннем да святла, высокага і вечнага з’яўляецца для нас сапраўдны паэзія. Матэрыя малітвы прайшоў праз сэрцы Францішка Багушэвіча (“Маліся, бабўлька, каб я панам ніколі не быў”), Янкі Купалы (“Мая малітва”), Наталлі Арсенневай (“Магутны Божа, Уладар Сусветаў...”), ды ў кожнага з іх ён набыў сваё гучанне, адметны сэнс.

Пра што ж кніга К. Цыбульскага, у загалюку якой спалучаны словы “малітва” і “песня”? Можна падумаць, што яна адлюстроўвае рэлігійную свядомасць асобы. Ці, бадай, можна меркаваць, гэтая кніжка выяўляе песенны настрой душы чалавека. Ідэйна-

сэнсавы змест зборніка нашмат большы і шырэйшы, што добра прасочваецца ўжо з яго першых старонак. У вершы “Зямля адна” паэт гаворыць пра знітаванасць усіх людзей, чалавечтв, паколькі зямля — адна на ўсіх, яна унікальная ў Сусвеце, “у мроіве планет”. Непадзельныя дыялектычна ў вечным суіснаванні “зямля і неба”, неад’емныя адзін ад аднаго “агонь і дым”. Аднак стасункі паміж людзьмі прымушаюць жадаць лепшага, бо перайначваюць наша жыццё-быццё чалавечая чэрствасць, эгаізм, бездухоўнасць:

А каб жа думаць, жыць адзін адным, А каб жа век дзяліць акраец хлеба, Ці хтосьці сёння думаў пра мяне? Ці заўтра я згадаю пра кагосьці?

Атрымліваецца, як лічыць паэт, і сувязь паміж пакаленнямі нетрывалая. Таму ўзнікае ў лірычнага героя жаданне сумесна “дзяліць акраец хлеба”. “Самыя магутныя — у адзінстве”, зазначае паэт, надаючы прыкметнае сэнсаўтваральнае значэнне анафары *самыя*.

Чаму ж усё меней чалавечнасці, чаму яна знікае? На думку аўтара, прычына ў адарванасці ад традыцыйнай народнай этыкі і маралі, духоўных асноў жыцця, прычым не па ўласнай волі чалавека, а лёсу “кайданамі”.

Вёска — пачатак адвечнага, станоўчага, гарманічнае збліжэнне чалавека і свету прыроды, яна здольная даваць адчуванне “грунту пад нагамі”, мяняць настрой яе жыхара (няхай сабе і мінулага), нарадзіць у душы сапраўднае, яна дапамагае чалавеку рабіцца паўнаважнай асобай. Нездарма ў дачыненні да вобраза вёскі паэт ужывае параўнанне “як маці”. З цёплым гумарам лірычны герой — цяпер стале чалавек — пры-

гадвае, як у юнацтве з ім “вёска... у БДУ паступала”. Усё роднае, дарагое паэт назаўсёды ўзяў у сваё сэрца, для яго родны край — песня жыцця:

Цудоўны край мой з песняй жаўруковай, Амытай веснім ветрам на палях! Ты мой да скону, і з апошнім словам Вазьму твой спей у незваротны шлях...

У вершах К. Цыбульскага шмат знаёмых вясковых вобразаў, рэалій, дэталю. Так, тыповы вобраз балота, звязаны з сімвалам Беларусі — буслом, набывае адметнае ўвасабленне: “Сон балот — у клёкаце бусліным...”. Ёсць у вобразах паэта сімваліка і пэўны падтэкст. Як іх расчытаць? А гэта, напэўна, разлічана на меркаванне, роздум самога чытача, яго суперажыванне. У зборніку створаны цэлыя сэнсавыя кантэксты. Складаны ланцужок лагічна пабудаваных паняццяў — “сон балот”, “шум дуброў”, “сінь нябёс”, нават “уся зямля”, валожкі, што ўпрыгожваюць жытнёвае поле, спалучаны з голасам маці, а маці — гэта вобраз-сімвал Радзімы.

Ці варта кідаць папрок К. Цыбульскаму ў традыцыйнасці і нават месцамі, як падаецца, банальнасці? Нельга не пагадзіцца з аўтарам прадмовы да зборніка Казімірам Камейшам: “Мне імпануе шчырае, заземленае і некрыклівае лірыка Кастуся Цыбульскага”. Як на маю думку, усё ж захапленне даўно апетым у зборніку праяўляецца толькі знешне. Бо ў К. Цыбульскага — свая песня пра родны кут, бацькоўскі край. Памятаецца, як сказаў калісьці выдомы паэт: “А калі не спяваць аб Радзіме, // Дык навошта наогул спяваць?”

У К. Цыбульскага тэма Радзімы цесна і трывала спалучаецца з тэмай любові да ўсяго прыгожага, цудоўнага, жывога ў навакольнай прыродзе. Але, як гаварылася вышэй, шчырай, непазрэданай любові такога кшталту акурат і бракуе часам нам усім, нашай грамадзе.

Вытокі негатыву — у мінулым. Таму і вяртаецца паэт да тых гадоў і падзей, калі гублялася чалавечнасць, надточваліся маральныя асновы быцця. Верш “Цемрашаль” — рэакцыя паэта на адлучэнне ад Бога і веры. Атэ-

ізм, разбурэнне цэркваў, здзек і глумленне — вось тое, што мела сур’ёзны наступствы, вяло да падзення маралі. Можна прычынай усяму спрадвечнае анталогічнае супрацьстаянне добра і зла? Паэт дае адказ:

Так вякі яно было, так вякамі будзе, На нажах дабро і зло, вінаваты ж людзі.

Гора людское пададзена праз параўнанне “як чорныя крылы”, а зямля “згвалтаваная, горка плача”, увасабляючы тым самым гартнага чалавека. Так, жыццясфера для людзей сёння, на вялікі жаль, не зусім спрыяльная:

Выразалі, як дрэвы, словы — Міласэрнасць, пакаянне...

У вершы “Цяжкі рок” паказана празмернае захапленне сучаснай моладзі папулярнай музыкой, рок “душыць”, а “салаўі ў гаях спяваюць”. Тэхнагеннае ў моладзі паглынае прыроднае. Пякучай горыччу зрыфмаваны “рок” і “крок”. На тое ён і паэт, калі яму баліць, калі ён піша з публіцыстычнай усхваляванасцю, гаворыць пра тое, што выклікае нязгод у трывогу.

Праблемы праблемамі, але не толькі на іх рэагуе паэт. У яго кнізе ёсць месца і для гумару, і для твораў пра каханне. Цудоўна гучаць яго вершы “Снег”, “Я пльву да цябе, адзіная...”, “Нахлынула, як ліўні ўсіх стагоддзяў...”, “Жоравы плакалі зноў...” і некаторыя іншыя. “І ўсё-ткі я мілую гэты свет...” — прызнаецца паэт. “За што?” — можна запытацца. За існаванне прыгожага і дзівоснага, добра і чалавечай цеплыні.

Што тычыцца тэкстаў песень, то ў іх спалучаны слова і музыка, і, відаць, і лепшы адзін раз паслухаць, чым доўга чытаваць. Сапраўдны візітэйкі песеннай лірыкі К. Цыбульскага з’яўляецца твор “Бацькоўскі зруб” (муз. В. Іванова).

Кастусь Цыбульскі — паэт, які ўмее раскрыць вобраз свету ў яго крэсе і непаўторнасці. Пранікнёна, з душэўнай цеплынёй, без залішняй экзальтаванасці. Здаецца, гэта галоўнае, сутнаснае. Ён выяўляе непарушную з’яднанасць паняццяў, шчыра спадзяецца на духоўнае ўзвышэнне, з надзеяй прамаўляе: “На каленях чакаю Бога...”. Паэтычны зборнік К. Цыбульскага дае надзею на новыя вершы і песні — яшчэ больш таленавітыя, арыгінальныя, каб яны адгукаліся захапленнем, удзячным словам у душы і сэрцы многіх чытачоў.

Таццяна МОЙСА

Далучаць да спадчыны — з маленства

Трэці год пры дзіцячым садку № 3 г. Драгічына працуе праблемны семінар “Мая Радзіма — Беларусь”, які па ўласнай ініцыятыве арганізавала і вядзе выхавальніца гэтай дашкольнай установы Галіна Мікалаеўна Крынічанская. Прыкладна раз у квартал на яго заняткі збіраюцца выхавальніцы і іншыя дзіцячыя дашкольных устаноў горада, каб абмеркаваць праблемы далучэння сваіх маленькіх выхаванцаў да роднай спадчыны, багатай гісторыі і культуры Айчыны. Тэарэтычныя слуханні, як правіла, завяршаюцца так званай практычнай часткай. У гэтых тут пабывалі кампазітар Мікалай Сіліч, мастак Мікола Мыслівец, народны ўмелец Вольга Несцірук, пісьменніца Валянціна Кукса, іншыя знакамтыя людзі, чыё імя цесна звязана з Драгічынскім краем.

А вось на апошні ў гэтым годзе практыкум арганізатар і ўдзельнікі семінара вырашылі запрасіць членаў выдомай на Берасцейшчыне творчай суполкі — літаратурнага аб’яднання “Ясельда”, якое працуе пры Іванаўскай раённай газеце “Чырвоная звязда”. На сустрэчу прыехалі старшыня літаб’яднання, член Саюза пісьменнікаў Беларусі, паэт Валерый Кухарчук, член Саюза пісьменнікаў Беларусі, празаік Васіль Жушма, аўтар папулярных у чытачоў “нявыдуманых гісторый”, лаўрэат “Берасцейскай зоркі” Анатоль Дзенісенка.

Па прапанове загадчыцы дзіцячага садка Галіны Іванаўны Касцеевай госці напачатку азнаёміліся са сцэндамі і наглядным матэрыялам па гісторыі і сённяшнім дні Драгічыншчыны, якім аформлены калідоры будынка, з умовамі пра-

жывання ў ім маленькіх гаспадароў. Само выступленне прайшло ў актывай зале пры даволі зацікаўленай аўдыторыі.

Іванаўскія літаратары пазнаёмілі прысутных са сваёй дзейнасцю, прачыталі новыя творы. Паступова маналог перарос у шчыры абмен думкамі па шырокіх пытаннях культурынага адраджэння. У прыватнасці, выхавальніца садка № 1 Драгічына Ларыса Сцяпаняўна Керэз нават адважылася прачытаць уласныя (і даволі неаблагія) вершы. Рысу пад дзялою падвала загадчыца металычнага кабінета аддзела адукацыі Драгічынскага райвыканкама Надзея Іванаўна Каласей.

Сустрэча мела і “практычны” вынік. Бібліятэка “прымаючага боку” папоўнілася новымі кнігамі з аўтографамі. Васіль Жушма (не толькі пісьменнік, але і таленавіты фотамайстра) паабяцаў загадчыцы садка Г. Касцеевай дапамагчы ў афармленні стэнда здымкамі, што будзе садзейнічаць больш эфектыўнай рабоце мясцовага экалагічнага гуртка. А кіраўнік ясяльдыян Валерый Кухарчук пагадзіўся на далейшае плённае супрацоўніцтва, шэфскую творчую дапамогу.

«Ясельда» прымае гасцей

Па запрашэнні літаб’яднання “Ясельда” ў нашым раёне пабывалі літаратары Лунінецчыны — сябры творчага клуба “Муза”, які працуе пры Лунінецкім цэнтры культуры і народных традыцый, Віктар Філатаў (кіраўнік), Вадзім Жылко, Рыгор Жук і Сцяпан Нефіловіч. Напачатку госці наведлі Іванаўскую цэнтральную бібліятэку, дзе пазнаёміліся з экспазіцыямі музейных пакоў Напалеона Орды і Фёдара Панфёрава, афармленнем інтэр’ераў чытальнай залы і абанемента. Цікаваю экскурсію па калідорах храма кнігі для іх правяла бібліятэкар Ніна Андрэеўна Есіс.

А ў гарадскім Доме культуры гасцей чакаў новы прыемны сюрпрыз. Там за “круглым сталом” і кубачкам гарбаты сабраліся мясцовыя літаратары і журналісты, юныя аматары прыгожага слова — члены дзіцячага паэтычнага клуба “Ветразь” і ўзорнага паэтычнага тэатра “Крынічка”.

Ношу вядучай узяла на сябе кіраўнік “Ветразя” Надзея Уладзіміраўна Паліўка. Яна прапанавала дапасаваць сустрэчу да светлай сёлёнтнай актыўнасці — года Маці. І гэта акурат дарчы. Бо няма ў свеце ніводнага паэта, які б не прысвяціў свае пальмяныя радкі жанчыне, маці, каханай. У тым прысутныя яшчэ раз пераканаліся, слухаючы шчымымі лірыку Рыгора Жука, філасофскі роздум Віктара Філатава, дасціпны гумар Сцяпана Нефіловіча. Вадзім Жылка падрабязна расказаў пра творчую і выдавецкую дзейнасць свайго згуртавання.

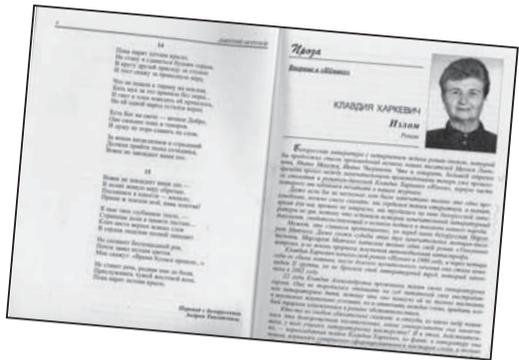
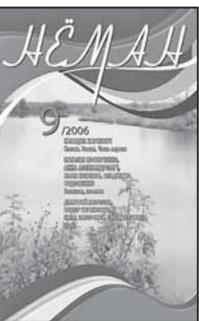
Не засталіся ў даўгу перад гасцямі і гаспадары. Дзеці з захапленнем чыталі ўласныя вершы, казкі, паданні. Сваёй творчасцю падзяліліся ясяльдычане Анатоль Дзенісеўка і Елізавета Саханчук. А ў выкананні Алега Белавуса прагучалі песні пад гітару, напісаныя на словы юных паэтаў Аляксандра Паліўкі і Вікторыі Місюты.

Вынікі сваёасоблівых літаратурных чытанняў, абмену духоўным скарбам паміж суседзямі-аднадумцамі падвёў старшыня літаб’яднання “Ясельда” Валерый Кухарчук. Ён засяродзіў увагу прысутных на добрай традыцыі іванаўцаў — творчых дынастыях. У зале хваліваліся за выступленні Машы Федарук — мамы Марыя Іванаўна, Лізы Гарбуновой — бабуля Елізавета Сямёнаўна, Сашы Паліўкі — таксама бабуля Надзея Уладзіміраўна. Зерне, кінутае ў прыдатную глебу, абавязкова прарастае плённай рунню.

Сустрэча доўжылася больш як тры гадзіны. Пасля ж былі аўтографы, парады, пажаданні...

В. АНАТОЛЬЕЎ г. Іванава

3 эпохай на «Ты»

Напрыканцы мінулага, 2006 года ў 9—11 нумарах часопіса «Нёман» была надрукавана першая частка рамана-дылогіі Клаўдзіі Харкевіч «Излом».

«Даже если бы за несколько лет было напечатано только это одно произведение, — пишущая в прадмове да яго, — можно смело сказать: мы гордимся таким открытием, а значит, время для нас прошло не напрасно, мы трудились на ниве белорусской литературы не зря, потому что оставили истории замечательный литературный документ, свидетельствующий о великом подвиге и таланте нашего народа». Пасля такой надзвычайнай высокай ацэнкі сам раман значна прайграе.

Не тымі меркамі вымяраецца мастацкая каштоўнасць твора: «Белорусская литература с нетерпением ждала роман-эпопею, который бы продолжил список произведений великих наших писателей Михася Лынькова, Ивана Мележа, Ивана Чигринова. (...) Может, это слишком претенциозно, но перед нами белорусская Маргарет Митчел. Даже схожие судьбы этих двух замечательных женщин-писательниц». Падабенства лёсаў не абумоўлівае падабенства талентаў. Але галоўнае — немагчыма напісаць твор у лепшых традыцыях беларускай класікі, які быў бы падобны на раман М. Митчэл. Да таго ж «совершенно сформировавшимся мастером слова» называецца Клаўдзія Харкевіч пры тым, што раман друкуецца ў літаратурнай апрацоўцы Наталі Касцючэнкай.

Канчатковую ацэнку твору, безумоўна, трэба даваць пасля таго, як ён поўнасьцю апублікуецца, але многае відаць ужо і ў першай частцы рамана. К. Харкевіч не ўмее будаваць сюжэт, што катастрафічна для эпічнага твора. Яна хапаецца за розныя жыццёвыя выпадкі, а ўмення добра іх падаць нестася. Таму некаторыя эпизоды зацягнутыя, іншыя нібы абарваныя, пра пэўных персанажаў пісьменніца на доўгі час забываецца, хаця ўводзіць іх у твор як пастаянных «жыхароў». Так, прыкладам, на пачатку твора падрабязна, з партрэтнымі апісаннямі і раскрыццём характараў, выразным падзелам на «кепскіх» і «добрых» падаюцца вобразы легіянераў Клыбы, Гады, Келя, Пляшэвіча, Будзіцкага. Ствараецца ўражанне, быццам яны адны з асноўных персанажаў твора. Але прыкладна праз дзесятак старонак аўтар на іх забываецца, прынамсі да канца першай часткі.

Між тым абурэе не столькі гэта, колькі занадта смелае, глыбока суб'ектыўнае і нейкае бесклапотнае стаўленне К. Харкевіч да гістарычных асоб, падзей і, так бы мовіць, замежных рэалій. Яе нястрымная фантазія, не падмацаваная канкрэтнымі дакументальнымі фактамі, элементарным веданнем культурных традыцый і псіхалогіі часам прыводзіць да абсурду. Вось супрадоўнік польскай дэфензівы Адрэн прыхаў у Англію: «...В Лондоне он прежде всего зашел в полицию Скотленд-Ярда, показал свои документы и попро-

сил помочь с жильем. (...) Теперь оставалась другая задача, самая главная и трудная — проникнуть в «Интеллидженс Сервис». От полицейских узнал, где расположено здание, нашел его. Но к кому обратиться? Месяц шатался он по коридорам большого здания, со встречаемыми раскланивался почтительно. Незаметно он примелькался обитателям столь грозного учреждения. Вот тут-то он и познакомился с молодым Лоуренсом. Они раскланились... (падкрэслена мною — Н.Я.)». Смешна чытаць! Адразу відаць — аўтар слаба ўяўляе тое, пра што піша, і ў выніку атрымалася пародыя.

Ну а калі ўзяць кранальны вобраз Дзяржынскага, «усталого, сердечного человека, посвятившего всего себя служению Родине». Упадачы К. Харкевіч ён ледзь не святы. Незразумела толькі, чаму Дзяржынскага называлі «жалезным Феліксам»? Аднак гэтай аднабаковасці і суб'ектыўнасці ў абмалёўцы гістарычнай асобы ёсць тлумачэнне: раманістка ў свой час «познакомилась с советскими чекистами (...) С тех пор и появилось у нее стойкое уважение к людям этой профессии». Встреча с Александром Петровым, кремлевским курсантом, а затем разведчиком, работавшим в Западной Европе, обогатила ее воображение...».

Калі ўжо Клаўдзія Харкевіч параўноўваецца з Іванам Мележам, значна наступнае. Слыны празаік пачынаў не з эпапеі, а з апавяданняў, у якіх фарміравалася яго мастакоўскае майстэрства. Пасля, не маючы вопыту ў напісанні эпічных твораў, задумаў і выдаў — заўважце! — **першы варыянт** рамана «Мінскі напрамак». Праца над ім працягвалася 25 гадоў. Пачуццё вялікай адказнасці перад чытачом вымусіла пісьменніка, не спадзеючыся толькі на асабіста ўбачанае і перажытае, вышукваць архіўныя дакументы, бясконца вывараць трактоўку гістарычных падзей, якія перадаюцца ў творы, паглыбляць псіхалагічную характарыстыку вобразаў, працаваць над мовай, прыслухоўвацца да крытычных заўваг, звяртацца да вядомых празаікаў, у прыватнасці да Аляксандра Фадзеева, за ацэнкай і парадамі. Канчатковы варыянт рамана быў выдадзены пасля «Палескай хронікі» — вяршыні пісьменніцкага майстэрства.

Клаўдзія Харкевіч пісала раман 22 гады, але ёй хапіла некалькіх знаёмстваў і асабістага жыццёвага вопыту каб стварыць «эпахальны» твор. У прадмове гаворыцца, што ў гэтым і заключаецца неразгаданая таямніца пісьменніцы. А па-мойму ўсё значна прасцей: сапраўднага мастацкага твора па сутнасці не адбылося. Ёсць толькі сыры матэрыял, які патрабуе сур'ёзнай апрацоўкі.

Наталля ЯКАВЕНКА

Гэтая кніга ўяўляе сабой энцыклапедыю сучаснага літаратурнага працэсу. А з цягам часу стане каштоўным дапаможнікам выкладчыкам вышэйшых і сярэдніх спецыяльных устаноў і настаўнікам школ, не кажучы ўжо пра студэнтаў і вучняў. І наогул, кніга вельмі карысная для пачынаючых літаратараў і журналістаў, надзвычай цікавая для чытачоў.

Пра найвышэйшае і светлае

Размова пра зборнік эсэ, артыкулаў і дыялогаў «Сусвет дабрыні» лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі, вядомага літаратара Уладзіміра Саламаха. Амаль з паўсотняй беларускіх пісьменнікаў сустрэнецца чытач на старонках новай кнігі. І пра ўсіх Уладзімір Саламаха мае што сказаць, бо працяглы час працаваў у рэдакцыі часопіса «Малодосць», дзе выдавалася «Бібліятэчка» зборнічкі паэзіі і прозы. Уладзіміру Пятровічу даводзілася рэдагаваць творы многіх літаратараў, якія заявілі пра сябе і з цягам часу сталі майстрамі слова. Сумесная праца з многімі з іх дала магчымаць пісьменніку ўведаць тое, што іншым невядома.

А самае галоўнае — Уладзімір Саламаха ўсім ім дае суб'ектыўнае, але справядлівае творчы характарыстыкі. Удобрачытлівага рупліўца пра нашу родную мову і літаратуру Уладзіміра Саламаха самая любімая словы «дабрыня», «дабро», «дабрадзейнасць». З вялікай прыязнасцю стварае ён вобразы сваіх герояў.

Адкрываецца кніга раздзелам «Дзе пачынаецца літаратура», у якім расказваецца пра родныя мясціны Янкі Купалы, пра жыццёвыя і творчыя шляхі Уладзіміра Караткевіча, пра наведванні ў свой час Якубам Коласам і Янкам Купалам Горакшай сельскагаспадарчай акадэміі і памятных мясцін Магілёўскай вобласці...

Надзвычай цікавай атрымалася гутарка аўтара з вядомым празаікам Андрэем Федарэнкам. Лічу, што нікога не пакінуць абякавымі развагі гэтых літаратараў пра пісьменніцкую працу. Вось што, напрыклад, гаворыць Андрэй Федарэнка: «Пісьменнік, які свярдае, маўляў, я ніколі не імкнуся да славы, не шукаю папулярнасці (вядома, з прыстаўкай «танная»), або ханжа, або проста кепскі пісьменнік. Як той салдат, які не імкнецца стаць генералам. Прынцып «навошта мне ордэн, я згодны на медаль» тут не толькі не да месца, але і шкодны. Калі ўжо выбраў сваёй дзейнасцю літаратуру, дык, як кажуць, будзь ласкавы — стаў перад сабой самая высокая мэты. Тады толькі чаго-небудзь даб'ешся».

Незалежна ад таго задае пытанні ці распаўядае пра творчасць і надзённыя праблемы пісьменніка Уладзімір Саламаха, ён выпраменьвае клопат і любоў да роднай літаратуры, павагу да яе творцаў.

Вось, да прыкладу, цікавыя і хвалоўныя развагі празаіка Анатоля Казлова ў дыялогу з аўтарам: «Рэдактарства нечым падобна на дзейнасць урача. Эскулап мае справу з чалавечым целам, а мы, рэдактары, — з душой чалавека, яго ўнутраным светам. Але здараецца,

нават не жадаючы таго, іншы раз можна пакінуць глыбокі, балючы, а то яшчэ які і страшнейшы шрам на сэрцы аўтара. Значыць, трэба старацца зразумець яго творчую душу, па магчымасці дапамагчы ўсвядоміць чалавеку яго плюсы і мінусы, не адштурхнуць. Мне здаецца, што ад няма чаго рабіць чалавек, які разумее, не возьмецца за сіціло, не сядзе за чысты аркуш паперы. Бо, як пісаў класік грузінскай літаратуры Надар Думбадзе: «Там, дзе пачынаецца боль (маецца на ўвазе душэўны. — У. С.), пачынаецца літаратура. Гэта выгток, штуршок да творчасці. Як атрымліваецца і наколькі — ужо іншае пытанне». І яшчэ: «Асабіста для сябе я выпрацаваў простую, але, як мне здаецца, ёмістую формулу — крэда: жыццё — гэта найвялікшая каштоўнасць, але не ў меншай ступені — такі ж боль...»

Упэўнены, вельмі цікавымі для чытачоў будзе дыялогі аўтара з паэтам і празаікам Віктарам Гардзеём («Межань»), паэтам Кастусём Цвіркам («Любіць не сябе ў літаратуры, а літаратуру»), Уладзімірам Скарыйкіным («Журба і радасць Уладзіміра Скарыйкіна»).

Здобрачытлівае і сапраўдным клопатам аб творчасці пісьменнікаў Уладзіміра Міхно, Уладзіміра Гаўрыловіча, некаторых іншых празаікаў і паэтаў піша аўтар у сваіх нататках.

Вялікі раздзел кнігі «Сусвет дабрыні» складаюць творчыя партрэты Анатоля Грачанікава, Уладзіміра Дамашэвіча, Івана Сяргейчыка, Валянціны Кадзетавай, Ягора Колева, Алеся Марціновіча, Міколы Мятліцкага, Кастуся Жука, Міколы Маляўкі, Міколы Купрэева, Ганада Чарказяна і іншых.

Хвалоўным атрымаўся артыкул Уладзіміра Саламаха «Прайсці праз зону». Аўтар называе многіх пісьменнікаў і журналістаў, якія ў свой час доўга жылі і працавалі ў чарнобыльскай зоне, былі, як кажуць, у самым пекле. Яны і цяпер звяртаюцца да гэтай тэмы. Як адзначае Уладзімір Саламаха, «сапраўдным чарнобыльскім летапісамі можна назваць літаральна ўсіх аўтараў кнігі «Прайсці праз зону», выдадзенай выдавецтвам «Мастацкая літаратура». Пра іх скажаў у прадмове да выдання народны пісьменнік Беларусі Іван Шамякін: «Усе мы, аўтары кнігі, неаднаразова пабывалі ў зоне адчужэння, шукалі там сваё слова з жаданнем не даць устаяцца апусташэнню і забыццю, пахаладзець чалавечаму сэрцу ад скрушняй чарнобыльскай праблематыкі».

Дык вось, напрыклад, сам наш старэйшы пісьменнік бываў там часта. Ён не толькі наведваў тая мясціны, а і дапамагаў тамашнім людзям у іх барацьбе з бядой.

Пра Чарнобыль ужо напісаны

тысячы вершаў: і па гарачых слядах, і пасля. Складальнікі ж кнігі адабралі працы дзевятнаццаці вершатароў. Сярод іх — і маладзейшы наш паэт Анатоль Эзэкаў. Можна было б цытаваць радкі кожнага, але дазволі сабе спыніцца на паэзіі Міколы Мятліцкага. І вось чаму: паэт нарадзіўся ў вёсцы Бабчын

Хойніцкага раёна, у самой зоне. Там рос і гадаваўся сярод шчырых людзей. Яго зямля, як і ўся наша зямля, спрадвечу прызначаная нараджаць сейбітаў, зараз атручаная радыяцыйнай і здольная нараджаць толькі гора, слёзы, смерць. Здаецца, самі гэтыя паняцці аб прызначэнні зямлі яшчэ будуць асэнсаваны ў нашай літаратуры...

Асабіста мяне кніга «Прайсці праз зону» хвалюе яшчэ і тым, што за ўсім жорсткім, балючым і горкім, што яна нясе, у ёй бачыцца сапраўдны чалавек, які ў любой сітуацыі застаецца чалавекам і ў сэрцы якога дабрыня да іншых, да ўсяго свету. Што гэты чалавек сапраўды не дае «ўстаяцца апусташэнню і забыццю», не дае таксама «пахаладзець чалавечаму сэрцу», што ніякія беды і горасці не могуць вытрапіць з яго душы спрадвечную шчырасць, спагаду, чуласць і памяркоўнасць да іншых.

У сваёй кнізе Уладзімір Саламаха закранае творчасць класікаў Івана Шамякіна і Міхаса Стральцова, пра якіх піша з хваляваннем і вялікай павагай да іх таленту.

Трэці раздзел «Ёсць светлы свет» адкрывае творчы партрэт паэта Хведара Гурыновіча. Змешчаны таксама эсэ і артыкулы пра паэтаў і празаікаў Янку Сіпакова, Віктара Стрыжака, Янку Лайкова, Івана Чыгрынава, Уладзіслава Рубанова. Звяртаецца аўтар і да творчасці Міхася Лынькова, Уладзіміра Караткевіча, Янкі Брыля ды іншых старэйшых і маладзейшых творцаў.

Цэлая галерэя творчых партрэтаў праходзіць перад чытачамі кнігі.

Звяршыць свой матэрыял пра гэтую кнігу хочацца зваротам да эсэ «Паэты вырастаюць у вёсцы». У ім пісьменнік успамінае знакамітага Васіля Пяскова, аўтара кнігі «Шагі по росе», калі той, працуючы ў свой час настаўнікам, свярдаў, што без літаратуры сапраўдныя людзі не вырастаюць, хацеў, каб у дзіцяці было пачуццё гонару за свой народ, сваю мову, сваю Айчыну, сваю вёску, свой род... І ў сувязі з гэтым Уладзімір Саламаха піша: «Упэўнены, шмат у якім сэрцы словы таго настаўніка прараслі дабрыняй. І як хочацца, каб у нашай вясковай і гарадскай школе такія настаўнікі (а іх хапае паўсюль), прыйшоўшы на ўрок літаратуры, глядзячы ў вочы сваім вучням, маглі смея, не боючыся, што заўтра гэтага ўрока ўжо не будзе, сказаць прыкладна так: «Дзеці, паэты вырастаюць у вёсцы і ў горадзе. На Радзіме і на чужыне... Наогул, яны вырастаюць там, дзе вырастаюць: дар такі або ёсць, або яго няма. І няважна, што, можа, паэтам з вас ніхто не стане. Важна, каб усе вы выраслі добрымі, адукаванымі людзьмі, карыснымі Айчыне. Кожны ў сваёй справе, якую выбера... Чытайце літаратуру і вучыце мову».

Міхась КАВАЛЁЎ

Святло ад «Святліцы»

Напрыканцы 2006 года набачыў свет трэці нумар выдання «Святліца: літаратурны альманах». Як вядома, першы вытук адбыўся ў 1977, а другі — у 2000 годзе. Гэты зборнік аб'яднаў 29 аўтараў — ад прафесіяналаў да аматараў прыгожага пісьменства.

Рэдактар альманаха паэт Іван Лагвіновіч, вядомы высокай патрабавальнасцю як да сябе, так і да іншых. З яго збору вершаў мне запомніліся гэтыя радкі:

*Пры святле начное бліскавіцы
дзверы ў свет дзяцінства адчыніў,
дзе вісеў на крокуці ў святліцы
вышываны прыжыкам ручнік.*

Добрае ўражанне пакідаюць вершы Ілоны Сцяцко, як і вершаваныя радкі Алеся Корнева. Немагчыма абясці і імёны Людмілы Шувалавай, Раісы Раманчук, Анастасіі Жук, нябожчыка Венанцыя Бутрыма, Міхася Стрыжова, Леанарды Мацулькі, Алены Чаплінскай ды іншых.

А ў прозе ярка дэбютавала Браніслава Лапкоўская (Прушынская) з роду класіка нашай літаратуры Алеся Гаруна.

Словам, трэці выпуск «Святліцы» пераканаўча паказвае, наколькі багата талентамі Баранавіцкая зямля.

Міхась МАЛІНОЎСкі

Таццяна СІВЕЦ

* * *

Ублытацца ў неба,
нібыта ў сіло,
І біцца ў ім, быццам бы
злая сініца,
І плакаць, і сплываць
за веслясоць,
І маліцца таму,
што паставіў сіло,
І забыцца пра тое,
чаго не было...
Забыцца! Згубіцца!..

А навокал — прастора, і толькі буслы
Крояць крыллем паветра
на срэбных струны.
Я баюся імя тваё

мовіць усьлях,
І пакуль апускаюцца долу буслы,
Я высочваю словы, што прараслі,
І забіваю марудна.

А на струны нанізвае ноты,
і з дакорам

Зазірае ў вачніцы мае
Амазонка-самота

і кордам,
Успамінамі востраным кордам,
У самае сэрца б'е.

Ах, якая інтрыга, якая гульня!
На жыццё палыванне
і ўцёкі ад смерці.

У ашчэраным небе
ўжо болей не я.
Я прашу, каб спынілася
гэта гульня,

Я імкнуся наперад,
каб корд пераняць
Затрымцельм ад радасці сэрцам.

* * *

Разыдземся! Па розных цягніках.
Бо Вам — налева, ну а мне — направа.
Кахаю Вас... Кахаю Вас напраўдзе!
А значыць, прайды будзем унікаць.

Разыдземся! І колькі той зімы!
Перажывем! І перапіншам вершы.
Вы — не адзіны. Я не буду першай.
І ўжо не лёс, а проста слова "мы"...

Разыдземся!
Зіма.
Метро.
Дамы.

* * *

Каханне-муэдзін пакліча прававерных —
Я лена ўкленчу, глядзячы на Ўсход.
Замкнецца ў кола квольым махам веек
Annis Mirabilis — мой незвычайны год.

Так. Можна жыць,
не верачы ў чаканне:
Не змяняць вочы — схлусяць камяні.
Спрацаца можна з Гегелем ці Кантам,
Вось толькі з безнадзейнасцю — ані...

У белым змроку стоіцца бяконцаць,
Самота пазаблытвае сляды,
Кульгавы голуб дзюбкай зловіць сонца
І пакладзе, бы ноту, на лады.

Сняжніца завіруе далягляд,
Я буду жыць. І пазіраць. Здаля...

* * *

Пакаёвыя коткі глядзяць каляровыя сны
Познім часам,
калі я ўглядаюся ў нечыя шыбы.
Там святло, цеплыня і скрыпічная песня
масніц...
І чужая пляшчота
здалёк не здаецца фальшывай.

Тут — надзея і снег працінаюць
мяне навывлёт,
Там — гамонка вачэй і маўчанне
з вішнёвым адценнем,
Малако і гарбата,
а ў сподках бурштынавы мёд,
І ручным пацуком у куточку
хаваецца цемра.

Там нястрашна і добра,
ды я не прашуся туды...
Спіце вы, пакаёвыя!
Зычу вам крозаў салодкіх.
Я пагардліва мяўкну,
стрымаўшы зайздрослівы ўздых,
І прыйду ў вашы сны
ганарлівай
бадзяжнаю
коткай!

* * *

"Назаўтра" — і вязніца, і палац.
Ды кроч-не кроч — не дойдзеш
да святання...

Пакліч мяне, заваб надзей таннай —
Я так даўно "сягоння" не жыла!

Не бойся — прыпынюся і ў агні!
Не праклінай і не прасі спагады!
Твае грахі я адпушчу паглядом.
Хутчэй — у Апраметную цягнік!

Жыццё сабе пашыю з цішыні,
З пяску і сноў зляплю пустое сэрца,
Што будзе біцца ў сотню кілагерцаў,
Пакуль жывы ў нябёсах рэшні зніч.

Крываўніку — да неспадзевай злых —
У рондаль на пліце — да краю поўны.
Узвар мой будзе з пахам летняй поўні
І прысмакам кляновае смалы.

Нап'юся і нарэшце падзюру
На зорачкі пракляты гэты вечар!
Скалечу рукі, толькі не палегчу
Твае журбы...
Каханы мой, даруй!..

* * *

Кожнаму — адзінота свая!
Я ж сабе вымалю — лістападную.
Без развітання, англійскай паннаю,
Знікну, не ўчуўшы твайго "А я?".

Кожнаму — адзінота свая!
Хто — на паперы, а хто — на пальцах,
Яе вышывае да болю ў пальцах:
Плугам — араты, штандарам — ваяр...

Кожнаму — адзінота свая...
І крок, і рух у яе адрозны:
Каму — сумненні, камусьці — крозы,
А мне хай будзе вясёлы ямб!

Кожнаму — адзінота свая...
Адным — з касцёлаў, другім —
з астрогаў
Чуваць яе сутаргавы дробат,
Бо лем пабольшаны — удвая!

Таццяна СІВЕЦ

Алесь БАРДОЎСКИ

Свае надзеі, свае сумненні —
"Таму, хто знойдзе..." — мне ўсё адно!
У кожным слове, у кожным сненні
Я бачу след яе босых ног...

* * *

Вы недарэчы, мой зімовы госць!
І недарэчы нашыя сустрэчы...
Каханне пакрысе збірае рэчы —
І Вам пара збірацца, Ягамосць!

Вы недарэчы, быццам небасхіл,
Накінуты на стомленыя плечы...
Мяне цалуе — перад Вамі — кленчыць
З падстрэшыша страх — спрадвечны,
бы Эсхіл.

Пясок па правадах — сухім дажджом
Асыплюцца ўчарашняя зарокі,
Каб стаць малонкам позняга Барока
На палатне пад востраным нажом...

Я не была на Мальце і Балі —
Даволі жыць па правілах прымусу!
Кароткі век у Вашае спакуссы.
Збавенне — у віне? А ўсё ж — баліць...

ТРЫЗНА

Я пакіну агонь паміраць уначы...
Я пакіну твой лес без надзеі на лівень...
Не крычы! Мы з табою адны —
не крычы...

Калі хочаш застацца —
застанься маўклівым!

Завтай на святальны
кастрычніцкі балъ
З першай радасцю змрочных —
лімоннаю сцюжай...

Апусці свае словы ў драўляны Грааль,
Загарні — у сувоі парцалянавых
штужак —

Вось і ўсё, што ты можаш!..
Заб'еца касцёр

У спалоханых зрэнках
параненым птахам,
Пад нагой загарыцца сухое лісцё —
Скамяней — камяні не палаюць
са страху!

Несмяротным — паветра,
смяротным — віна!

Падсілкуй маё вогнішча новай ахвярай!
Хай не згасне ўсю ноч —
ад цямна да відна!

Калі ласка, мая шэравокая Мара!..

PANEM ET...!

Праменні слоў у промні валасоў
Ублытвай ты... Шаптаў,
нібыта ў жыта...

Пра першае, адзінае, усё!!!
Што столькі год лічылася забытым.
Я парастак твой —

не зламлі няўзнак!
Je ne sais quoi² — і толькі!
Больш нічога!

Мне не да густу смак твайго віна
І непатрэбны твой пунсовы човен!

Sic transit...³ Хоць, напраўдзе,
што з таго?

Калі мінае ўсё (і нават крыўда!)...
Мы заўтра заспяваем на арго
Пра сённяшнюю слаўную карыду...
Гадзіннікі-кайданы з рук далоў —
Не будзем прыкаваныя да часу!
Finita la...⁴ Вось толькі эпілог
Нам прачытаць з табою не папшасціць...

Dum spiro...⁵ веру. Веру ў верасы
І кроплі на галінках вербалозу.
А Божухна, пакуль твой верны сын
Не вымавіў з бяссільнаю пагрозай:

"Transeat a te...⁶ каханне у адказ!", —
Пайшлі яму святое ўкрыжаванне!
Ды не змяні ні літары ў радках
На помніку забытага каханья...

Sapienti sat.⁷

Алесь БАРДОЎСКИ

* * *

Ты не думай, што я табе здрадзіў,
Мой дзяцінствам асвечаны кут.
Я і сам разумею, што страціў
Назаўжды вельмі многае тут.

Я і сам разумею, што страта
З тых, што нельга вярнуць, ці знайсці,
Толькі стала бацькоўская хата
Мне аднойчы малою ў жыцці.

І панесла, панесла дарога,
Смерч жыццёвы ламаў і кружыў —
Засталося дзяцінства далёка,
Дзе стаяць на магілах крыжы...

Не аплакаць слязою гаючай
Тых крыжоў, тых адмецін бяды.
Не трымай жа мяне так балюча —
Я застаўся тваім назаўжды!

СПАТКАННЕ

Я вярнуўся сюды з адчуваннем віны,
Краявіды мне сэрца кранулі —
Дзе ж старыя дубы?
Патанулі яны,
Патанулі ў рацэ,
Патанулі...

Не пазнаць, не пазнаць
незабыты куток,
І з вачамі спрачаецца розум —
Дзе дзяцінства майго
Залацісты пясок?
Вербалозам парос,
Вербалозам...

І таго, што было, не знайсці ўжо нідзе,
Не вярнуцца ў пачатак дарогі...
А на Бесядзі зноў
У імклівай вадзе
Вудзіць рыбу хлапчук
Басаногі...

* * *

Ведаў я, што з восенню спатканне
Непрыкметна, хутка праміне,
Ды аднойчы снежаньскае ранне
Нечакана ўразіла мяне —

Ні слядоў, ні бруду на дарозе,
Белы снег іскрыўся каля ног...
І стаяў я моўчкі на парозе,
І пайсці, аслеплены, не мог.

Зноў завеі белыя пачнуцца
На далонях снежаньскіх садоў...
І ў жыцці б аднойчы так: прачнуцца —
А вакол — ні бруду, ні слядоў!

¹ Panem et circenses. — (лат.) Хлеба і відовішчаў.

² Je ne sais quoi. — (фр.) Штосьці няўлоўнае, невыказнае.

³ Sic transit gloria mundi. — (лат.) Так мінае слава людская.

⁴ Finita la comedia! — (ім.) Камедыя скончана!

⁵ Dum spiro, spero. — (лат.) Пакуль дыхаю, спадзяюся.

⁶ Transeat a te calix iste. — (лат.) Няхай абміне мяне кубак гэты.

⁷ Sapienti sat. — (лат.) Для таго, хто разумее, дастаткова.

Пазваніў
Караткевіч...

Прайшоў юбілей Уладзіміра Караткевіча. Надыйдзе новы юбілей, адыдзе гэты ў цень. Сама ж постаць Уладзіміра Сямёнавіча ў цень не адыдзе ніколі, бо ён быў чалавекам святла. А ўспомніўся Караткевічаў юбілей, калі прыводзіць да парадку свае дзённікі прачытаў там тое, што заблылася за дзесяткамі гадоў. Прывяду гэты запіс пра званок мне ў "ЛіМ" такім, якім ён адбыўся тады.

17.08.84 г. Пятніца. У другой на-лавіне ночы ішоў дождж, густа, спорна. Ляжаў і слухаў дождж. Не магу спаць. Жнівень. Восень. Туман, іржышчыца. Мая пара. Не хапае адзіноты і душэўнай раўнавагі.

Вечарам чытаў дзевяты том Мележа. Ужо вядомае ў асноўным. У дзённіках ніякай дробязнасці. Балючая думка за літаратуру, за лёс культуры, за народ. Бачыў і адчуваў, як хвароба мяшчанства і спажывецкасці раз'ядае народ, і ён траціць сваё аблічча і душу. Найбольш гэта відаць на так званай творчай інтэлігенцыі і вядома ж, на чыноўніцтве.

Горкая думка, што і ў асабістым жыцці ён быў адзінока. Недзе адчуваў ды і разумеў патрэбнасць зробленай ім работы. Ведаў і другое: пасля смерці ніхто нічога не зьбярэ, не выбера з яго архіваў. Рабіў "Жыццёвыя клопаты". А "разумныя" за гэта асуджаны. Выдаўчы "ўрэзвалі". Развязка ж была зусім блізка. Яшчэ адна трагедыя ў нашай гісторыі.

У сувязі з гэтым думаю пра Караткевіча. Найбольш гаварылі пра тое, што ён не і колькі не, пра яго дзівацтвы і многа іншага. Памёр — аказалася, што ў яго за свае пяцьдзесят гэтулькі напісана, што і на дзесятак тамоў хопіць. Уразіла шматграннасць таленту. Разводзяць рукамі — шкода, страта. Па смерці шагнуць. А на апошнім камітэце па Дзяржспрэміях яго прэмію аддалі пасрэднасці пры пасадзе. Цяпер ужо, бясспрэчна, прысудзяць, пасмартна.

Што ўжо пра літаратурную брацію. Доктары таксама лячылі яму печань. Вядома — слабая. А памёр ад кравазліцця ў страўніку, які быў пасечаны язвамі. Зноў абмылка выйшла...

Па смерці многае інaksi успрымаецца, звязваецца. Думаю пра яго званок апошні, перад ад'ездам на Прыпяць. Пра нейкую апіску ў газеце. А потым проста гаворка. Калі я ўспомніў пра вершы, якія ён абяцаў, сказаў, што перадумаў, не хоча, каб у мяне з-за іх былі непрыемнасці. Гэта ўразіла — так яго ад Валодзі не чакаў: "Ты робіш сур'ёзную работу..." Нечаканая ацэнка газеты, пра якую ён сам прызнаваўся: "Нумар любіш, нумар цярыш, нумар ненавідзіш, як наравістую жонку". Раскалаваліся на развітанне па тэлефоне. Не думалася, што гэта апошняя гаворка. А яму?

«Дарога»

Начное бяссонне пачалося з таго, што ў памяці неадчэпна круціўся Блокаў воран, які "качае мертвую сосну". Дакладней, не Блокава Поўнач і воран, а Урубелевы, запісаная Блокам на мове паэзіі.

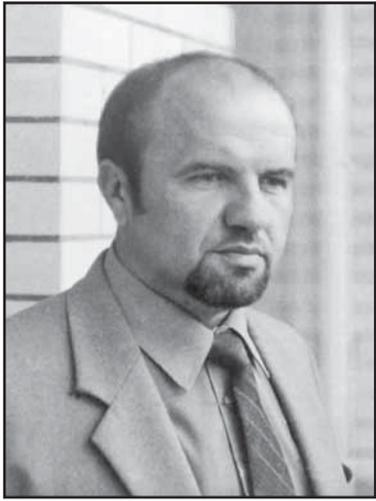
Какая дивная картина
Твоя, о, север мой, твоя!
Всегда бесплодная равнина,
Пустая, как мечта моя!

Здесь дух мой, злобный и упорный,
Тревожит смехом тишину;
И, откликнувшись, ворон черный
Качает мертвую сосну...

І ці не гэты воран абудзіў у памяці даўняе здарэнне.

Летнім днём кампанія маладых бацькоў выйшла за плот ваеннага гарадка, "шашлычыла". У гэты час маленькае дзіця садзікавага ўзросту пайшло адно гуляць. Потым яго спахапіліся, пачалі шукаць. Паднялі на пошукі салдат. Дзіця не знайшлі. Знайшлі яго цельца на чатырнацца-тыя суткі ў лесавай яме, якіх шмат было накапана ў прыпальгонным лесе. Памерла з голаду, беднае, ела зямлю. Які жах, які боль, якія пакуты галоднае смерці перажыло яно, дзіця чалавечае, не дай Бог перажыць такое нават дзіцяці звярынаму. І не змагла ўратаваць яго ад смерці адна з самых магутных па тым часе ў Еўропе ваенная дывізія.

Шукалі дзіця толькі да вузкае

Алесь ЖУК

шпількамі зашпіліць — і пайшла на танцы.

Пры сваім гонары выйшла за-муж за дробненькага мужчыну, у якога была адна мянушка Кропелька, а другая Амерыканец. Амерыка-нец за тое, што бацька яго пабыў у Амерыцы і адтуль прывёз і пакінуў сыну многа грошай.

Марылька любіла гаварыць і расказвала, як да яе прыходзіў сватацця яе Амерыканец, паліто духамі наводарыў. І знарк быццам у хаце забіў. Марылька сама расказвала: "Падыду, панюхаю, зноў адыду, але не магу нічога з сабою зрабіць — пахне".

Жывучы з Амерыканцам сама бегала, мужчын шукала. Амеры-канца свайго так неўзлюбіла, што дайшло да таго, што калі той, ра-

Водсветы

(З кнігі прозы "Па дарозе дадому")

лентачкі асфальтавае дарогі. А яно перайшло дарогу. Дарослыя не зма-лі пераступіць цераз "дарогу".

Міжволі думаецца, што амаль ці не ўсе нашы беды ад таго, што мільё-ны электарата не здольны перайсці пакладзеную перад імі "дарогу". За-стаецца спадзяванне толькі на тых, хто ўмее хадзіць цераз "дарогі". Імі слаўна спрадвеку беларуская зямля, яны зрабілі гонар і славу многім на-родам свету.

Стафан

Хата яго стаяла непрывычна ў вёсцы: уздоўж вуліцы, глухою сця-ною да яе. З гэтага глухога боку былі дзверы, ганак з дашкам і лаўкамі. Я ніколі не бачыў, каб гэтыя дзверы адчыняліся. Мы, дзеці, вечарам ся-дзелі на тым ганку, гулялі. Нас ніхто не праганяў. Мы ведалі, што Стафа-нава жонка Ганька, хваравітая жан-чына, багатая і скупая. Іхнія сыны, ужо дарослыя, былі прыстроены ў Мінску. Ні двара, ні хлявоў не было відаць з-за глухога дашчаного плоту, адзінага такога на ўсю вёску. Да таго ж хата стаяла на ўзгорку і на вуліцы з глухіх варот быў крутаваны з'езд.

Стафан, рослы мужчына са стаўбунаватай галавой, коротка астрыжанай неўзабаве пасля таго, як памерла жонка, узяў да сябе Ка-ця Грунтова, маладзейшую, пыш-нагрудую чарнушку, як гаварылі, пасміхаючыся, вясковыя мужчыны, гарачую. Стафан, як гаворыцца, ад-пісаў на яе нават хату. Каця хату пра-дала, перавезла Стафана ў Мінск, у гарадскую кватэру, якую займела за вырочанья грошы. А потым Стафа-на і выгнала з тае кватэры.

Дарослыя гаварылі, што прывяз-джаў Стафан у суседнюю вёску да далёкай сваёй сваячкі, прасіўся, каб пусціла дажыць век. Але каму па-трэбны стары і амаль чужы чалавек.

Відаць, не пусціла да сябе ў ква-тэру — не даравала невядома за што падараванай Каці хаты — нявестка аднаго з сыноў, бо другі ў гэты час за крутасвецтва сядзеў у турме.

Адбывалася гэта яшчэ за гады да таго, як вёскі былі аб'яўлены не-перспектыўнымі, яшчэ звінелі га-ласамі дзяцей, якіх бацькі марылі як мага хутчэй выправіць у людзі, у горад, альбы толькі з калгаса...

Невядома дзе і як дажываў і дажыў свой век былы вясковы "багатыр" Стафан, ці не сканаў дзесьці ў гарад-скіх падваротнях, бо хавашь Стафана ў вёску ўсё ж прывёз старэйшы сын, труна пераначавала ў вясковым клу-бе...

Тады яны яшчэ былі.

Марылька

Запомнілася тым найперш, што замест таго, каб гаварыць "сыр", гаварыла "малако ў клінку", бо дрэнна выгаворвала "р".

А сама пра сябе вялікае думала, хоць была, як гаворыцца, так са-бе, абновамі пахваліцца любіла. Не магла дачакацца, як купіць са-бе крамніны, пакуль тую сукенку пашые, закруціць на сабе тканіну,

мантуючы дах, папрасіў, каб жонка прынесла і падала валы напіцца, наліла бутэльку і папусціла на яго. Той злез з даху, збіў Марыльку на горкі яблык.

Але Марылька не супакойвала-ся, працавала медсястрою ў бальні-цы, хоць не мела ніякай медыцын-скай адукацыі, бо мела лагоду ад доктара, пры першай камуне выха-вацелькай у дзіцячым садзіку...

Жыла яшчэ доўга пасля свайго Амерыканца, у набобжныя падала-ся, хадзіла маліцца да евангелістаў.

Каханне

Прачытаў у некага, што адзіны паратунак чалавеку ў вялікім свеце ад адзіноты, — гэта каханне. І ўспомніў надвечорак у пустым лет-нім горадзе, вуліцу, жанчыну на ёй, статную, з густам апранутую, вала-сы раскошныя, каштанавыя, белая касыначка ў вялікія чорныя гаро-шыны.

Жанчына ідзе і спявае:

Без луны на свеце звездно,
Под луной мороз сильней.
Без любви на свете трудно,
А любить еще трудней.

Голас прыгожы, моцны, яму цесна між камяніцамі, і жэст рукою тэатральны — жанчына далонь пра-цягвае, нібы міласціну просіць. По-тым, як аб нешта спатыкнуўшыся, спыняецца, ківае галавою, гаворыць уголас: "Абвастрэнне шызафрэніі. Не я, хвароба вінавата".

Ідзе далей і зноў запявае тое ж самае, і голас імкне ўгору, як нейкае незямное маленне.

Загневаўся

Мужчына раніцаю ляжыць у ложку, адварнуўшыся да сцяны, не ўстае, не абзываецца на голас жон-кі.

— Ты мо захварэў, Коля?

Маўчанне.

— Мо ў цябе баліць што?

Не абзываецца.

— Пайду да Марозіка.

Гэта значыць да фельчара.

— Стой, не трэба нікуды ісці.

— Ну, няхай прыйдзе Марозік, паглядзіць...

— Не ідзі, кажу! Я не хворы.

— А што табе?

— Не хворы, кажу. Я загневаўся.

І адною рукою
наробішся

Старая Волька Цвіркоўна, якая гэтак і жыла век адна, у дзеўках, ка-пае бульбу. Збірае адной рукою. Ві-даць, і ад стомленасці, і ад старасці.

Сусед:

— Што гэта ты, Волька, адною рукою?

Галаву падняла, усміхнулася:

— А чорцяга, Сашка, з доўгім ве-кам і адною рукою наробішся.

***

Скончылі рабіць на дачы грубку. Малому не церпіцца, калі ў ёй запа-ляць, "пусцяць дым". Фантазіруе: — І дым будзе чорны, як кот.

***

У часе гарбачоўскай антыалка-гольнай кампаніі ў чарзе дзядзька зрабіў горкі вывал:

— Нікуды не дзенешся, адвы-кнеш піць. Адвучылі балышавікі ад царквы, адвучылі і ад гарэлкі.

Не адвучылі, без гарэлкі і экано-міка, і ўлада захісталіся. Наўрад ці хто захоча паўтараць той горкі вопыт. І на цэркаў мода пайшла, нават былыя атэісты на службу ходзяць.

***

Хлапчукі, як гусяняты ўсё роўна, не хочучь вылазіць з вады, хоць і па-сінелі ўжо. Гадоў па восем-дзесяць кавалерам. І калі заўважылі ў вадзе лёта берага трох дзяўчынак, адзін дзе-лавіга і бывала прапанаваў:

— Увага! На гарызонце дзічына. Рванём?

***

І рванулі. Паціху, мірна падышлі і раптоўна апырскалі паненак, залі-лі вадой. Тыя зацішчалі, закрычалі, пасля паціху і аціхлі. Здружыліся кавалеры з паненкамі.

***

Хлопчык у горадзе, убачыўшы парачку, якая цалуецца:

— Дзед, глянь, і ў гэтых скора вя-селле будзе!

— Чаму?

— Ужэ цалуюцца, то і жаніцца будуць.

***

Перад Днём Перамогі. Выхава-целька распытвае дзяцей у садзіку, чаму на вуліцы павесілі чырвоныя сцягі. І дзяўчынка дадумалася:

— Таму што заўтра вайна будзе.

***

Бібліятэкарка ў бібліятэцы імя Багдановіча, па ўсім відаць, што бы-лая вясковая дзяўчына, бо надта ж стараецца вымаўляць па-руску.

— Вы знаеце, а до этого Лорку перевелі на белорусский язык. Ка-кой ужас!

Сапраўды, не так жахліва, як прыкрыра на душы.

***

А гэта погляды са свае горкі

Маладая, масластая, крыху бес-талковая і ганарлівая дактарыца, з тых каму і сапраўды падыходзіць слова "дзявах".

— Ой, які ў вас сімпатычны, які прыгожаны хлопчык, які ўпіта-ны...

І другая, даволі раскошная целам пані, якая яшчэ малодзіцца. Пера-стаўляе ногі на лыжні побач з худым і лёгкім мужам. Угледзела малога на лыжах разам з бацькам, пазайздо-сціла:

— Бач, які чырвоненькі стаў. Па-абедае з апетытам.

***

Сходу Саюзе пісьменнікаў. Пры-сутнічае і выступае сам загадчык ад-дзела культуры ЦК КПБ Іван Івана-віч Антановіч, заклікае пісьменнікаў выступаць адкрыта, крытыкаваць.

Георгій Шыловіч, бліснуўшы акулерамі, з залы:

— З'ядуць!

Антановіч, як гарант бяспекі бу-дучых выступоўцаў:

— Хто з'есць? Пакажыце!

— Палец адкусіць, — у адказ Шыловіч.

Дружны рогат і залы, і прэзідыу-ма.

Зайцава любоў

Памерла ў Зайца жонка. Сы-шоўся з другой жанчынай, разам з ёю адначалі і год па Лідзе. Лідка пры жыцці ўсё падганяла мужа ў ра-боту, сама спыталася, варта было Зайцу прыпыніцца, як чулася:

— Па-а-ве-е-л!

Новая жонка сама не спяшае і не падганяе. Ежу згатае, за стол паса-дзіць, хаяя сама работу рабіць умее і робіць. Маці Зайцава, старэнькая ўжо, рада новай нявестцы.

Але вёску здзіўляе не гэта: суседка падгледзела, што абіраючы вішні, Зайц цалаваўся з новаю жонкаю. З Лідай не заўважалі такога ззамаладу, а цяпер Зайцу амаль шэсцьдзесят, унукаў мае, праўда, новая жонка маладзейшая на гадоў дзесяць.

«Спяваю бондара»...

Стары чалавек, яму ўжо цяжка ра-біць, але і здавацца не хочацца. Сам капаць бульбу не можа, чакае, каб прыхалі з горада дзеці. Таму разам з жонкаю вырываюць зямлю на пляцы, каб капаць было лягчэй. Перад тым, як пайсці на работу, дапяў да магазі-на, з сябрам каўтнулі віна. Цяпер у добрым гуморы, стоячы на каленях, ірве зямлю і нешта мармыча сабе пад нос.

Жонка не вытрывала:

— Што ты сам сабе мармычаш?

— Спяваю.

— Што ты спяваеш?

— Бондара.

— Якога яшчэ бондара?

— А гэтага:

Калі ты бондар,

Зрабі мне дайніцу.

Табе добра заплачу —

Падыму спадніцу.

— Цыфу, каб ты праваліўся, ду-рань стары!

Восень. Пенсіянерская вёска рыхтуецца выбіраць бульбу.

Баба ў Кіеве

Цётка ўсё жыццё працавала на свінарніку, грошы на дзяцей зараб-ляла. Ні выхадных, ні прахадных не ведала. На пенсію і то сілком выпра-вілі — заробок аздаваць не хацела ў другія рукі. На пенсіі пасядзела, за-сумавала, не пашкадавала грошай і выбралася паехаць да дачкі ў Кіеў.

У Кіеў даехала, дачку знайшла, і як сама пасля вяртання расказвала, дала ёй небыту. У тралейбусе і хвілі-ны памаўчаць не магла: "А вы к ка-му едзеце? Куды?" Людзі ад старое шарахаюцца.

Расказвала, як у метро ехала.

Сама пасля вяртання параўноў-вала: як тая карова на памост, калі яе загрузаюць на машыну. Адважы-лася, ступіла на эскалатар — упала. Ляманту нарабіла: "Людзі, ратуйце!" Людзі паднялі. Дачка, якая прывез-ла маці дадому, пацвярджае, што тая праўду гаворыць.

— А я стаю і не падыходжу, каб і не ведалі, што я даччыненне да яе маю.

— Валя са мною толькі намуча-лася. Я гэтулькі грошай праездзіла! Каб хто па парадку ўсё паказаў, дык цэлае кіно будзе, — гаварыла ста-рая.

Малы ўнучак, які слухаў усе гэ-тыя гаворкі, калі суседзі знарк пы-таліся, куды баба ездзіла, адказваў:

— Чорцяга ведае, недзе па Кіеве вялялася.

Але баба, мабыць не ўсё "кіно" расказвала, пра нешта змоўчвала, бо пасля вяртання з таго Кіева раска-шэлілася, купіла бутэльку гарэлкі, напілася і плакала.

Пярынка

Канец жніўня. Сонечна, нават горача, але ў сонечным святле ўжо асенняя журба.

Надвечоркам у горадзе, невысо-ка над дамамі, кудысьці дружна ля-цяць ці пералятаюць птушкі. Стаю на балконе дзевятага паверха і бачу, як зверху паціху апускаецца пярынка. Птушкі рыхтуюцца да выраю і нават на ляту пакрысе губляюць сваё летняе пер'е.

Ціха, не адчуваецца ніякага вет-рыку. Але пярынка яго адчувае, улоўлівае ўзыходзячы ўгору стру-менні паветра. Шызае, лёгкая, з белаю дзюбкаю, яна чуйна павароч-ваецца насустрач ветру, пагойдывае-ца, як маленькая лодачка ў вялікім моры на хвалях і нечакана пачынае ўсплываць угору, бадзёра і надзейна, потым замірае на месцы і пачынае паціху ныраць долу. І гэтак упарта ўгору, потым уніз — і ўсё роўна па-гойдываючыся, змагаючыся, ніжэй і ніжэй.

Зусім душа чалавечая, якая скрозь усё жыццё, гэтка ж кволая і лёгкая ў суровым свеце, змагаец-ца, плыве-ўзлятае, але няўмольна апускаецца долу, долу, як і сам ча-лавец — у дол...

Арт-пацеркі

Музычны праект “Мінскі джаз-2007” прапанаваў Нацыянальны канцэртны аркестр Беларусі. У сталічным Клубе імя Ф. Дзяржынскага 1-3 лютага пройдуць канцэрты з удзелам Біг-бэнда пад кіраўніцтвам М. Фінберга, вакальнага квартэта “Масква-Транзіт”, Аркестра джазавай музыкі імя А. Лундстрэма (дырыжор — У. Кадэрскі), германарасійскага Трыо А. Шылклопера. Упершыню адбудзецца ўручэнне прэміі “Лепшы джазмен года”, заснаванай нашым Нацыянальным канцэртным аркестрам.

У Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы адзначылі 70-годдзе з дня нараджэння Яўгена Шабана, адметнага драматурга, паэта і рэжысёра. Тэатр наладзіў мемарыяльную вечарыну пры дапамозе жонкі Яўгена Пятровіча — вядомай мастацтвазнаўцы Т. Арловай ды мастацкага кіраўніка Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Якуба Коласа В. Баркоўскага. У шчыmlівай атмасферы гэтай сустрэчы гучалі вершы Я. Шабана, дэманстраваліся відэаматэрыялы, выконваліся сцэны са спектакляў; была разгорнута фотавыстаўка, прысвечаная яго жыццю і творчасці. Успамінамі дзяліліся вядомыя дзеячы беларускай тэатральнай культуры. Выхадзец з Мядзельшчыны, Я. Шабан скончыў Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут, паехаў у Віцебск. Працаваў там акцёрам, памочнікам галоўнага рэжысёра тэатра. Затым быў рэжысёрам студыі Беларускага тэлебачання, памочнікам галоўнага рэжысёра па літаратурнай частцы Купалаўскага тэатра.

У цэнтры паэтычнай творчасці Я. Шабана — возера Нарач, на беразе якога ён гадаваўся. Яго п’есы закраналі самыя набалелыя праблемы сучаснасці; драматург падыходзіў да “новай хвалі” ў драматургіі, адным з першых адчуўшы неабходнасць вобразна-стыльовых і зместавых змен у ёй. У творчай спадчыне Я. Шабана — зборнікі вершаў “Нарачанка”, “Чырвоныя сумёты”; п’есы “Ракіроўка”, “Сіні снег”, “Шрамы”, “Чалавек з легенды”, “Аўтограф на пласцінцы”, “Востраў Алены” ды інш., сцэнарый шэрагу тэлепастановак паводле твораў вядомых беларускіх пісьменнікаў. Ён — першастваральнік у Беларусі п’ес для монеспектакляў. Рабіў літаратурныя пераклады з рускай мовы.

Музычнае свята падарылі роднаму гораду музыканты Гродзенскай капэлы, выступіўшы з калядным канцэртам у Бернардзінскім касцёле. Камерны аркестр з галоўным дырыжорам У. Борматавым і камерны хор пад кіраўніцтвам Л. Іконнікавай уключылі ў праграму духоўныя творы Г. Ф. Гендэля, А. Вівальдзі, “Каранацыйную імшу” В. А. Моцарта. Сёлета Гродзенская капэла адзначае сваё 15-годдзе. За час плённай творчай дзейнасці пашырылася яе гастрольная геаграфія, сфарміраваўся багаты і разнастайны рэпертуар, у якім класіка XVII-XX стагоддзяў, узоры старадаўняй беларускай музыкі, творы нашых сучаснікаў.

С. ВЕТКА

Тамара Шашкіна, актрыса Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Якуба Коласа, заслужаная артыстка Беларусі, адзначае свой даволі важкі юбілей, не страціўшы энергіі, яркасці вачэй, высакароднасці рысаў прыгожага твару. Для сцэны гэта вельмі важна. Для амплуа гераніні — тым больш. З гадамі асабліва значнымі зрабіліся тыя ўнутраныя дадзеныя, што былі ўласцівыя ёй з маладосці, але спатрэбіліся, калі яе персанажамі аказаліся жанчыны з асабліва драматычным лёсам.

Шчаслівыя імгненні ў старых сценах

Місіс Уайр са спектакля В. Баркоўскага “Дакрануцца вуснамі да нябёсаў” паводле п’есы Т. Уільямса “Стары квартал” — вобраз амаль камедыйнай, бо сітуацыі, у якіх галоўны герой і яго таварышы сустракаюцца са сваёй суседкай, пакідаюць у памяці маладога чалавека толькі нешта смешнае...

Старая ханжа падглядае, падслухоўвае і ўвесь час вучыць жыць... Рэжысёр-пастаноўшчык дае актрысе вялікі эпізод у спектаклі, пластычную сцэну, дзе яна адна ў промні пражэктара на лесвіцы дома: успаміны адносяць яе ў далёкае юнацтва, кружаць яе ў танга, вальсе... яна ўяўляе сябе нявестай, каханай... здаецца, жыццё вяртае ёй самыя шчаслівыя імгненні, і яна маладзец на вачах і робіцца надзвычай прыгожай, неверагодна гнуткай, пранізіла самотнай...

Клеапатра Пятроўна з “Плошчы Перамогі” В. Баркоўскага паводле п’есы А. Паповай — жанчына, якая ўвесь пасляваенны час

пражыла з хворым мужам-генералам, падпарадкаваўшы жыццё памяці пра ягоны геранізм і былыя подзвігі. Уся яе істота — гэта моц і мужнасць, гэта — разуменне таго, што чалавек, які побач з ёй, аддаў свае сілы Радзіме, разуменне таго, што за яго плячыма — пакладзеныя на палях баёў салдаты, і гэтыя жыцці таксама ў яе памяці. Сама-ахвярная жанчына прысвяціла сябе абавязку. І калі яна ў чарговы Дзень Перамогі ўсведамляе, што многія вакол яе страцілі і памяць, і абавязкі, здаецца, свет для яе перакрываецца. Рэжысёр прымудрае для актрысы вельмі экспрэсіўную мізансцэну: Клеапатра Пятроўна здымае з сябе чорную святочную сукенку, камячыць яе і, кідаючы на падлогу, пачынае адчайна таптаць... Спектакль паказвалі школьнікам, і да такога эпізоду ставіліся з насярагай: ці зразумеюць? як ўспрымуць, ацэняць? Юная аўдыторыя сцішвалася, усталёўвалася доўгая пауза... актрыса пранікала ў самыя глыбокія куткі душы і сваёй гераніні, і гледачоў.

Вобраз маці, адносіны якой з уласнымі дзецьмі складваюцца няпроста і якая цяжкім трывае такое становішча ў чаканні, калі ж дзеці пастаюць і пачнуць разумець сутнасць жыцця, у Тамары Шашкінай атрымаўся глыбокі, драматычны, поўны роспачы і надзеі. Гэта ж жа, як і ў спектаклі “... Таму што люблю...” В. Баркоўскага паводле п’есы А. Паповай “Дзень карабля”. Віталь Баркоўскі даўно супрацоўнічае з драматургам Аленай Паповай, ён тонка распрацоўвае тэмы прыхаванай складанасці адносінаў у сям’і, тэмы лёсу пакалення 40-гадовых. Бацькі ў такіх спектаклях займаюць асаблівае месца: яны адносяцца да старэйшага пакалення, таго, якое верыла і верыць у даўно страчаныя сацыяльныя ідэалы. Аднак цяжкія гэтых людзей выклікае павагу і спагаду. Маці Сашы Фінскага, галоўнага героя п’есы, у выкананні Шашкінай — з такіх людзей. Прыгожая, моцная, яна робіць штодзённую справу гаспадыні дома, выхавальніцы і проста клапацівай жанчыны... Такіх многа, і на іх трымаецца зямля.

Гэтыя персанажы актрысы — не пасіўныя пакутніцы. Больш за тое, яны зусім не падобныя да яе колішніх, маладых лірычных гераней. Там сапраўды была лірыка, пяшчота, мяккая прыгажосць, а потым, як у Таісіі Пятроўны са “Старога дома” В. Маслока паводле аднайменнай п’есы А. Казанцава, і тая самая пакутнасць. Цяпер актрыса пачала напаўняць сцэнічныя вобразы сваёй праўдай жыцця, сваім разуменнем жыцця і сваёй трывушчасцю ў жыцці. Пяшчота і мяккасць схаваныя глыбока ў душы, ніхто і ніколі не павінен здагадацца пра слабасці гераніні, і толькі выпадкова прарываецца праз экспрэсіўныя, прадуманыя пастаноўшчыкам эпізоды ўся трагічнасць жаночага існавання.

Нават у спектаклі В. Маслока “Пад сонцам” Тамара Шашкіна, ствараючы вобраз крыху звар’яцелай Настаўніцы, не рабіла яе пакутніцай, наадварот, гэта была цэлая роля з такім вострым прывам ва ўнутраны свет гераніні. І зноў зала сцішвалася, і зноў пранізіла гучала са сцэны нота адзіноты, і ў той ночце гучала такая экзістэнцыяльнасць, ад якой шчымепа сэрца. І ўражлівая сіла трывушчасці. І цяжкія ідэалы.

Гэта ж жорстка істота — сцэна — заўсёды да Тамары Шашкінай была спагадлівая. Яна дала ёй магчымасць спраўдзіць сваю жаночую праграму.

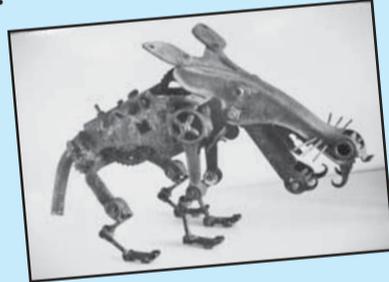
Пэўна, стрыжнем актрысы, усіх яе гераней, стрыжнем праграмы можна было б назваць ролю Бабулі са спектакля “Паміраючы дрэвы стаець”: раскоша вонкавага выгляду, стрункая постаць, годнасць духу насуперак усялякім выпрабаванням і жорсткім абставінам.

Ташцяна КАТОВІЧ

Галерэі з халадцом і рэшткамі трактара

На пачатку новага года ў дзвюх “падземных” мінскіх галерэях — “Падземка” і “Універсітэт культуры” — адбыліся даволі незвычайныя вернісажы.

Першымі ад святкавання Новага года працнуліся мастакі Аляксей Хацкевіч (“Хацон”, адзін з удзельнікаў скандальнага дуэта “Саша і Сірожа”) і Васіль Савульчык. У сталічнай галерэі-краме “Падземка” яны наладзілі выставу “Хто мы, свінні?”. Творчасць экспанентаў прадстаўлена жывапісам, фатаграфіяй і іх спалучэннем. Зразумела, усе работы тым ці іншым чынам адлюстроўвалі пазначаную ў назве выстаўкі жывёлу. Асаблівую цікавасць у мяне выклікала даволі вялікае палатно з выявай свінні. Свіння як свіння, але з аўтарскімі каментарыямі на тэму: дзе, што і як у яе трэба есці. У прыватнасці, да альча ідзе стрэлка, ля якой напісана: “Альч — абсмалі і еш”. Ці яшчэ: “Хвост — аддай сабаку”, ці: “Каптыты — толькі на халадзец”. Халадзец, дарэчы, у стыльнай галерэі хапала — не бяруся меркаваць, колькі часу яго гатаваці. Гэтую страву прапаноўвалі ўсім наведнікам вернісажа. Таксама мела месца абмеркаванне тэмы “Роля свінні ў жыцці кожнага” — па тэлевізары, паміж Сашам і Сірожам. Як і кожная

гаворка гэтых персанажаў — без аніякай думкі, аргументаў і фактаў, увогуле бязглуззіца. Але вельмі, вельмі смешная!

Як высветлілася, аўтары выставы ўпершыню звярнулі ўвагу на канкрэтную жывёлу. Аляксей Хацкевіч расдумаў свой выбар тым, што парсюкі амаль ніколі не паміраюць сваёй смерцю. Што ж, наступны год, згодна з кітайскім каендаром, — год пацука (такса-

ма не жывёла-доўгажыхар). І, можа быць, аўтары сёлетняй выставы ў годзе наступным возьмуць новага героя. Напрыклад, намалююць вялікага пацука, ля якога памесцяць сваё “кіраўніцтва да дзеяння”...

***

У той самы дзень адкрывалася і выстава Андрэя Капустнікава “Б/У. Флора і фаўна” ў мастацкай галерэі “Універсі-

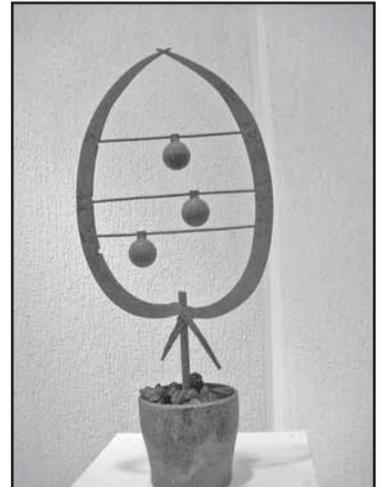

тэт культуры”. Яе экспанаты — кветкі, рыбы, сабакі — стварэнні даволі мірныя і ардыннарныя. Калі не браць пад увагу тое, што зроблены яны з іржавых дэталей, напрыклад, ад трактара “Беларус”.

Аўтар па спецыяльнасці — зубны тэхнік. Таму, як ён сам кажа, яго і цягне да металу. З 1990-х гадоў Андрэй Капустнікаў пачаў абыходзіць розныя звалкі. “Спачатку я знаходжу “ключавую” дэталю, якая мне нагадвае нейкую істоту, — расказвае Андрэй, — а потым пачынаю падбіраць ужо да яе дадатковыя элементы. А з дапамогай зварачнага апарата і пілы “балгаркі” пераўтвараю кучу ржавяга жалеззя ў асэнсаваную канструкцыю”. Як вынік — работы Андрэя Капустнікава знаходзяцца ў зборах Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі, у Літве, Германіі, Даніі.

Дарэчы, мастацкі стыль “індастрыял” набывае ўсё большую папулярнасць. У скульптуры, жывапісе і асабліва фатаграфіі. Што самае цікавае — аматары гэтай плыні (не ўлічваючы культуралагаў) падзяляюцца ў асноўным на дзве дыяметральна супрацьлеглыя групы. Першая — “альтэрнатывуна” моладзь, другая — бізнесмены, якія любяць упрыгожваць свае офісы падобнымі “цацкамі”. Дарэчы, менавіта прадстаўнікі мінскай і маскоўскай бізнес-эліты былі ідэйнымі натхняльнікамі і дапаможцамі ў арганізацыі выставы.

Алесь КІРЫКОВІЧ
Фота аўтара

Цікавіца музычным жыццём — гэта зусім не значыць гады ў рады наведвацца на канцэрты, папулярныя ці то ў масавай публіцы, ці то ў асяроддзі дасведчаных меламаў або пазначаных увагай прафесійнай эліты. Цікавіца музычным жыццём — значыць хаця б зболага шматтайнага жыцця, задумвацца пра кошт музыканцкага хлеба, ведаць, якія клопаты і трывогі апаноўваюць майстроў сапраўднага мастацтва ды іх творчых спадкаемцаў...

Зрэшты, гаварыць на гэтую тэму можна доўга. Нават бясконца. Што мы ўрэшце і робім, на працягу, без перабольшвання, многіх дзесяцігоддзяў адлюстроўваючы поліфанію айчыннага музычнага жыцця — зразьмеда ж, у межах дэфіцытнай газетнай плошчы і выразных мажлівасцяў друкаванага слова. Сённяшняя гаворка датычыць спраў будзённых, але нешараговых: мы прыгадаем Трэці з'езд Беларускага саюза музычных дзеячаў, які не так даўно прайшоў у Мінску.

Палемічныя ноткі музычных будняў

1
Тое, што з'езд адбыўся ў перыяд падрыхтоўкі БСМД да свайго двацігоддзя, дало дэлегатам падставу для грунтоўнай размовы пра набывкі саюза, перспектывы яго развіцця і тыя праблемы, якія выклікаюць трывогу не толькі за лёс самой творчай суполкі, але і за развіццё дзейнасці яе чальцоў і заўтрашні стан беларускай музычнай культуры. Нагадаю, што сёння Беларускае саюз музычных дзеячаў аб'ядноўвае 686 чалавек, 65 з іх маюць ганаровыя званні, больш як 200 — лаўрэаты і дыпламанты міжнародных і нацыянальных выканальніцкіх конкурсаў. Аднак, нягледзячы на вельмі аўтарытэтны склад саюза і грамадскае прызнанне яго дзейнасці, ажыццяўленне гэтай дзейнасці, рэалізацыя вялікага патэнцыялу супольнасці творчых асоб заслугоўваюць больш спрыяльных умоў, забеспячэнне якіх немажліва без падтрымкі дзяржавы і ўсяго беларускага грамадства. Далёка не ўсе ведаюць пра існаванне такога саюза і, відавочна, не ўсе разумеюць, што намаганні музыкантаў-энтузіястаў скіраваны на вырашэнне важных для дзяржавы задач.

Пафас даклада, з якім выступіў на з'ездзе старшыня праўлення Беларускага саюза музычных дзеячаў прафесар Міхась Дрынеўскі, вызначыў праблемы, акрэсленымі ў знаёмай нашым чытачам публікацыі яго намесніка Наталлі Вітчанкі "Саюз чакае дзяржаўнай увагі" (гл. "ЛіМ" за 15 снежня 2006 года), і быў падтрыманы выступленнямі ў спрэчках.

"Набалела!" — такую выснову можна было зрабіць, паслухаўшы неабсякаваў і палемічную гаворку, што разгарнулася на з'ездаўскай трыбуне. Пры гэтым істотныя закіды, каб не сказаць папрокі, скіроўваліся і на адрас Міністэрства культуры Беларусі (што няцяжка было прадбачыць, уважліва пачытаўшы ўжо згаданую тут лімаўскую публікацыю).

2
Адказваючы на заўвагі апанентаў, яго кіраўнік Уладзімір Матвейчук праймаваў прысутных нахонт таго, што робіцца сёння дзяржавай для падтрымкі і развіцця культуры. Падзякаваўшы музычным дзеячам за іх годны ўдзел у культурным жыцці краіны, прамоўца засяродзіў увагу на перспектывах узамадзеяння БСМД, Міністэрства культуры, іншых дзяржаўных устаноў.

"Саюз імкнецца да ўзаемадзеяння, і мы павінны ўзаемадзеінічаць штомесяц, аб'яднаўшы пры гэтым намаганні ўсіх творчых саюзаў. А пакуль трэба скласці грунтоўны план міністэрства і саюза музычных дзеячаў і на яго аснове прапанаваць, — зазначыў У. Матвейчук і падкрэсліў, што ўсім нам, узгаданым у іншай эканамічнай сітуацыі, цяпер трэба вучыцца працаваць ва ўмовах станаўлення сваёй маладой дзяржавы, развіцця рынковых адносін, у варунках сціплага бюджэтнага фінансавання. — Аб'яднаўшы намаганні, мы зможам больш. Трэба толькі разам планавальны мерапрыемствы, разам іх праводзіць". Яно і праўда: у Міністэрства культуры фінансавыя магчымасці сціплыя, ды ўсё ж яны большыя, чым у саюза музычных дзеячаў.

3
Інструментальным голасам роднага краю, музычнай візітоўкай Беларусі называюць цымбалы. Сёння з вядомай усім метафары высоўваецца, скажу так, даволі драматычны працяг: наш край можа ў хуткім часе страціць свой самабытны голас. Калі, канечне ж, не вырашацца цымбальныя праблемы, пра якія гаворка ідзе ці не з часу ўтварэння

БСМД. Вядома, пры саюзе існуе асацыяцыя цымбалістаў, якая мае высокі міжнародны аўтарытэт, і нашы выканаўцы годна трымаюць марку беларускай цымбальнай школы ў вялікім свеце родных музычных інструментаў (цымбалы, пра што раз-пораз нагадвае "ЛіМ", ёсць у немцаў і ўкраінцаў, венграў і кітайцаў, народаў Швейцарыі, Аўстраліі ды інш.). Але музыканты і педагогі не могуць і не павінны займацца арганізацыйна-вытворчымі справамі. Праблемы цымбалаў вымагаюць дзяржаўнай увагі...

Ёсць спадзяванне, што такая ўвага будзе, і дзейная. Бо ў сваім выступленні перад музычнымі дзеячамі міністр культуры таксама акрэсліў цымбальныя праблемы — у сувязі з рэалізацыяй маштабнай праграмы развіцця вёскі. Сёння, каб наладзіць там, напрыклад, выступленне невялікага музычнага калектыву ці нават саліста, трэба вырашыць няпростую транспартную праблему. А яшчэ далёка не паўсюль ёсць пяніна, і ўжо зусім рэдкасць, калі яно ў годным стане. Каб цымбальнае (наогул — інструментальнае) выканальніцтва развілася паўсюдна, трэба не толькі стымуляваць і падтрымліваць працу індывідуальных майстроў па вырабе музычных інструментаў, але і належным чынам адладзіць прамысловую вытворчасць тых жа цымбалаў, баянаў (спецыялізаваныя фабрыкі ёсць у Маладзечне і ў Барысаве, але стан спраў на іх вымагае асобнай гаворкі). Паводле меркаванняў У. Матвейчука, выраб адмысловых інструментаў рукамі прафесійных майстроў будзе зарыентаваны на выканаўцаў адпаведнага ўзросту. Класічны высокакасныя інструменты нараджаюцца марудна, гэта — як штучныя творы. Але без серыйнай вытворчасці не абыйсціся, яна будзе адноўленая, і гэтая галіна прамысловасці не павінна заставацца па-за культурай. На жаль, існуе ліміт на імпорт драўніны, прызначанай для вытворчасці такіх далікатных вырабаў, незалежна ад таго, накіроўваецца яна ў лабараторыю па стварэнні музычных інструментаў або на фабрыку...

Міністр выказаў прапанову, каб правядзенне выставак аўтарскіх музычных інструментаў, якія праводзіць БСМД (пра апошнюю з іх "ЛіМ" не так даўно распавядаў), уключалася ў штогадовы сумесны план работы.

4
Нахонт фінансавання стажыровак чальцоў БСМД у іншых краінах У. Матвейчук заўважыў, што гэта варта практыкаваць праз адпаведныя вышэйшыя навучальныя ўстановы. А наогул, трэба і тут вучыцца лічыць, рэальна ацэньваць матэрыяльныя магчымасці. І добра прадумаваць кожную канкрэтную сітуацыю: маўляў, ці варта абавязкова выпраўляць музыканта для павышэння кваліфікацыі

за межы краіны? Ці не будзе больш мэтазгодна прафінансаваць правядзенне рэгулярных — скажам, двойчы на год — стажыровак тут, на месцы, запрасіўшы ў Беларусь высакакласнага замежнага прафесійніка і наладзіўшы майстар-курсы для максімальна шырокага кола нашых спецыялістаў?

Вучыцца лічыць і пералічваць — такая задача паўстае і перад арганізатарамі разнаітных мастацкіх святаў і конкурсаў. У адпаведнасці з даручэннем Прэзідэнта, якое датычыць упаралдкавання фестывальнага руху ў Беларусі, і нарматыўным дакументам — пастановай, прынятай Саветам Міністраў 18 красавіка 2006 года, перагледжаны статус адпаведных творчых імпрэз. Як вядома, цяпер фестываль мае права называцца міжнародным пры ўмове, што ў ім удзельнічаюць прадстаўнікі не менш як пяці дзяржаў. Удакладняецца таксама сістэма правя-

Ад Гершвіна — да Баха

Рэдка выпадае магчымасць паслухаць высакакласнага акадэмічнага музыканта ў двух разнажанравых канцэртах, якія, да таго ж, адбываюцца амаль запар — з перапынкам усяго на тры дні. У нядзелю 4 лютага народны артыст Беларусі прафесар Ігар Алоўнікаў выступіць як выканаўца партыі фартэпіяна ў "Рапсодыі ў стылі блюз" Д. Гершвіна. Гэты твор уключаны разам з "Варыяцыямі і фугай на тэму Пёрсэла" Б. Брытэна і сюітай М. Рымскага-Корсакава

"Шахеразада" ў праграму чарговага, трэцяга канцэрта з цыкла "Уваскрэсенне класікі". (Яго праводзіць Акадэмічны сімфанічны аркестр Беларусі пад кіраўніцтвам Аляксандра Анісімава). А 8 лютага Ігар Алоўнікаў, ужо як саліст-арганіст, прадставіць раннія творы Е. С. Баха ў папулярным канцэртным цыкле "Шэдэўры сусветнага арганнага мастацтва" (праграму каменціруе кандыдат мастацтвазнаўства Вольга Савіцкая). Абодва канцэрты адбудуцца ў Вялікай зале БДФ.

С. Б.

Коні: кітайскія і нашы!

24 студзеня ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі адкрылі... "Формулу руху". Так называецца выставачны праект, наладжаны пры ўдзеле Міністэрства культуры і Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь, пасольства Кітайскай Народнай Рэспублікі ў нашай краіне.

Вядомы беларускі скульптар Сяргей Бандарэнка прадставіў свае работы, выскананыя ў бронзе і ў дрэве. Шаноўны госць Ень Фей Хонг — традыцыйны кітайскі малюнак тушшу на рысавай паперы. Яны такія розныя — прадстаўнікі дзвюх вялікіх культур Усходу і Еўропы, двух напрамкаў выяўленчага мастацтва. Чаму ж іх творы апынуліся побач, з'яднаўшыся ў супольным міжнародным праекце? Таму што абодва майстры спецыялізуюцца ў рэдкасных жанрах: іпалагічным. Рэдкаснае нават слоўка, якім гэты жанр завецца. А вось самі іпалагічныя творы — надзвычай папулярныя, прыцягальныя нават для тых, каго не назавеш заўзятымі аматарамі выяўленчага мастацтва. У чым сакрэт гэтай прыцягальнасці? У аб'екце мастакоўскай ўвагі. Прызнаныя ў міжнародным творчым свеце беларускі майстар скульптуры Сяргей Бандарэнка і кітайскі віртуоз малюнка Ень Фей Хонг спецыялізуюцца на выявах каня. І ўвабляюць яны аблічча гэтай прыгожай высакароднай істоты з любоўю і дасканалым, усебаковым, глыбокім яе веданнем.

Кожны экспанент прадставіў некалькіх дзесяткаў работ — ёсць на што падзівіцца! І час на гэта пакліў ёсць: выстаўка прабудзе ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі да 12 лютага.

Я. КАРЛІМА

Знаёмыя імёны

"Гучная" навіна ў балетным жыцці: лаўрэаты міжнародных конкурсаў Юлія Дзятко і Канстанцін Кузняцоў, якіх называлі зорнай парай Беларускага дзяржаўнага музычнага тэатра, цяпер працуюць у Нацыянальным акадэмічным тэатры балета. Яго мастацкі кіраўнік Валянцін Елізар'еў неаднаразова запрашаў гэтых яркіх салістаў да ўдзелу ў спектаклях, таму, маючы вопыт паспяховага супрацоўніцтва са знакамітай групай, яны арганічна ўключыліся ў творчы працэс. "Дон Кіхот", "Шчаўкунчык", "Ра-мэо і Джульета", "Жызэль"... Таленавітыя артысты, Юлія Дзятко і Канстанцін Кузняцоў хутка асвойваюць рэпертуар тэатра.

С. ВЕТКА

Спадабаліся...

Выстаўку беларускага жывапісу, графікі, скульптуры "Навагодні падарунак", зладжаную пры канцы мінулага года ў Музеі сучаснага рускага мастацтва ў Нью-Йорку, навідала больш як 300 спанатраных гледачоў, калекцыянераў. Яны пазнаёміліся з творами Уладзіміра Тоўскага, Георгія Скрыпнічэнка, Ягора Батальніка, Віталія Губарова, Аляксандра Шатэрніка, Уладзіміра Акулава, Уладзіміра Шапялевіча ды інш. Відавочцы зазначаюць, што мастацтва беларускіх твораў мела поспех у амерыканскіх эстэтах.

Лана ІВАНОВА

дзення рэспубліканскіх і рэгіянальных фестываляў.

"Мы вырашылі ні ў якім разе не пазбаўляцца фестываляў, а перагледзець іх статус і тэрміны правядзення, каб, мажліва, некаторыя ладкаваць раз на два гады. У 2007-м фестываляў у нашай краіне будзе паменей, але не настолькі, каб гэта адбілася на творчасці", — падкрэсліў У. Матвейчук. А вось у сувязі з праблемамі, што ўзніклі пры арганізацыі выканальніцкага народна-інструментальнага конкурсу імя І. Жыновіча, міністр параіў: "Не атрымліваецца сабраць міжнародны — давайце праводзіць рэспубліканскі конкурс".

5
Дэлегаты з'езда зацікаўлена абмяркоўвалі сітуацыю, неспрыяльную для асвятлення музычнага жыцця і прапаганды сапраўдных мастацкіх каштоўнасцяў, якая склалася на тэлебачанні і ў айчыннай перыёдыцы. Занепакоенасць прадстаўнікоў БСМД міністр культуры падтрымаў, аднак заклікаў іх да супольнай работы і парэкамендаваў уносіць прапановы дзеянняў супраць засілля масавай культуры на экране і на старонках прэсы. Паведаміў ён і ўспешную навіну: кіраўнікі СМІ краіны атрымалі афіцыйнае даручэнне — больш асвятляць праблемы культуры. І, гартаючы штотдзённыя газеты, слухаючы І-ы Нацыянальны канал Беларускага радыё, ужо можна зазначыць, што ўвага да сур'ёзнай культуры пачынае актывізавацца.

Успешна, што і справы БСМД прыцягнулі, нарэшце, афіцыйную ўвагу: упершыню за 20 гадоў існавання гэтага саюза яго высокі сход наведваў міністр культуры краіны і акрэсліў кірункі перспектывага супрацоўніцтва грамадскай суполкі музычных дзеячаў і дзяржаўных структур.

***

Адбыліся выбары кіраўніцтва Беларускага саюза музычных дзеячаў. У прэзідыум праўлення ўвайшлі асобы, добра вядомыя ў свеце мастацтва, педагогікі, навукі. Сярод іх Галіна Асмалюўская, Віктар Войцік, Юрый Гільдзюк, Яўген Гладкоў, Валянцін Дудкевіч, Міхал Казінец, Тамара Куніцкая, Яўген Рэутовіч, Уладзімір Скараходаў ды інш. Старшэйшай праўлення зноў абраны Міхась Дрынеўскі, яго першым намеснікам — Наталля Вітчанка, намеснікам па фінансаво-эканамічных пытаннях — Геннадзь Карасёў.

С. БЕРАСЦЕНЬ

На здымку: выступленне міністра культуры Беларусі У. Матвейчука на III з'ездзе Беларускага саюза музычных дзеячаў.

Фота У. Вітчанкі

Вядучы рубрыкі — доктар філалагічных навук, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Адам МАЛЬДЗІС

Выпуск 1.

Колькі іх, сыноў і дачок Беларусі, раскіданых па свеце?.. Статыстыку можна ўдакладніць, назваць лічбы. Гэта ў прычыне не так складана. Але сёння газета “Літаратура і мастацтва”, выпраўляючы ў дарогу рубрыку “Суайчыннікі ў свеце”, ставіць перад сабою іншую задачу. Нам хацелася б стварыць своеасаблівую газетную энцыклапедыю лёсаў нашых суайчыннікаў. У кожнага з іх, як нам падаецца, — біяграфія, вартая ўсеагульнай увагі. Пачатак — перад вамі. Спадзяёмся, што сваё слоўца пра вядомых вам знакамітых суродзічаў скажаце і вы, паважаныя чытачы.

Мсціславец — ілюстратар рускай класікі

Беніямін БАСАЎ

12 кастрычніка 1913 года ў Мсціславе ў сям’і шаўца Мацвея Басавы нарадзіўся сын, якога назвалі Беніямінам...

Атрымаўшы на радзіме незакончаную сярэдняю адукацыю, юнак паступіў у Віцебскі мастацкі тэхнікум. Ужо ў 1934 годзе ён удзельнічаў у першай выстаўцы кніжнай графікі ў Мінску. Затым служыў у арміі, працаваў у выдавецтве. У 1938 годзе, “узброіўшыся” паэтычна-абагульненым нацюрмортам, паехаў паступаць у Маскоўскі мастацкі інстытут. Па ўмовах конкурсу прайсці ён не мог, бо быў недастаткова падрыхтаваны. Але тагачасны дырэктар інстытута вядомы мастак і мастацтвазнаўца Ілья Грабар заўважыў у малонку немалыя здольнасці аўтара і залічыў яго на жывапісны факультэт. Вучыўся ў майстэрні народнага мастака СССР Сяргея Герасімава. У 1940 годзе прыняў удзел у выстаўцы твораў беларускіх мастакоў, а ў наступным годзе — у перасоўнай выстаўцы графікі мастакоў Беларусі. Вучобу, на жаль, перапыніла Вялікая Айчынная вайна. І інстытут ён закончыў праз дзесяць год пасля паступлення.

Не парываў Б. Басаў сувязі з Беларуссю і ў пасляваенны час. У 1944—1950 гадах удзельнічаў у шасці розных выстаўках у Мінску. А з 1948-га па 1978 год прымаў удзел у 45 выставах у Маскве, Кіеве, Горкім, Баку, Львове, у зарубжных выстаўках у Лейпцыгу, Варшаве, Брно.

Значнае месца ў творчасці Б. Басавы заняла тэма Вялікай Айчыннай вайны.

Мастак зрабіў ілюстрацыі да кнігі Міхаіла Шолохава “Яны змагаліся за Радзіму”, да апавядання Аляксея Талстога “Рускі характар”, кнігі К. Сіманова “Жывыя і мёртвыя”, паэмы Аляксандра Твардоўскага “Дом ля дарогі”. Усе малюнкi прасякнуты адным пачуццём: мастак успрыняў вайну як канец устойлівага жыцця, трагічную разлуку з усім, што яшчэ ўчора складала сэнс, каштоўнасць, сутнасць існасці чалавека.

Працы Б. Басавы ваеннай тэматыкі абумоўлены, апрача ўсяго іншага, асабістымі перажываннямі, напоўнены яго ўласнымі пачуццямі. У яго родным Мсціславе захаваліся старыя пабудовы, некаторыя архітэктурныя помнікі, паркі, але не засталася сваякоў, знаёмых, таварышаў, з якімі вучыўся. Адных расстралялі фашысты, другіх вайна, эвакуацыя раскідалі па розных кутках. Ад даваеннага свету засталася вельмі мала.

У 50-х гадах Б. Басаў стварыў шэраг малюнкаў да класічных мастацкіх твораў. Асабліва захапілі Б. Басавы творы Фёдора Дастаеўскага і Антона Чэхава. Першыя варыянты ілюстрацый да твораў Ф. Дастаеўскага ён зрабіў у сярэдзіне 50-х гадоў. Але пасля работы на пэўны час адклаў. Да Лейпцыгскай выстаўкі 1971 года мастак закончыў вялікую серыю малюнкаў да “Бедных людзей”, удастоеную там залатога медаля. Наогул над ілюстрацыямі да гэтага рамана ён працаваў працяглае час. Вялізны горад, змрочны і панурны, халодны, бязлітасны і абіякавы да людзей, зрабіўся “галоўным героем” ілюстрацый. Сканцэнтраваны ўвагу на вобразах герояў, мастак не забываў пра асяроддзе, у якім яны жывуць. Некалкімі штырхалі пазначаны дом, ганак, тумба. Увесь сэнс у сілуэце закутанага ў шыньель чалавека, які паныла некуды ідзе. Горад мастак паказвае не як фон, а як рэальную сілу, якая складае частку існавання чалавека.

Вельмі блізім Б. Басаву быў А. Чэхаў. Мастак ілюстравалі чэхаўскія творы “Тры сястры”, “Душачка”, “Нявеста”, “Сумная гісторыя”, “Палата № 6”. Да апошняга твора блізка зроблена сем ілюстрацый.

Б. Басаў таксама ілюстравалі асобныя творы Івана Тургенева, Мікалая Някрасава, Максіма Горкага. Да графікі ён звяртаўся досыць часта. Запамінальныя яго графічныя лісты “Горад”, “Лесвіцы і балконы”. Шэраг арыгінальных лістоў напісаны для серыі “Масква і Падмаскоўе”.

Паралельна з графікай мастак ствараў жывапісныя палотны — галоўным чынам пейзажы Масквы і Падмаскоўя. У іх раскрываецца важная тэма ўзаемаадносін чалавека з прыродай. Усе жывапісныя палотны майстра перадаюць адчуванне жывой прыроды ў яе зменлівасці, у пастаянным руху святла і ценю. У яго творчасці нярэдка з’ява пейзажы з дажджамі: “Даждлівы дзень”, “Даждлівы вечар”, “Пасля дажджу”. З другога боку, у некалькіх карцінах падкрэсліваецца асветленасць прыроды сонцам: “Дамы, асветленыя сонцам”, “Пейзаж з сонцам”, “Гарачы дзень”, “Сонечны вечар”. Пейзажы майстра маюць глыбокую ўнутраную асэнсаванасць.

Мастак шмат разоў звяртаўся да вёскі, маляваў яе ў розныя поры года, часцей летам. Такія яго малюнкi “Хашькова”, “Вёска”, “Вёска на гары”. Два палотны маюць назву “Вёска Парэчка” з разбежкай у часе пятнаццаць год (1958 і 1973). У абодвух выпадках мастак маляваў вёску з адной і той жа пазіцыі. У вёсцы адбыліся істотныя змены, гэта падмеціла ўважлівае вока майстра.

Б. Басаў — мастак напружанай, драматычнай, нярэдка трагічнай манеры. Ён бачыў жыццё ва ўсёй яго складанасці і супярэчлівасці. Яго творчасць — у першую чаргу заклік быць асобай. Перакананы рэаліст, ён заўсёды заставаўся верным традыцыям рускага рэалістычнага мастацтва. Графічныя лісты Б. Басавы сцвярджаюць глыбокае разуменне ім літаратурных твораў. Жывапісныя палотны перадаюць прыгажосць, сілу жыцця. У апошнія гады ён займаўся пераважна жывапісам.

Памёр мастак 4 студзеня 2001 года. Яго творчасць — істотны ўклад у кніжную графіку братняй Расіі, жывапісную палітру Масквы і Падмаскоўя.

Георгій ЮРЧАНКА

На адлегласці сэрца

Іна СНАРСКАЯ

Снарская Іна Станіславаўна (7.03.1965, Полацк), паэтэса, журналіст. Жыве і працуе на Украіне.

гэтае асаблівае светаадчуванне, пачуццё яднання з усім жывым перайшло ў вершы. Маці Іны была настаўніцай беларускай мовы і літаратуры. У іхняй хатняй бібліятэцы было шмат кніг славетных беларускіх паэтаў і празаікаў. Максім Багдановіч, Янка Купала, Васіль Быкаў, Іван Мележ, Рыгор Барадулін... З Рыгорам Барадуліным маладая паэтэса мела шчасце пазнаёміцца асабіста: ён быў рэдактарам яе паэтычнага зборніка “Пачакай, мая птушка”. Пра Янку Купалу, калі ўжо працавала рэдактарам на Палтаўскім дзяржаўным тэлебачанні, Снарская зрабіла дакументальны фільм “Дарогі на адлегласці сэрца”.

Першыя вершы Снарскай з’явіліся ў полацкай газеце “Сцяг камунізму”. Потым былі падборкі ў наваполацкім “Хіміку”, а ў 1987 годзе вершы Іны выйшлі ў часопісе “Маладосць”. Да друку іх прыняла Яўгенія Янішчыц. Творчай сувязі з радзімай Іна ніколі не перарывала. У розны час яе вершы друкавалі часопісы “Беларусь” і “Польмя”, “Першацвет” і “Маладосць”, “Край” і “Крыніца”, “Роднае слова” і “Дзеяслоў”, газеты “Літаратура і мастацтва” і “Голас Радзімы”. На Украіне яе паэтычныя падборкі можна было прачытаць у “Палтаўскай думцы” і “Маладой грамадзе”, “Зары Палтаўшчыны” і “Палтаўскім весніку”. Вершы Іны Снарскай з’яўляліся ў самай папулярнай маладзёжнай газеце Украіны “Моладзь Украіны”. Друкавалася палачанка-палтаўчанка і ў “Літаратурнай Украіне”. Большасць вершаў падаваліся ў арыгінале, па-беларуску.

У 1994 годзе ў Мінску выйшаў першы паэтычны зборнік Іны Снарскай “Пацеркі”. У 1997 г. у Кіеве 13 вершаў паэтэсы ўвайшлі ў калектыўную трохтомную анталогію “На нашай, на сваёй зямлі”, яе склалі вершы паэтаў, якія жывуць на Украіне і пішуць роднымі мовамі. Кніга паэзіі “Пачакай, мая птушка...” выйшла ў выдавецтве “Мастацкая літаратура” ў 1998 годзе. У гэты ж час Іну Снарскую прынялі ў Саюз пісьменнікаў Беларусі і Нацыянальны саюз журналістаў Украіны. Зборнік вершаў “Лясная панна” з’я-

віўся ў 2002 годзе, “Кветка гарынь” у 2005 г., “Дзве зямлі — дзве долі” ў 2006-м. “Дзве зямлі...” — арыгінальны білінгвістычны праект, які ажыццявіўся на Украіне, дзякуючы дапамозе ўпраўлення ў справах прэсы і інфармацыі Палтаўскай абласной дзяржаўнай адміністрацыі згодна з планам выпуску сацыяльна неабходных выданняў. Вершы ў зборніку падаюцца беларускай і украінскай мовамі паралельна. Пераклады зрабілі украінскія паэты Мікола Кастэнка, Наталка Фурса, Людміла Таран-Панамарэнка, Сяргей Асака, Мая Львовіч, Кацярына Туз. Вядома, з выхадам гэтай кнігі кола чытачоў Іны Снарскай на Украіне пашырылася. Акрамя украінскай, вершы Іны перакладаліся на румынскую, польскую, англійскую мовы.

Некалькі слоў пра Снарскую-журналістку. На журналісцкай ніве Іна пачынала рэкламным агентам выдавецтва “Крыніца” (выпадковае супадзенне ці лёс?). Працавала намеснікам рэдактара часопіса “Бізнес-клуб”, рэдактарам аддзела інфармацыі тэлекампаніі “ЮТА-ТВ”. З 1998 года Іна Снарская (па мужы Дзідык) — рэдактар тэлебачання Палтаўскай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі “Лтава”, аўтар і рэжысёр цыклавых праграм “Сустрэча для вас”, “Новыя імёны”, “Землякі”, “Пра Беларусь з любоўю”, дзесяткаў дакументальных фільмаў, якія ў розны час станавіліся лаўрэатамі, адзначаліся ўзнагародамі прэстыжных тэлевізійных конкурсаў, у тым ліку і міжнародных. Разам са сваёй здымачнай групай Іна нярэдка гасць у Мінску. Журналісцкай створана 12 фільмаў, перадач і замалёвак пра мастацтва і культуру Беларусі, якія могуць пабачыць беларусы Палтаўшчыны, гледачы Украіны.

Іна Снарская — кіраўнік беларускага культурна-асветнага асяродка ў Палтаве, які мае паэтычную назву “Агніца”. Яна бярэ актыўны ўдзел у рабоце ЗБС “Бацькаўшчына”, была дэлегаткай усіх з’ездаў згуртавання, абрана ў Вялікую Раду ЗБС “Бацькаўшчына”.

Пятрусь КАПЧЫК,
г. Ізяслаў, Украіна

Іна Снарская нарадзілася ў старажытным Полацку. Скончыла сярэдняю школу № 3, Наваполацкі політэхнічны інстытут, атрымала дыплом інжынера-будаўніка. Пасля заканчэння інстытута (1987), тры месяцы працавала ў Маладзечна на заводзе металаканструкцый. Выйшла замуж за ўкраінца і пераехала разам з ім у Палтаву. Нарадзіла сына Уладзіслава. Два гады працавала па спецыяльнасці на кафедрі жалезабетонных канструкцый Палтаўскага будаўнічага інстытута, але, маючы творчую натуру, занялася журналісцкай. Скончыла філалагічны факультэт Палтаўскага педагагічнага ўніверсітэта імя В. Караленкі.

Здольнасці да журналістыкі ў Іны з дзяцінства. Першую заметку напісала ў 7-м класе. З таго часу рэгулярна друкавалася ў полацкай мясцовай газеце, была пазаштатным карэспандэнтам. Пісаць вершы Іна Снарская пачала на апошніх курсах інстытута. З 1986 па 1987 год яна наведвала Наваполацкае літаратурнае аб’яднанне “Крыніца”, якім кіраваў вядомы пісьменнік Уладзімір Арлоў. Побач з ёю былі такія неардынарныя асобы, як С. Сокалаў-Воюш, В. Акакс, Л. Баршчэўскі, Я. Лапатка, І. Жарнасек, Н. Гальпяровіч, мастакі С. і Р. Цімохавы. Было ў кога павучыцца беларускай мове, майстэрству вершаскладання, патрыятызму. “Крыніца” адыграла вызначальную ролю ў яе творчым станаўленні, фарміраванні нацыянальнай свядомасці. Зерне беларускасці прарастала на ўрадлівай глебе. Любоў да беларускай мовы, захапленне народнымі песнямі, фальклорам — ад бабулі, якая жыла ў вёсцы. Гэта яна вучыла Іну разумець голас звяроў, птушак, травы. Потым

Сібірскі беларус

Уладзімір ШУГЛЯ

Шугля Уладзімір Фёдаравіч (30.01.1947, Барысаў Мінскай вобл.), інжынер-эканаміст. Прэзідэнт холдынгавай кампаніі “Мангазея”. Доктар філосафіі ў галіне інфармацыйных тэхналогій, член-карэспандэнт Міжнароднай акадэміі інфармацыйных тэхналогій (1999), Старшыня ГА “Беларусь” у Цюменскай вобл. Член СПБ.

Уладзімір Шугля паходзіць з беларускай сям’і. Закончыў Святрдлоўскі інстытут народнай гаспадаркі, Уральскі сацыяльна-палітычны інстытут па спецыяльнасці палітолаг і інжынер-эканаміст. Працоўную дзейнасць пачаў у Святрдлоўску слесарам-механікам (1965—1966). Да 1969 г. працаваў слесарам-электрыкам на Балакаўскай камбінаце тэхнічных валокнаў (Саратаўская вобл.). У 1969—1971 г. — начальнік філіяла орска камбіната “Алапаевсклес” пры Міністэрстве лясной прамысловасці. Служыў

у арміі (1971—1972). У 1972—1976 г. — старшыня праўлення Алапаўскага райспажыўсаюза, 1976—1979 — намеснік старшыні праўлення Святрдлоўскага аблспажыўсаюза. У 1979 — 1984 г. узначальваў упраўленне рабочага забеспячэння Святрдлоўскай чыгункі. У 1984—1986 г. — “Тюмень-стройпуть” у Цюмені. У 1986—1990 г. — начальнік Галоўнага ўпраўлення гандлю аб’яваканкама пры Міністэрстве гандлю РСФСР. З 1990 г. — прэзідэнт холдынгавай кампаніі Гандлёвы дом “Мангазея”. Актыўна супрацоўнічае

з беларускімі прадпрыемствамі, аказвае фінансавую падтрымку дзейнасці абласной грамадскай арганізацыі “Беларусь”, асноўная мэта якой — вывучэнне быту, культуры, традыцый беларускага народа. З 1997 г. з’яўляецца старшыняй ГА “Беларусь”. За 3 гады існавання гэты культурна-асветны цэнтр, дзякуючы ўдзелу ў культурна-масавых мерапрыемствах, што праводзяцца ў Цюмені і іншых гарадах вобласці, выступленням

па тэлебачанні, радыё, артыкулам у перыядычных выданнях, стаў вельмі папулярным у Цюменскай вобл. У Шугля з’яўляецца членам савета федэральнай аўтаноміі “Беларусы Расіі”, старшыняй праўлення Цюменскага рэгіянальнага аддзялення Саюзнай грамадскай палаты. Віцэ-прэзідэнт Асацыяцыі гандлёвых арганізацый Урала, Сібіры і Далёкага Усходу. У жніўні 2000 г. У. Шугля прызначаны саветнікам губернатара Цюменскай вобл.

Узнагароджаны медалём “Ветэран працы”, мае званне “Заслужаны работнік гандлю Расіі”. Уклад У. Шуглі ў развіццё адносін Расіі і Беларусі адзначаны грамадай Дзяржаўнага камітэта па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь і Пахвальным лістом Галоў адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. З’яўляецца аўтарам зборнікаў вершаў “З табай мая душа” і “Мой родны кут. Сібір — Беларусь”.

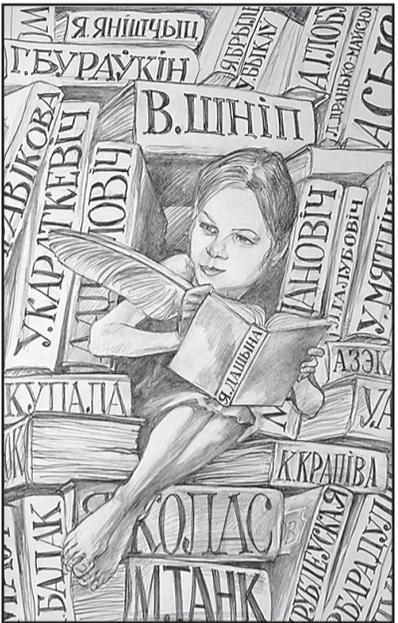
Ірына ТАМЛІЧЫК

Генадзь АЎЛАСЕНКА

ПРАВИЛА ПРАВИЛЫ

*Я не тая, што церніць і шкадуе
(без нац. каларыту
і сац. ненадзейная). Ваша збруа
цісне на габарыты
майго свету. Ён пераплецены
рыфмай у Гамора-Садом.
Што вы хочаце ведаць?
Падвойныя рыфы мне невядомыя.*

Ярына ДАШЫНА

*Я не тая, што піша, як усе
(без сюр. каларыту
і паэт. вывертаў). Вас затрасе
адчуўшы звыш. габарыты
маёй паэзіі. Там столькі наквашана.
Далёка Садому з Гаморай.*

*Што вы хочаце слухаць?
Вядома ж, Яр. Дашынай
звыш. габарыт. творы.*

АБЫ НЕ ГЫРКАЎ

*Спіш...
Спі...
Ш-ш-ш...
Не дам будзіць!
Ён спіць
раскінуўшы
крылы
на ложку.
Лепш
ш-ш-ш...
Няхай
спіць...*

Кацярына ШТАВА

*Спіш...
Спі...
Хр-р-р...
Не буду будзіць!
Ён
спіць
уткнуўшыся
тварам
у талерку.
Лепш
хр-р-р...
чым
гыр-гыр...*

**Шаржы А лега
КАРПОВІЧА**

Эхінопсіс ВУЛЬГАРЫС

НЯЎРЫМСЛІВЫ

*У гэтай даўняй і звычайнай гульні
Нам прытворства само слугуе.
І нават калі я цалую цябе,
У думках цалую другую.*

Казімір Камейша

Няўрымслівасць нервы гайдае,
Хачу я абняць неабдымнае.
Смакую дзяўчыну — не тая!
Нібы цыгарэта бяздымная.
Пара мне даўно ўгаманіцца:
Жывуць жа спакойна сябры!
Дзяўкі перасталі ім сніцца,
А я ад зары да зары
Кручуся ўсё з боку на бок.
Ніяк не знайсці мне ўгамону.
Эх, мне б хоць маленькі штуршок —
Каб як узбаздэрыць гармоны!

Павел САКОВІЧ

РУЧНІК-ЧАРАЎНІК

*Ручнік не церніць броду.
(Хвала ўсім дзівакам!).
Пакуль на працы буду,
Памые посуд сам.*

Алесь БАДАК

Жыву і не гарую:
Ледзь есці захачу —
Абрус ужо шчыруе,
Пакуль я верш страчу.

Вясковыя прысмакі
На ім гарой ляжаць.
І піва тут, і ракі...
Ажно штаны трашчаць!

Затым на посуд брудны
Я ручніку кіўну...

Пазбегну працы нуднай —
Пайду лепш адпачну.

Ручнік жа мне ў пасцельку —
Ці бачылі вы дзе? —
Тым часам музу-дзеўку

Пад коўдру пакладзе.

Хоць знаю, што не першы
Я ў дамачкі тае,
Ды як народзіць вершы,
Аддасць іх няньчыць мне!

Антон ПРЫЦЭЛ

*Насці Касянкавай, Сяргею Дарафееву і Марыне Грыцук — вядучым
тэлеперадачы "Сярэбраны грамафон"*

Грамафоніца Сяргей.
Насця і Марына — побач.
Каб жылося весялей,

Клічуць слухачоў на помач.
Грамафон жа іх пры тым,
Калі справа пойдзе гэтак,

Хутка стане залатым —
Песень шмат яшчэ
не спета!

Так пракалоцца!

Тэлефанаграма была наступнага зместу: "Адміністрацыя ДУ. Сцэнарый правядзення навагодніх мерапрыемстваў узгоднены на вышэйшым узроўні. Ролю Дзеда Мароза даручыце кіраўніку. Абавязковы персанажы Ката ў ботах і Асла. Галоўнае ўпраўленне".

— Так! — сказаў на планёрцы дырэктар ДУ "Будтрэст № 1" Іван Іванавіч Цаглянкоў і ўзмахнуў над галавой аркушам з тэлефанаграмай. — Што і да чаго, будзем пасля разбірацца, але навагодні вечар трэба правесці згодна з патрабаваннем вышэйшастаячай арганізацыі. Часу ў нас няшмат, таму ўсе за працу!

— Тут, магчыма, нейкая памылка, — засумняваўся намеснік. — Наўрад ці гэты цырк можа нас датычыцца? Неабходна перазваніць "наверх" і

ўдакладніць, што там маюць на ўвазе.

— Прэзэндэнт на ролю Асла ў нас ужо знайшоўся! — спакойна сказаў дырэктар. — Наверсе не памыляюцца. Колькі разоў можна паўтараць: калі спусцілі разнарадку — трэба яе выконваць! Якія будуць яшчэ заўвагі і прапановы?

— Але я вас, Іван Іванавіч, усё роўна, Дзедам Марозам не ўяўляю, — усміхнуўся намеснік.

— Хочаш жыць — умей круціцца! — вымавіў дырэктар. — Загадаюць — і Бармаля сыграю!

Напярэдадні Новага года ў клубе будаўнікоў адбылося святочнае прадстаўленне. Зала ледзь умясціла ўсіх жадаючых. Былі запрошаны і госці з міністэрства. Дырэктар у ролі Дзеда Мароза быў непаўторны і вы-

Мікола ВЯРШЫНІН

НЕ ПРАБЛЕМА

*Галодная Ліса залезла ў сад,
Ды не магла дастаць
там вінаград.
Ну, не бяда, бо дойдзе
ўсё да ладу:
Кум Ліс дастане, ён —
загадчык склада.*

ПАПАЎСЯ

*Бег Воўк за Зайцам,
ды самлеў:
Насустрач выскачыў
сам Леў.
Воўк меў нямала
сумных спраў,
Бо скуру Леў з яго садраў.*

ПРА КРЫТЫКАЎ

*Я крытыкаў шаную і люблю,
Зачэпак для пародый не раблю.
Пісаць імкнуся акуратна,
чыста,
Каб тэмаў не даваць
для парадыстаў.*

*А крытыкам таксама
трэба жыць.
І чый радок няўдала набяжыць —
Яны учэняцца з уяўнай
дабрынёю,
Каб аўтар напісаў
найлепш верш новы.*

Лявон АНЦПЕНКА

У ПАЛОНЕ ВЕЧНАСЦІ

*Вечны клопат,
Вечная трывога.
Вечныя пытанні да сябе.
Вечная вясковая дарога.
Вечная задуха на слябе.*

Генадзь БУРАЎКІН

Будзем вечна
Жыць мы на планеце
На шляхах вясковага быцця.
І ніхто не будзе ў гэтым свеце
Суперак бясконцага жыцця.
Паланіла
Гэтая ідэя.
Я ў жыцці не ўсё як след.
І паэзіяй яшчэ хварэю:
Кніжку вечных вершаў напісаў.

клікаў буру апладысmentaў.

— Ну малайцы! — вышэйшае начальства было ў захапленні. — А вам, Іван Іванавіч, не будтрэстам кіраваць, а тэатрам эстрады.

— Усё згодна з вашай тэлефанаграмай.

— Якой-такой тэлефанаграмай? Мы думалі, гэта ваша асабістая ініцыятыва. Ну, ну, пакажыце.

— Калі ласка, — і дырэктар працягнуў паперку.

— Набыталі вы, Іван Іванавіч. Гэта ж не з нашага ведамства. Хутчэй за ўсё з Міністэрства адукацыі. І накіравана ў ДУ, па змесце выходзіць, у дашкольную ўстанову, напэўна, наконт ранішніка. Не разабраліся вы да канца. Але за канцэрт вялікі дзякуй, Дзед Мароз.

— Так пракалоцца, — засмуціўся дырэктар. Знайшоўся мне, Дзед Мароз. Асёл і ёсць Асёл!

— Вось гэта ваша ампула! — згадзіўся намеснік.

Віталь ЖУРАЎСКИ

За значную колькасць падзей рэспубліканскага маштабу Віцебск часта называюць культурнай сталіцай Беларусі. Аб тым, як там жывеца захавальнікам кніжных фондаў, распавядае дырэктар Віцебскай абласной бібліятэкі Аляксандр Сёмкін.

«Мы поўнаасцю аўтаматызавалі бібліятэчныя працэсы»

— Аляксандр Іосіфавіч, як бы вы акрэслілі для сябе вынікі нарады з удзелам міністра культуры, якая прайшла ў будынку Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі? Што даюць такія мерапрыемствы для абласных бібліятэк, для вашай у прыватнасці?

— Гэта была дзелавае размова міністра, супрацоўнікаў міністэрства з кіраўнікамі цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы рэспублікі. Яе мэта была адзіная: зберагчы і папоўніць фонды, зрабіць усе бібліятэкі прывабнымі, прадаставіць магчымасць кожнаму чытачу атрымаць найбольш поўную інфармацыю. У большасці выпадкаў былі канкрэтныя прапановы да міністэрства па самых розных напрамках дзейнасці бібліятэк — ад камплектавання запаснікаў сацыяльна-значнай літаратурай да платных паслуг...

Дарэчы, я ўпэўнены, што ніводны дырэктар бібліятэкі зараз не адмовіцца ад аказання дадатковых платных паслуг насельніцтву. Паступленні ад гэтай дзейнасці дазваляюць тэрмінова вырашаць гаспадарчыя пытанні, а таксама захавваць лепшых супрацоўнікаў бібліятэкі. Але, шчыра кажучы, мне ўвогуле незразумела давядзенне *плана* на платныя паслугі...

— Вядома, што бюджэтных сродкаў не хапае заўсёды. Як на вашу думку, ці мэтазгодна іх размеркаванне (у працэнтных адносінах) на падпіску/набыццё новай літаратуры? Ці нечаму з гэтага можна было б надаць больш увагі?

— Я лічу, што кожная бібліятэка здольна самастойна вырашыць, колькі і чаго купляць у залежнасці ад патрабаванняў чытачоў і яе статусу. Трэба толькі, каб чыноўнікі, ад якіх залежыць выдзяленне сродкаў для бібліятэкі, разумелі значнасць свайго дзеяння альбо бяздзейнасці ў гэтым пытанні.

— Якія кнігі карыстаюцца ў гараджан найбольшай папулярнасцю?

— За 2005 год было выдадзена 1 068 376 документаў. З іх 130 тысяч 281 асобнік — гэта мастацкія кнігі. Астатняе — галіновыя літаратура.

— Нацыянальная бібліятэка Беларусі — сапраўды, скарбніца ведаў рэспубліканскага маштабу. Між тым, кожная абласная бібліятэка — сэрца свайго рэгіёна, яна як выконвае прадстаўнічыя функцыі ў адносінах да нацыянальнай. Раман Матульскі неаднаразова заяўляў аб тым, што Нацыянальная бібліятэка гатовая прапанаваць рэгіянальна шырокае супрацоўніцтва...

— НББ з'яўляецца навуковым цэнтрам бібліятэчнай справы і словы Рамана Сцяпанавіча аб супрацоўніцтве я пацвярджаю. Няма сэнсу пералічваць усе напрамкі супрацоўніцтва, але дадам, што з уводам новага будынка колькасць сумесных праектаў павялічылася.

— Віцебская абласная — бадай што, адзіная з рэгіянальных бібліятэк, дзе зараз створаны паўнаважны інфармацыйна-

адукацыйны цэнтр. Раскажыце, у чым заключаецца яго праца.

— Кожная бібліятэка імкнецца прадаставіць сваім карыстальнікам найбольш поўную інфармацыю на іх запыты. Віцебская абласная не выключэнне. Дзеля гэтага, перш за ўсё, мы камплектуем свае фонды дакументамі на розных носьбітах, выходзячы з запытаў нашых чытачоў. Магчымасць для карыстальнікаў бібліятэкі паглядзець, паслухаць альбо прачытаць дакумент у нас створана. Варта сказаць, што ўсе бібліятэчныя працэсы ў нас аўтаматызаваныя. На нашым сайце ў Інтэрнеце (www.lib.vitebsk.net) любы карыстальнік можа азнаёміцца з электронным каталагам, са спісам кніг, якія набыты ў залы бібліятэкі за апошнія 15 дзён, са спісам перыядычных выданняў кожнай з дванаццаці чытальных залаў, з мерапрыемствамі, якія ладзіць бібліятэка і г.д.

У 2004 годзе ў адзеле літаратуры па мастацтве быў створаны мультымедыяцэнтр. Мэтай яго стварэння было даць магчымасць карыстальнікам слухаць добрую музыку на сучасным абсталяванні. На сённяшні дзень гэта каля 20 тысяч алічбаваных запісаў класічнай, народнай беларускай музыкі, джаза, мелодый ваенных гадоў, папулярных песень 70-х—90-х. У калекцыі алічбаваных карцін можна пабачыць скарбы Луўра, Траццякоўскай галерэі, Эрмітажа і г.д.

Літаральна ў гэтым месяцы нашы наведвальнікі займаюць магчымасць бачыць і чуць дзейства больш за чатырохсот сусветных опер у выкананні выдатнейшых сусветных зорак, са знакамітымі дырыжораў і аркестрамі. Гэтыя і іншыя рэсурсы будуць папаўняцца кожны дзень.

Ужо шэсць гадоў працуе ў бібліятэцы чытальная зала нямецкай літаратуры. Гэта сумесны праект інстытута Гётэ і абласной бібліятэкі. Зала карыстаецца вялікай папулярнасцю ў чытачоў, якія цікавяцца гісторыяй Германіі, яе культуры, эканомікай. Шмат выкладчыкаў прыходзяць у залу, каб папоўніць свае веды, бо тут самая апошняя літаратура, інфармацыйны, даведачны матэрыял. Атрымаць яго можна як у друкаваным выглядзе, так і на лічбавых носьбітах.

— Я неаднаразова чуў, што Віцебская абласная бібліятэка стала сваясаблівым цэнтрам сустрэч пісьменнікаў і мастакоў Віцебшчыны, цэнтрам народнай культуры...

— Мяркую, што вы маеце на ўвазе мастацка-эстэтычны салон, які створаны і дзейнічае ў адзеле літаратуры па мастацтве з 2001-га. Сапраўды, тут збіраюцца на свае імпрэзы мастакі, акцёры віцебскіх тэатраў, пісьменнікі, музейныя і бібліятэчныя работнікі. Падрабязней аб гэтым можна даведацца на сайце www.oli-art.com

А яшчэ бібліятэка ладзіць выставы мастакоў Віцебшчыны, сустрэчы з паэтамі-землякамі і гаспадарамі нашага краю, удзельнічае ў мерапрыемствах міжнароднага фестывалю «Славянскі базар у Віцебску».

— Многія кнігі можна знайсці ў Інтэрнеце. Ці не баіцеся вы страціць з-за гэтага частку чытачоў? Як уласна з доступам у сусветнае сеціва ў Віцебскай абласной бібліятэцы?

— Не дзеля таго Францыск Скарына друкаваў кнігу, каб яна калі-небудзь знікла ў матэрыяльным выглядзе. Інфармацыйныя рэсурсы ў Інтэрнеце і зараз немагчыма падлічыць, а колькасць іх узрастае кожны дзень. Тым не менш, нашы чытачы на працягу апошніх трох год трывалі з намі. А іх ні больш ні менш як 56 тысяч... І гэта — адказ на ваша пытанне.

— Ці падрыхтаваная бібліятэка да пераводу дакументазвароту, уліку літаратуры з папяровага на электронны? Магчыма, ужо існуюць нейкія базы дадзеных, каталог бібліятэкі ў электронным выглядзе?

— Так. Мы поўнаасцю аўтаматызавалі ўсе бібліятэчныя працэсы: запіс і абслугоўванне чытачоў, апрацоўку літаратуры. Бібліятэка стварае свае ўласныя бібліяграфічныя базы дадзеных, прычым усе яны абнаўляюцца штодзённа. Іх стварэнне пачалося ў 1995-м годзе з электроннага каталога. Першай аналітычнай базай была «Культура і мастацтва», якая змяшчае бібліяграфічныя запісы газетных публікацый па пытаннях культуры і мастацтва Віцебскай вобласці. Зараз бібліятэка мае наступныя базы: краязнаўчая літаратура, аўтарэфераты дысертацый, аўдыё-візуальныя дакументы, ноты, бібліятэказнаўства, выяўленчыя дакументы, грамадскія навукі, літаратуразнаўства. Па стане на сёння, усе нашы базы дадзеных у цэлым налічваюць 230 тысяч 798 бібліяграфічных запісаў.

Мікалай АНІШЧАНКА

Даведка «ЛіМа»

Віцебскае аддзяленне Беларускай дзяржаўнай бібліятэкі было адкрыта да 10-гадовага юбілею ўтварэння БССР, які святкаваўся 1-га студзеня 1929. Вялікая заслуга ў адкрыцці бібліятэкі належала Язэпу Ігнатавічу Васілевічу — археолагу, педагогу. З 1924 года ён узначальваў аддзяленне Дзяржаўнага музея, а потым на сумішчальніцтве стаў кіраваць бібліятэкай. З моманту адкрыцця і па сённяшні дзень у бібліятэцы працавала шмат цікавых і таленавітых людзей. Цягам апошніх двух з паловай год звесткі аб іх і аб гісторыі Віцебскай абласной бібліятэкі збірала яе супрацоўніца Ларыса Гудзелева. Зараз гэтыя матэрыялы апрацоўваюцца і да юбілею бібліятэкі (напрыканцы 2008-га года) на іх аснове будзе выдадзена памятная кніга.

«Шлюб — справа сур'ёзная»

У адзеле ЗАГС Першамайскага раёна сталіцы любяць эксперыменты: першымі пачалі прымаць заявы на візіты праз Інтэрнет, а ў Дзень горада зарэгістравалі адзінаццаць шлюбавых аглядных пляцоўцаў Нацыянальнай бібліятэкі. Пра новыя захады ў рабоце з моладдзю мы гутарым з дырэктарам Першамайскага ЗАГСа Станіславай Макарэвіч.

— Справа ўся ў тым, што некалькі гадоў таму ля ЗАГСаў пачалі з'яўляцца натоўпы. Каб стварыць сям'ю, трэба было літаральна адстаяць чаргу! І вось прыйшла такая ідэя — ці то кіраўніцтву горада, ці то адміністрацыі Першамайскага раёна — паспрабаваць рэгістраваць некалькі пар адначасова. Маўляў, калі людзі дадуць згоду, тады будзем віншаваць. Але гэта, вядома, не кожны месяц — у самыя вострыя, пікавыя сітуацыі — улётку ды ўвосень.

Маладажоны для гэтага спецыяльна не адбіраліся. Тым, хто прыходзіў падаваць заяву, мы прапаноўвалі ўзяць удзел у адначасовай рэгістрацыі некалькіх пар — а не ў індывідуальнай, як гэта робіцца заўсёды. І пабрацца шлюбам не ў ЗАГСе, а ў іншым будынку (спачатку мы яшчэ не ведалі, што ў бібліятэцы магчыма гэта зрабіць).

Ну, і мы вырашылі размясціцца ў бібліятэцы. Зараз тэма маладыя, што рызыкнудзі ўзяць удзел у цырымоніі, прыходзяць да нас з падзякамі: кажучы, на гэты дзень яны ніколі не забудуцца. Нават прырода «падтрымала» нашу ідэю: за некалькі хвілін да цырымоніі дождж перастаў ліць, і з-за хмар выглянула сонейка.

— Атрымоўваецца, тэрэтычна любое месца для рэгістрацыі шлюбу можна абраць?..

— Калі ў нашым ЗАГСе быў рамонт, мы пераязджалі ў будынак Адміністрацыі Першамайскага раёна — і віншавалі маладых там. У Цэнтральным раёне, наколькі я ведаю, шлюбныя рэгіструюць таксама ў Палацы моладзі.

А ўвогуле, стварэнне сям'і — сур'ёзная справа, да таго ж — юрыдычны акт. Мы можам пакласці пачатак новаму саюзу толькі ў дзяржаўнай установе. Трэба, каб там прысутнічала дзяржаўная сімволіка, каб магчыма было зачытаць правы і абавязкі сужэнцаў... А такога, каб у любым парку на вуліцы заключыць шлюб, быць не можа.

— Колькі шлюбавых рэгіструецца ў дзень, у тыдзень?

— Асноўная праца кіпіць, вядома, па пятніцах і суботах. У гэтыя дні бывае па 15—30 пар штодня. Але гэта зараз: у маі, да прыкладу, такога не бывае. Відца, народ верыць, што калі жаніцца ў маі — будзеш усё жыццё маяцца. У жніўні ў тры разы большы наплыў, чым у маі, да прыкладу.

Да таго ж, у апошнія сем-восем гадоў людзі нібыта сталі больш рэлігіёзнымі: рэдка ствараюць сям'ю ў калядны пост, а таксама перад Вялікаднем. Асноўны ажыятаж пачынаецца ў чэрвені, і спадае патак толькі ў лістападзе — перад Піліпаўскім пастом.

— Штату супрацоўнікаў хапае для такой колькасці жадаючых?

— У нас работнікі унікальныя, валодаюць усімі спецыяльнасцямі і навыкамі. Канечне, калі б гэта адзін чалавек рабіў, ніколі б не справіўся... Таму і віншваем па чарзе, мяняемся.

— На Захадзе больш прынята сумяшчаць урачыстасць рэгістрацыі шлюбу і яго асвячэнне. Якія ў вас ёсць узаемаадносіны з царквой? Магчыма, вы ведаеце, колькі зараз вячаецца — каталікоў, праваслаўных?

— З тых, хто падае заяву, выбірае час для рэгістрацыі, некаторыя кажучы: давайце нам раней, таму што ў нас будзе вячанне. Мяркуючы па гэтым, можна сказаць, што вячаецца недзе адна трэць. Гэта калі мець на ўвазе тых, хто нас папярэджае.

— А сама колькасць шлюбавых альбо меншая за апошнія гады?

— У нашым раёне яна ўзрастае. І гэта, мне падаецца, усюды так зараз. Калі параўноўваць з мінулым годам, то ўжо пар на 50—55 больш зарэгістравана. Гэтаксама, дарэчы, і расце колькасць нованароджаных. Пэўна, адчуваецца дэмаграфічны выбух першай паловы 1980-х.

— Ці просяць правесці цырымонію на беларускай мове?

— Вядома ж. У асноўным просяць работнікі культурных устаноў, студэнты. І мы ніколі не адмаўляем ім. Бо, я ведаю выпадак, калі ў Магілёве малады адмовілі ў рэгістрацыі па-беларуску — гэта, мне падаецца, вельмі непрыгожа. У нас жа ўсе спецыялісты валодаюць як рускай, так і беларускай мовамі.

— Нейкія традыцыйныя, абрадавыя беларускія элементы прысутнічаюць у цырымоніі?

— Канечне. Па жаданні людзей мы ставім іх на ручнік, каб было жыццё шчаслівым, перавязваем рукі ручніком. Магчыма, у нас народныя традыцыі развітыя не так, як у Палацы шлюбу — там можна замовіць ці не любы абрад. Але ж усё, што людзі нам прапаноўваюць, мы стараемся здзейсніць: бо вельмі ахвотна ідзем на эксперыменты.

— Як даўно існуе ідэя запісу на прыём праз Інтэрнет? Ці карыстаецца яна папулярнасцю?

— Другі год, і колькасць карыстальнікаў гэтай паслугі пастаянна павялічваецца. Тут усё зноў вынікала з сітуацыі ажыятажу. Не ўсе могуць прыйсці і запісацца на падачу заявы. А ў нас жа ёсць людзі, якія з камп'ютэрам на «ты». Чаму б не скарыстаць магчымасці сеціва? Па нашай замове была распрацаваная праграма, і мы гэтым займаемся.

Гэта дужа зручна. Па законе, вы можаце падаць заяву не раней як за тры месяцы да рэгістрацыі шлюбу. Але ж па Інтэрнеце вы можаце замовіць час для гэтага за паўгода і нават за год! Прычым, кожны можа выбраць зручны для яго час. Гэта ўжо не тое, што было раней — калі аўторак быў прыёмны дзень, і натоўп вялізны прыходзіў у аўторак.

— Ці не ведаеце, ёсць зараз яшчэ дзе на Беларусі падобная практыка?

— Пакуль не. Але я ведаю, што, прынамсі ў Мінску, ужо многія ЗАГСы гатовыя гэтую праграму прыняць. Ды і шмат у якіх галінах зараз можна скарыстаць магчымасці сеціва — ўжо і ў паліклініку праз Інтэрнет запісваюцца, не кажучы аб гандлі.

Паслуга запатрабаваная. У мінулым годзе з сакавіка па снежань у нас праз Інтэрнет больш за сто пар запісалася — і амаль усе з іх прыйшлі і зарэгістраваліся. У гэтым годзе ў нас у верасні было ўжо больш за 150 пар.

Міхась АКАВІТАЎ

Эдуард Гаравы часта згадвае тыя шчаслівыя гады, каля яго цёзка Эдзік Ярашэвіч яшчэ бегаў на сваіх нагах, быў лепшым на мясцовых вечарынках, вызначаўся ў школе, дзе быў першым не толькі па агульнаадукацыйных дысцыплінах, але і з ахвотай вёў гурткі і наладжваў спартоўныя па шахматах і шашках, быў добрым валеябалістам і лыжнікам... Эдзік быў душой класа і школы, рыхтаваўся стаць журналістам.

«...А песня тужыць перапёлкай у недажатай збазжыне»

На жаль, неўзабаве пасля апошняга школьнага ўрока з ім здарылася бяда — параліч ног. Лячэнне ў бальніцы не дапамагала, і сябры, змяняючы адзін аднаго, кожны дзень рабілі яму масаж ног. Так доўжылася некалькі гадоў. Эдзік не губляў надзеі на выздаравленне ды і паранейшаму быў жыццядарасным, вясёлым, шчырым...

Дарэчы, лёс наносіў яму ўдары яшчэ з дзяцінства. Тады, падчас Вялікай Айчыннай вайны, разам з сям'ёй Эдуард Ярашэвіч перажыў жахі Азарыцкага канцлагера, што знаходзіўся ў балое, агароджаным калючым дротам. У той жудасны лагер пад акрытым небам гітлераўцы прыгналі хворых на тыф людзей, каб заразіць усіх вязняў. Галодныя і халодныя людзі паміралі на вачах, а акупанты не дазвалялі нават разводзіць вогнішчы, каб вязні маглі хоць бы крыху сагрэцца... У лагера памерла бабуля Эдуарда. Тых жа, хто застаўся жывы, выратавала наступленне Чырвонай Арміі.

Пазней, ужо стаўшы пісьменнікам, Эдуард Ярашэвіч гэтыя падзеі са свайго жыцця паказаў у аповесці "Нехта вернецца з вайны...", у якой усе героі носяць свае сапраўдныя імёны. Толькі сябе ён падае пад імем Андрэй...

Праз тры гады пасля таго, як паралізавала нашага сябра, не вытрымаўшы пакут сына, памерла яго маці Анастасія Міхайлаўна. Яна працавала да таго бібліятэкаркай і Эдзік, вобразна кажучы, прагнаў адну кнігу за другой, што прыносіла дадому маці. Таму і меў ён сапраўдныя энцыклапедычныя веды. Неўзабаве памёр і старэйшы брат Алэг. Эдуард застаўся сам-насам з жыццём, з пенсіяй у 10 рублёў на месяц... Здаралася, што і галадаў, але, дзякуй Богу, дапамагалі суседзі, сябры, многія спагадлівыя і чулівыя жыхары Смiлавiч.

З беднага, у якой апынуўся юнак, трэба было неяк выбірацца, і ён узяўся за пяро. Гумарэскі, фельетоны, апавяданні Эдуарда Ярашэвіча друкаваліся спачатку ў Чэрвеньскай раённай газеце, а потым — і ў рэспубліканскім друку. Усявышні надзяліў яго дарма стаць пісьменнікам...

Аб літаратурнай творчасці Э. Ярашэвіча шмат ведае Ганна Шыдлоўская. Яна згадвае, як ў 1967 годзе ў часопісе "Малодосць" была надрукавана яго аповесць "Сцены свайго дома", у якой ён паказаў сваіх сучаснікаў, якім верыў і якіх любіў усёй шчырай душой. Сучаснікі — юнакі і дзяўчаты, студэнты і спецыялісты сельскай гаспадаркі, рабочыя і калгаснікі — сталі героямі ягоных наступных аповесцей: "Прызнанне" і "Свет імени твоего" (1969), "Дзень далёкі і блізкі" (1973), "Дзімка застаецца ў Рабніцкай" і "Летняя практыка ў Верабічах" (1975), "Белыя лугі" (1978), "Пражыць дзень" (1983) і "Чакаю цябе, раніца", апублікаваная пасля смерці пісьменніка ў 1987 годзе. У іх Эдуард Ярашэвіч

закранаў праблемы маральна-этычных адносін паміж людзьмі, прасочваў іх шляхі да грамадзянскай сталасці.

Маленькі, але гасцінны дамок Эдуарда быў свайго роду клубам, дзе збіралася смiлавiчкaя моладзь. Там ледзь ці не да раніцы спявалі, танчылі, чыталі вершы, гулялі ў шахматы і шашкі, у якіх, між іншым, мала каму з нас удавалася перамагчы гаспадарка. Ярашэвіч знаходзіў агульную мову са старым і малым, з юнай дзяўчынай і сівым былым партызанам... Бог падрыхтаваў яму цяжкія жыццёвыя выпрабаванні, аднак не абдзяліў рознымі здольнасцямі: Эдзік добра маляваў, іграў на баяне, акардэоне, гітары... Да яго ішлі з радасцю і горам: з першымі ён падзяляў пачуцці, другім — спачуваў і заўсёды імкнуўся дапамагчы, тэлефанаваў у самыя розныя інстанцыі, пісаў лісты. А калі пачаў атрымліваць ганарары за творы, многіх смiлавiчкaн вырочаў і трашыма.

У кнігах Эдуарда Ярашэвіча вы не знойдзеце скаргаў на жыццё, нейкага там адчаю. Але ж колькі ён перажыў, перадумаў, застаючыся іншы раз зусім адзін, бездапаможны?! Здаралася, што я бачыў на ягоных вачах слёзы... Да яго даволі часта прыязжалі вядомыя ў краіне людзі: пісьменнікі, кінарэжысёры, мастакі, вайскоўцы. Аднойчы, у 1969 ці 1970 годзе, Эдзік патэлефанаваў і папрасіў неадкладна прыехаць у Смiлавiчy: ён чакаў у госці Юрыя Левiтана.

Пасялкоўцы ішлі да Ярашэвіча не толькі павесляціцца, адпачыць, але і рабілі ўсю працу па ягонай няхітрай гаспадарцы: даглядалі агарод, нарыхтоўвалі дровы, насілі ваду, палілі печ... Потым усёй талакой будавалі пісьменніку новую хату, у якой, на вялікі жаль, наш найлепшы сябра так і не пажыў...

Ганна Шыдлоўская вельмі часта згадвае пра незабыўны футбольны матч паміж камандамі Смiлавiч i Мiнскага аўтамабільнага завода, у якім з лікам 4:3 перамаглі смiлавiчaнe. Было гэта ў 1954 годзе, а мячы ў вароты сапернікаў забілі тады Эдуард Гаравы, яшчэ здаровы на той час Эдуард Ярашэвіч, Усевалад Шыдлоўскі і Валянцін Грыб. "Эдзік быў спартыўны хлопец, — гаворыць яна, — займаўся на бруках і перакладзіне. А той перамозе над моцным і больш спрактыкаваным сапернікам шчыра і непадробна радаваліся ўсе без выключэння жыхары нашага гарпасёлка..."

Прыкаваным да ложка, ён яшчэ больш пачаў любіць адпачынак на ўлонні прыроды, якая ў наваколлі Смiлавiч прыгожая і непаўторная. Калі ж Ярашэвіч пачаў атрымліваць большую, чым раней, пенсію як член Саюза пісьменнікаў СССР, а таксама ганарары за свае творы, ён купіў спачатку матацыкл "ИЖ"

з каляскай, пазней — "Запарожац", а потым — і "Жыгулі". Сам кіраваць транспартам ён, вядома ж, не мог, таму вазіў Эдуарда хто-небудзь з блізкіх сяброў ці знаёмых. Нярэдка і я браў яго на рукі, садзіў у машыну, абкручваў шарсцяной коўдрай яго ногі, якія мерзлі нават у цёплае надвор'е, і мы ўдвух ці цэлай кампаніяй ехалі туды, куды ён прасіў... Мне наогул пашанцавала жыць у Смiлавiчaх побач з ягонай хатай.

...У 1978 годзе мы паехалі ў Крым: Эдуард, студэнтка Смiлавiчкaга тэхнікума Аксана, я і выкладчык вучылішча механізацыі

сельскай гаспадаркі Міхаіл з сынам. Заехалі ў Севастопаль, дзе жыў наш зямляк Коля Ісаевіч. Павандравалі па горадзе рускай славы, пабывалі каля Сапун-гары, потым паехалі ў Балаклаву. Вельмі хацелі паглядзець падводную лодку, аднак пусцілі нас туды толькі дзякуючы пасведчанню члена Саюза пісьменнікаў СССР Эдуарда Ярашэвіча. Потым Ісаевіч прапанаваў нам паехаць у "Шайтан-дыру", што ў перакладзе з татарскай мовы азначае "Чортава цяніна". Эдзік любіў вострыя адчуванні і адразу ж пагадзіўся... Пакрыўчыўся па горнай дарозе, мы спыніліся каля выступу скалы. З захапленнем глядзелі на чароўную панараму: навокал — горы, а глыбока ўнізе — люстраная сінь мора. Я вынес сябра з машыны і прыладкаваў на ўскрайку скалы.

— Эх, як хацеў бы я спуściцца ўніз! — цяжка і са скрухай уздыхнуў Эдуард.

росту... Уражвалі разумныя вочы, поўныя годнасці манеры гэтага чалавека. Мы разам з'ездзілі тады на экскурсію ў Мінск, у музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, паабедалі ў рэстаране "Мінск"... Усе і ўсюды пазнавалі Левітана па ягоным незвычайным, урачыста-ўзнёслым голасе.

У 1984 годзе, таксама праз Эдуарда Ярашэвіча, я пазнаёміўся ў Смiлавiчaх і з легендарным лётчыкам, Героем Савецкага Саюза палкоўнікам у адстаўцы Барысам Коўзанам, які ў гады Вялікай Айчыннай вайны адзіным у свеце здзейсніў у паветры чатыры тараны варожых самалётаў.

Сведкам частых сустрэч Эдуарда з вядомымі беларускімі творцамі Іванам Мележам, Паўлам Мiськo, Генрыхам Далiдoвiчaм, Святланай Алексiевiч, Мiкoлaм Чарняўскiм, Мiкoлaм Маляўкaм і iншымi быў i Аляксaндр Халадзiнскi. Ён успамiнаў, як перажываў Иван Мележ, калі прайграваў Эдуарду Ярашэвічу шахматную партыю. А Эдуард Гаравы добра памятае, як ён вазіў свайго цёзку ў Маскву, у Саюз пісьменнікаў СССР. У тлумнай шматлібнай сталіцы яны шматкрат парухалі правілы руху, за што пагражала моцнае пакаранне, аднак маскоўскія даішнікі, даведаўшыся, што беларускі пісьменнік едзе да сваіх сталічных калег, нават правадзілі яго да месца прызначэння. Тады ж, падчас сустрэчы, Іраклій Андроннікаў адразу ж ашаламіў гасцей, сказаўшы, што ён любіць і добра ведае не толькі беларускую літаратуру, але і мову!

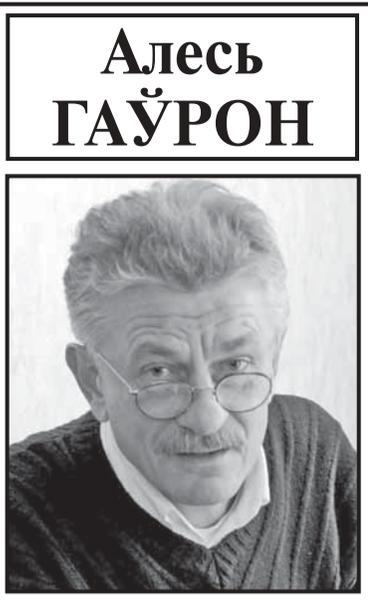
...Драматычна склаўся лёс не толькі Эдуарда, але і некаторых іншых яго родзічаў. Ягоны бацька, Сігізмунд Казіміравіч Ярашэвіч, падчас вайны быў начальнікам ваеннай школы, дзе вучыліся будучыя польскія афіцэры: сярод іх, дарэчы, быў і паручык Войцэх Ярузельскі — будучы прэзідэнт Польшчы. Пазней Сігізмунд Ярашэвіч камандаваў брыгадай у Войску Польскім. Атрымаўшы неправераныя звесткі аб тым, што ягоная сям'я загінула, ён ажаніўся на фронце з жанчынай, якая выратавала яго ад смерці... Малодшыя за Эдзіка блізныя Чэсік і Нэла, з якімі я потым вучыўся ў адным класе, таксама людзі неардынарнага лёсу. Нэла з сям'ёй зведала пакуты Азарыцкага канцлагера, а Чэсік у час вайны трапіў у Францыю, дзе яго ўсынавіла французская сям'я. Пасля другой сусветнай вайны бацька адшукаў сына і вярнуў на радзіму. Ён стаў пазней афіцэрам міліцыі, а Нэла — бухгалтарам.

...Шмат задумаў было ў Эдуарда: жыццёвых і творчых. На беразе Волмы ён натхнёна працаваў над раманам "Поле" і зусім не ведаў, што ўсе тыя сонечныя дні знаходзіўся пад смертаносным выпраменьваннем Чарнобыля. У апошнія дні свайго жыцця сам пісаць ужо не мог, таму диктаваў сказы Усевалоду Шыдлоўскаму. Эдуард трымаўся з усіх сіл і памёр толькі тады, калі прадыхтаваў сябру апошні радок рамана...

***

Кожны народ ушаноўвае памяць пра сваіх лепшых сыноў і дачок у назвах гарадоў і пасёлкаў, вуліц і навучальных устаноў, фабрык і заводаў, стадыёнаў і палацаў спорту... Сутнасць вядомага ўсім лозунга "Нішто не забыты, нішто не забыта!" неабходна ўвасабляць у канкрэтных праявах і справах менавіта ў тых населеных пунктах, дзе жылі і працавалі вартыя ўслаўлення людзі. Думаецца, надыйшоў час да юбілею сьліннага смiлавiчaнiнa, які будзе адзначацца ў жніўні 2007 года, увакeвeчыць яго iмa i пeрaймeнaвaць вуліцу Кiмcамoльcкoй, на якой ён жыў, у вуліцу iмa Эдуарда Ярашэвіча.

Уладзімір ШУЛЯКОЎСКИ

Няскончаны маналог

Для мяне гэтая самотная вестка сталася нечакана-чаканай. І прычын для таго было дастаткова. Але найбольш ярка ўспомніліся нашы гаворкі на *злабадзённай* мужчынскай тэму, калі на ўсе мае ранішнія дыдактычныя бурчаны пасля ўчарашняй "няўдобычы" ён часцей за ўсё тэатральна адмахваўся рукамі, прыгаворваючы адно і тое ж: "Слухай, Лявон, не тлумі ты сваімі нуднымі натацыямі маю бедную галаву. Табе проста зайдзросна, што я яшчэ магу сабе гэта дазволіць, а ты ўжо — не. Прэч, прэч, нічыстая сіла, застанься чысты... спірт..."

Таму сёння, Алясь, праводзячы цябе ў апошні шлях, я не буду плакаць, а проста напаследак зажурана і са шкадаваннем прапачу над тваім халодна-сцішаным чалом: "А ўсё-такі ты, Алясь, памыляўся..."

Але што гэта я ўсё пра нежыць? Было ж і засталося ў памяці і справах змяных тваё цэлае чалавечасце жыццё...

Стыхійнае, яркае, неадназначнае.

І тут не абысціся без афіцыезу. Нарадзіўся Гаўрон Алясь Восіпавіч 19 лютага 1952 года ў мястэчку Глуск Магілёўскай вобласці. Скончыўшы Рэдкароўскую сярэднюю школу, паступіў на фізічны факультэт БДУ, аднак у 1971 годзе перавёўся на факультэт журналістыкі. У 1974 годзе, атрымаўшы дыплом, пачаў свой працоўны стаж карэспандэнтам Бабруйскай аб'яднанай газеты "Камуніст". У 1977 годзе перабраўся на сталае жыхарства ў сталіцу і шмат дзе служыў, асабліва ў час перабудовы. Хацелася б адзначыць найбольш заўважную і вартую ў літаратурным сэнсе яго творчую працу ў часопісе "Малодосць (1977 — 1990) і ў твiднeвiку "Лiтaратуpa i мaстaцтвa" (2000—2007). Менавіта ў гэтых выданнях напоўніў раскруцься яго талент публіцыста і рэдактара. Мову ён ведаў дасканала, можна нават сказаць, ставіўся да яе граматыкі і стылю занадта скрупулёзна, чым запомніўся многім удзячным і няўдзячным яму аўтарам. Сам пісаў публіцыстычныя артыкулы, матэрыялы на культуралагічныя тэмы і ўспаміны ў стылі "нон-фікшн". Памятаю, працуючы ў "ЛіМе", па настойлівасці калег, сабраў ён да свайго 50-годдзя самапальны зборнічак вершаў, але так і не выдаў (засушняваўся ў яго мастацкай вартасці). З прычыны высокай прафесійнай адказнасці ён не ўступіў і ў Саюз пісьменнікаў. Шмат каму сёння з амаль тысячнай грамады абодвух пісьменніцкіх саюзаў не зашкодзіла б такое стаўленне да сваіх сціплых літаратурных здольнасцей...

17 студзеня пакінуў нас Алясь. Засталіся жонка, дачка, унукі. Будзе стадыявацца, што яны, акрыўшы ад гора, прадоўжаць твой няскончаны жыццёвы маналог на "зямлі пад белымі крыламі"...

Няхай будзе яна табе пухам.

Леанід ГАЛУБОВІЧ і лімаўцы

Супрацоўнікі РВУ «Літаратура і Мастацтва» смуткуюць з прычыны заўчаснай смерці Алеся ГАЎРОНА і выказваюць свае спачуванні яго родным і блізкім.

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР
Анатоль
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Леанід ГАЛУБОВІЧ
Мікалай СТАНКЕВІЧ
(намеснік
галоўнага рэдактара)
Віктар КАВАЛІЁЎ
Янка ЛАЙКОЎ
Валерый ПІНЧУК
(адказны сакратар)
Ірына ШАЎЛЯКОВА

АДРАС РЭДАКЦЫІ:
220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

ТЭЛЕФОНЫ:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

АДДЗЕЛЫ:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-66-71
паэзіі, літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы — 284-66-73
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-66-71
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на "ЛІМ"
Рукпісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцензуе
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва"

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79

Індэкс 63856 Наклад 3499
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
24.01.2007 у 11.00

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь
ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва"

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 98

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

**За пяць дзён да новага года
Міжнародная
гільдыя беларускіх
жывапісцаў зрабіла
чарговы крок
у непрадказальна-
зменлівай творчай
прасторы — "Арт-крок
на Каляды".
Пад знаёмай назвай
экспазіцыі, традыцыйнай
для такога часу —
памежжа гадоў, —
чалыцы знанай суполкі
прадставілі больш як
чатыры дзесяткі
пераважна новых
жывапісных работ.
Вернісаж адбыўся ў Музеі
сучаснага мастацтва.**

больш дакладна можаш зарыентавацца: ці ўдалы новы твор у цябе атрымаўся, ці не...

А вось меркаванне яшчэ аднаго ўдзельніка вернісажа, Івана Кліменкі: — Я заўсёды нават зайздросчу тым мастакам, чые персанальныя выстаўкі адкрываюцца ў час снегападу. Наўко-ла ўсё белае, а тут, у пэўнай кропцы на цалкам заснежанай гарадской прасторы, з яшчэ большай выразнасцю іграе колер, і людзі сыходзяцца туды, каб на гэта падзівіцца. Вось так атрымалася і ў нас. Кажуць, заўтра на мінскіх вуліцах снегу ўжо не будзе. Але сёння ён лёгка падкрэсліў маляўнічасць нашай падзеі.

У святочным коле жывапісных вобразаў не знаходзяць сабе месца ні шэрасць, ні шараговасць. Але ж і вылучыць штосьці было складана. Маляўнічае каляднае асяроддзе стваралася іграй фарбаў, матываў, рытмаў, спалучэннем аўтарскіх тэхнік і традыцыйных мастацкіх прыёмаў у новых работах твораў, чые імёны добра знаёмыя заўсёды вернісажаў. Дамінавалі ўражанні свята, зімы, зямной святлыні, эстэтызацыі пачуццяў і перажыванняў, насалоды творчасці.

Што ж гэтым разам трапіла ў поле мастакоўскіх агледзін?

Як заўсёды шчырыя нацюрморты М. Ісаёнак. Загадкавае, прыглушана залацістае віртуознае колеравае мроіва Р. Несцерава, дзе, знайшоўшы належны пункт гледжання, выразна ўбачыш кранальнае сланяня, якое даверліва прытулілася да гіганцкага "стаўпа" маці-сланіхі. Нядаўна завершаны дзівячкі Д. Сурыновіча "Марскі бераг" і "Ля ракі". Акварэлі — Р. Шауры, М. Рыжыкава, В. Афанасьева; "Нясвіжскія прывіды" У. Рынкевіча. "Лялькі" С. Малішэўскага з тонка прыхаванымі рэмінісцэнцыямі стыльных даўніх палотнаў. Напоўненае касмічнай дабынёй, зямной вясковай утульнасцю, атуленае цеплынёй усмешкі "Прадчуванне Раства" В. Касцючэнка. Рознакаляровыя казачныя птушкі Г. Драздова ("Час лёту"), В. Ганчарука ("Алмазны фазан"). Нібы створаны з лёгкага зіхоткага перламутру "Дзень анёла" С. Давідовіча.

Увагу глядачоў прыцягвалі "Марозны вечар" і "Гульня з агнём" Д. Масля, "Каўчэг" Ф. Ястраба, "Чаканне" М. Бушчыка, "Увосень" І. Кліменкі, "Ціхая размова" У. Тоўсціка, "Салёны пёс" С. Рымашэўскага. Было цікава, як трактуе "Ружовыя сны" А. Ксяндзоў, А. Забаўчык — "Пераход у піраміды", а С. Грыневіч — "Фазы месяца". Сваю публіку збіраў жывапіс Р. Карнеевай, У. Кожуха, Я. Батальёнка, А. Шлегель...

***

"Ідзе снег пад новы год, няхай будзе мароз, а я чакаю цеплыні і чысціні" — так падпісаў сваю работу У. Ісачанка, нібы занатаваўшы думкі сінявокай дзяўчынкі, што задуменна паглядае з карціны. Чысты, спакойны, крыху самотны позірк... Зрабіўшы развітальны крок — крок! — паўз галерэю маляўнічых выяў, я зноў прыпынілася ля гэтага дзівоснага партрэта (ён і на здымку). Выйшла на вуліцу і заўважыла, што вільготны чысты снег роўна, як папяровы аркуш, лёг на каменны парапёт ля спуску ў метро. А чыясьці вясёлая рука ўжо вывела па белым выразным літарам: "З новым годам!"

С. БЕРАСЦЕНЬ

НА ЗДЫМКАХ: адкрывалі выстаўку прызнання майстры — дырэктар Музея сучаснага выяўленчага мастацтва Беларусі Васіль Шаранговіч, кіраўнік Міжнароднай гільдыі беларускіх жывапісцаў Фёдар Ястраб ды старшыня секцыі жывапісу Беларускага саюза мастакоў Васіль Касцючэнка; у атмасферы вернісажа.

Фота К. Дробава

лі музыкі вядомага гурта "Лішчыны") спалучалася з агульным настроем, які стварала пагодлівая атмасфера выставачнага залаў і дзіўнае надвор'е, што раптам і нібы зноў атуліла прастору вечаровага горада. Яно ўразіла, здаецца, усіх: за некалькі хвілін да адкрыцця выстаўкі ў слотны і шэры урбаністычны надвечорак уварвалася хваля ласоднага ветру і на мокры асфальт пасыпаліся доўгачаканыя сняжынкы. Вільготныя, квольныя, ненадоўга затрымаліся на зямлі гэтыя паднябёсныя вестуны зімовых святаў. Ды ўсё ж...

Парадаваўшыся рытуальнаму сняжынку, які пазначыў чарговы "Арт-крок на Каляды", і павіншаваўшы грамаду

з адкрыццём выстаўкі, са здабыткамі чарговага творчага года, прадстаўленымі на ёй, дырэктар Музея сучаснага мастацтва Васіль Шаранговіч звярнуўся да прысутных з пажаданнямі:

— Няхай нашы жывапісцы павялічваюць свой "каэфіцыент карыснага дзеяння". Але галоўнае, каб у наступны год — гады! — мы пабольш убачылі маладых яркавальных талентаў. Хай засвечыцца яны і на беларускім, і на сусветным небасхіле мастацкага жыцця. Гэта важна не толькі для іх творчага самасвярджэння. Гэта важна для нас усіх, для нашай Радзімы. І каб у творчым жыцці з'яўлялася нешта вельмі такога светлага, чыстага, як бялалікі калядны снег, і каб яно прагнала шэрасць — з жыцця нашага і з нашых душ.

Арганізатар многіх нешараговых сталічных выставак Фёдар Ястраб, які ўзначальвае Міжнародную гільдыю беларускіх жывапісцаў, заўважыў:

— Кожны з нас, выносячы завершаны твор на суд глядача, перажывае асаблівае хваляванне. Паказаць вынік сваёй працы толькі ў прафесійным асяроддзі — гэта іншае: калегі абавязаны так ці інакш тваю работу абмеркаваць. І пакуль твор знаходзіцца ў майстэрні, ён... не працуе. Ён — а праз яго, зразуме-ла ж, сам аўтар — толькі тады пачынае размаўляць з глядачом, калі мастак выстаўляе зробленае.

Васіль Касцючэнка, старшыня секцыі жывапісу Беларускага саюза мастакоў, нібы працягнуў выснову свайго калегі:

— Чым болей выставак, тым лепей! Тым больш пакажаш работ. Гэта надзвычай важна і для самаацэнкі мастака, бо чым больш і часцей выстаўляешся, тым

пазіцыю, як і выбаіры з ільну В. Кісель, а таксама унікальная кампазіцыя С. Бароўскай у тэхніцы малявання прасам...

Такім чынам, атрымалася выстаўка проста творчых людзей, сярод якіх педагогі, артысты і мастакі, пенсіянеры і рабочыя.

Максім СТАЯН

Свая восень

У Маладзечна прайшла выстаўка твораў удзельнікаў народнай студыі дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва пад кіраўніцтвам мастачкі і дызайнера Галіны Сушко.

Назва экспазіцыі — "Восеньскі роздум". А роздум — гэта справа неабавязкова самотная,

але і лірычная ды рамантычная. Так і атрымалася ў маладых мастакоў.

Самы юны ўдзельнік Саша Марцінкевіч прадставіў восеньскі краявід "Вандроўка". Творчы тандэм А. Канановіч і Т. Грыцэль вылучыліся цікавай абстракцыяй на тэму восені; К. Абіда прэзентавала "Усходнюю восень", аздобленую японскімі іерогліфамі.

Па словах кіраўніка Галіны Аляксандраўны: "...у студыі сабраліся аднадумцы, якія падтрымліваюць адно аднаго і якія знайшлі адзіную універсальную мову для зносінаў паміж сабой у сапраўдным мастацтве".

Ірына ШПІЛЕЎСКАЯ,
вучаніца 7 "Б" класа СШ № 14 г. Маладзечна

З новым... крокам!

Госці прыпынялі крок, углядаючыся ў тэкст выставачнага праспекта, размешчаны арганізатарамі імпрэзы на сцяне ля парога залы: "Як склалася ўжо здаўна, багатых і бедных, вясёлых і сумных, мастакоў і глядачоў, — усіх аднае вялікае свята: Каляды..." Аднак, пераступіўшы той рэальны і ўмоўны парог, апынуўшыся ў стракатым, амаль карнавальным асяроддзі жывапісных палотнаў і акварэляў, няцяжка было зразумець: удзельнікаў экспазіцыі паяднала не простае памкненне адлюстраваць характэрныя зімова-святочныя матывы, спрадвек традыцыйныя для беларускага мастацтва — як народнага, так і прафесійнага. Сваймі сімвалічным супольным арт-крокам прызнання майстры пэндзля пазначылі прагрэсіўныя напрамкі і плённыя творчыя тэндэнцыі ў айчынным жывапісе. А містычны калядны час нібыта паспрыяў асаблівай глядацкай чуйнасці да гэтай глыбіннай рухомасці творчага працэсу, настрою не толькі на непасрэдна эмацыйнае, але і на ўдумлівае стаўленне да мастакоўскіх канцэптуальных пошукаў, да жывапіснага ўспрымання прыроды, да візуальнага ўвасаблення пластыкі ўнутранага свету, тонкасцяў міжасабовых стасункаў і сувязяў індывідуума з вонкавымі з'явамі ды навакольнымі рэчамі. Чыстая (не ангажаваная і не утылітарная!) эстэтыка прадстаўленых работ нагадвала пра сутнаснае накіраванне адухоўленай гуманістычнай творчасці: мастацтва — дзеля Мастацтва, дзеля прыгажосці. Дзеля душы...

Сакральнасць поліфанічнага гучання старадаўняй беларускай дуды і па-народнаму каларытнага найгрышу скрыпкі (гасцямі мастакоў бы-

Імпрэза твораў

Выставачная зала Палаца культуры Маладзечна прадставіла работы апантаных творчасцю жыхароў горада.

Насычанай і радаснай атрымалася карціна В. Бурава "Ля ракі". Натхнёна глядзелася разьба па дрэве А. Каралевіча, асабліва работа "Божая маці". "Дрэвы шчасця" І. Чаркес былі адмыслова сплеченыя з бісеру, а кампазіцыя В. Грэзь складалася з розных элементаў: папэрак, скуры, караляў, металу ды тканіны. Цэлую калекцыю фігурак з цеста-пластыкі, расфарбаваных у народным стылі, выставіла Л. Алесіч. Інтэр'ерная лялька Н. Марцінкевіч выгодна ўпісалася ў экс-